

Lagrådsremiss

Preventiva vistelseförbud

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 30 november 2023

Gunnar Strömmer

Johan Stensbäck
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Det behövs kraftfulla åtgärder för att förhindra de kriminella nätverkens verksamhet och för att återupprätta tryggheten i lokalsamhället. Regeringen föreslår därför en ny lag om preventiva vistelseförbud. Syftet med lagen är att öka tryggheten i det offentliga rummet och att förhindra att brottslig verksamhet utövas där.

Lagen innebär att en person kan förbjudas att inom ett avgränsat område vistas på allmän plats, på skolgårdar eller motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem (vistelseförbud), om han eller hon medvetet främjar att en grupp personer utövar brottslighet där och det finns risk för att skjutvapen eller sprängämnen används. Även personer som främjar brottslighet som på något annat sätt är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten ska kunna meddelas vistelseförbud.

Den som bryter mot ett vistelseförbud ska kunna dömas till fängelse i högst ett år. Om brottet är ringa, ska dömas till böter.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 februari 2024.

Innehållsförteckning

1	Beslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om preventiva vistelseförbud	5
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister	10
2.3	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	13
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen	14
3	Ärendet och dess beredning	15
4	Rätten att få vistas på en plats	15
4.1	Grundläggande fri- och rättigheter	15
4.2	Barnkonventionen	16
4.3	Förbud att vistas på en plats	17
4.3.1	Kontaktförbud	17
4.3.2	Tillträdesförbud vid idrottsarrangemang	18
4.3.3	Tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek	18
4.3.4	Vistelseförbud vid verkställighet av påföljd	19
5	En lag om preventiva vistelseförbud ska införas	20
6	Regleringen om vistelseförbud	28
6.1	Var vistelseförbud ska gälla	28
6.2	Vem som ska kunna meddelas vistelseförbud	30
6.3	Ett vistelseförbud ska utformas på ett proportionerligt sätt	38
6.4	Vistelseförbudets längd	43
6.5	Delgivning och handläggningstid	44
6.6	Åklagare ska besluta om vistelseförbud	45
6.7	Anmälan om vistelseförbud	46
6.8	Förfarandet hos åklagaren	48
6.9	Hävande eller ändring av vistelseförbud	52
6.10	Offentligt biträde	52
6.11	Domstolsprövning	54
6.12	Elektronisk övervakning	57
6.13	Straffansvar	62
6.14	Ändringar i andra lagar	64
6.14.1	Sekretessfrågor	64
6.14.2	Personuppgiftsbehandling	67
6.14.3	Registrering i belastningsregistret	68
6.14.4	Internationellt samarbete	70
7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	71
8	Förslagets konsekvenser	72

8.1	Konsekvenser för det brottsbekämpande arbetet och tryggheten i det offentliga rummet	72
8.2	Ekonomiska konsekvenser	73
9	Författningskommentar	75
9.1	Förslaget till lag om preventiva vistelseförbud	75
9.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister	96
9.3	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	98
9.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen.....	98
Bilaga 1	Sammanfattning av departementspromemorian Vistelseförbud på allmänna platser och vissa andra platser (Ds 2023:17).	100
Bilaga 2	Promemorians lagförslag.....	101
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	110

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om preventiva vistelseförbud,
2. lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister,
3. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
4. lag om ändring i lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om preventiva vistelseförbud

Härigenom föreskrivs följande.

Förutsättningar för preventiva vistelseförbud

1 § Enligt denna lag får en person förbjudas att inom ett avgränsat område vistas på allmän plats, på skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem samt i fordon på allmän plats (vistelseförbud).

Ett vistelseförbud får inte avse den som är under 15 år.

Lagen påverkar inte den rätt som tillkommer den som förfogar över en plats inom området att begränsa tillträdet till platsen.

2 § Ett vistelseförbud omfattar inte tillträde till och vistelse på en plats endast i syfte att rösta i val till riksdagen, regionfullmäktige, kommunfullmäktige, Europaparlamentet eller Sametinget eller i en folkomröstning.

3 § Ett vistelseförbud får meddelas om det med hänsyn till omständigheterna

1. finns en påtaglig risk för att det inom en grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet som avses i 4 § inom det område där förbudet avses gälla, och

2. det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten.

4 § Ett vistelseförbud får meddelas endast om den brottsliga verksamheten

1. har bakgrund i eller är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning, eller

2. på något annat sätt är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten inom området.

5 § Ett vistelseförbud får inte avse ett större område än vad som är nödvändigt.

Ett vistelseförbud får meddelas endast om skälen för ett sådant förbud väger tyngre än det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den enskilde.

6 § Ett vistelseförbud ska förse med de begränsningar och undantag som är påkallade med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet.

7 § Ett vistelseförbud som meddelas avseende brottslig verksamhet enligt 4 § första stycket 1 får förenas med villkor om elektronisk övervakning om det behövs för att kontrollera att förbudet följs.

När ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning har meddelats, är den som förbudet gäller mot skyldig att medverka till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd och kan fortgå.

Vistelseförbudets längd

8 § Ett vistelseförbud ska gälla för en viss tid, högst sex månader.

Vistelseförbudet gäller omedelbart, om inte annat beslutas.

Ett vistelseförbud får förlängas med högst sex månader i taget om förutsättningarna i 3–5 §§ är uppfyllda. Ett förbud med villkor om elektronisk övervakning får dock förlängas med högst tre månader i taget.

Delgivning och handläggningstid

9 § Ett beslut om vistelseförbud ska delges den som förbudet avser. Delgivning får inte ske enligt 34–38 eller 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932).

10 § Frågor om vistelseförbud ska handläggas skyndsamt.

Förfarandet hos åklagaren

11 § Allmän åklagare prövar frågor om vistelseförbud.

En fråga om vistelseförbud tas upp på skriftlig anmälan av Polismyndigheten. Polismyndigheten är inte part i det ärende som anmälan gett upphov till.

Om anmälan avser någon som är under 21 år, ska Polismyndigheten genast underrätta socialnämnden.

12 § För den som ett vistelseförbud gäller eller avses gälla mot och som är under 18 år ska ett offentligt biträde förordnas, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Detsamma gäller för den som ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning gäller eller avses gälla mot.

Frågan om förordnande ska prövas så snart som möjligt.

Ett offentligt biträde har samma rättigheter som en offentlig försvarare.

13 § Frågor om vistelseförbud prövas av åklagaren i den ort där förbudet helt eller huvudsakligen avses gälla eller där den som förbudet avses gälla mot har sin hemvist eller mera varaktigt uppehåller sig. Om personen är misstänkt för brott som har betydelse för frågan om vistelseförbud, får frågan prövas även av åklagare som är behörig att väcka åtal för brottet.

I fråga om åklagare tillämpas 7 kap. rättegångsbalken.

14 § Åklagaren får anlita hjälp av Polismyndigheten för utredning av frågor om vistelseförbud. Socialnämnden ska på begäran av åklagaren lämna yttrande om den som förbudet avses gälla mot. Yttrandet ska innehålla uppgifter om vilka åtgärder nämnden tidigare har vidtagit eller

avser att vidta mot personen samt uppgifter om dennes personliga utveckling och levnadsomständigheter i övrigt.

I fråga om utredningen tillämpas följande bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken:

- 4 § om objektivitet,
- 6 § om rätt att hålla förhör,
- 7 § om hämtning till förhör,
- 9 § om skyldighet att stanna kvar för förhör,
- 10 § om vilka som får närvara vid förhör,
- 11 § om möjlighet att ställa frågor vid förhör, och
- 12 § om förbud mot otillbörliga åtgärder vid förhör.

Vid tillämpningen av 23 kap. 4 och 11 §§ rättegångsbalken ska bestämmelserna om den som är misstänkt i stället avse den som förbudet avses gälla mot.

15 § Innan en fråga om vistelseförbud avgörs, ska den som förbudet avses gälla mot underrättas om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom eller henne själv och få tillfälle att yttra sig över den. Frågan får dock avgöras utan att detta har gjorts, om åtgärden är uppenbart obehövlig eller om avgörandet inte kan skjutas upp.

Åklagaren bestämmer hur underrättelsen ska ske.

Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

16 § Åklagarens beslut i fråga om vistelseförbud ska vara skriftligt och ange

1. den som förbudet avses gälla mot,
2. om vistelseförbud ska gälla och, i så fall, förbudets innebörd och omfattning samt när det upphör att gälla,
3. de skäl som har bestämt utgången,
4. de bestämmelser som åberopas,
5. vad som kan bli följden av att bryta mot förbudet, och
6. möjligheterna att begära omprövning enligt 19 § och domstolsprövning enligt 21 §.

17 § Ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska, utöver det som anges i 16 §, ange

1. när den elektroniska övervakningen ska inledas och hur det ska ske,
2. vad den som förbudet gäller mot är skyldig att göra för att medverka till att övervakningen kommer till stånd och kan fortgå, och
3. vilken påföljd som hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud enligt 30 § kan medföra.

18 § Vid åklagarens handläggning av ärenden om vistelseförbud tillämpas följande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900):

- 5 § om legalitet, objektivitet och proportionalitet,
- 6 § om service,
- 7 § om tillgänglighet,
- 8 § om samverkan,
- 9 § om utgångspunkter för handläggningen,
- 13 § om tolkning och översättning,

- 14 och 15 §§ om ombud och biträde,
- 23 § första stycket om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 27 § om dokumentation av uppgifter,
- 31 § om dokumentation av beslut,
- 32 § första stycket, andra stycket 2 och 3 och tredje stycket om motivering av beslut, och
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande.

19 § Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut om vistelseförbud som har fattats av åklagaren eller domstolen. Åklagaren får dock utvidga ett förbud endast efter anmälan av Polismyndigheten.

Åklagaren får inte häva eller ändra ett beslut om vistelseförbud om förbudet är föremål för domstolsprövning.

20 § När ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning har meddelats, är Polismyndigheten ansvarig för verkställigheten av den elektroniska övervakningen.

Domstolsprövning

21 § Tingsrätten ska pröva åklagarens beslut i fråga om vistelseförbud på begäran av den som förbudet gäller mot, om beslutet har gått honom eller henne emot. En sådan begäran ska göras skriftligen hos åklagaren, som ska överlämna ärendet till tingsrätten.

22 § Behörig domstol är den tingsrätt där den åklagare som har prövat frågan om vistelseförbud ska föra talan i brottmål i allmänhet.

23 § Åklagaren är motpart till den enskilde sedan handlingarna i ärendet överlämnats till domstolen.

24 § Domstolen får besluta att ett vistelseförbud tills vidare inte ska gälla.

25 § Domstolen ska hålla sammanträde, om en part begär det.

26 § När tingsrätten avgör saken, ska den bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. Vid annan handläggning ska tingsrätten bestå av en lagfaren domare.

Vid omröstning tillämpas bestämmelserna i 29 kap. rättegångsbalken.

27 § Vid domstolens handläggning av ärenden om vistelseförbud tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden. I fråga om begäran om prövning enligt 21 § tillämpas vad som anges i den lagen om ansökan.

Rättens beslut att meddela någon ett vistelseförbud ska innehålla de uppgifter som anges i 16 och 17 §§.

28 § När domstolen ska pröva ett beslut i fråga om vistelseförbud och den som förbudet gäller mot är misstänkt för brott som har betydelse för

prövningen av förbudet, får beslutet prövas i mål om allmänt åtal för brottet. I ett sådant fall tillämpas bestämmelserna om rättegången i brottmål.

Straffansvar

29 § Den som bryter mot ett vistelseförbud döms för *överträdelse av vistelseförbud* till fängelse i högst ett år. Om brottet är ringa, döms till böter.

30 § Den som har meddelats ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning och som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå döms för *hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud* till böter eller fängelse i högst ett år.

Uppgifter om den övervakades position

31 § Uppgifter om den övervakades position vid elektronisk övervakning får registreras och tas fram endast när

1. den övervakade träder in i eller vistas inom det område som avses i 1 §, eller
2. en beslutad elektronisk övervakning hindras.

32 § Uppgifter om den övervakades position, som tagits fram enligt 31 §, får bevaras i högst två månader.

När uppgifterna inte längre får bevaras ska de omedelbart förstöras.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2024.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 3, 16 och 17 §§ lagen (1998:620) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Registret ska innehålla uppgifter om den som

1. genom dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har ålagts påföljd för brott,
2. har ålagts förvandlingsstraff för böter,
3. med tillämpning av 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd,
4. på grund av åklagares beslut enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken, 9 eller 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 46 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall inte har åtalats för brott, eller

5. har meddelats

- a) kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,
- b) tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, dock inte tillträdesförbud enligt 9 a § i den lagen,
- c) förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, *eller*
- d) tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.

c) förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder,

d) tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, *eller*

e) vistelseförbud enligt lagen (2024:000) om preventiva vistelseförbud.

16 §²

En uppgift i registret ska gallras

1. om en överrätt genom dom eller beslut frikännt den registrerade för den åtalade gärningen,
2. om en domstol efter resning har meddelat dom eller beslut som avses i 1,
3. om dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har undanröjts,
4. om överrätt har upphävt ett beslut om förvandlingsstraff för böter,
5. om åklagares beslut att meddela åtalsunderlåtelse eller straffvarning har återkallats,

¹ Senaste lydelse 2022:407.

² Senaste lydelse 2015:644.

6. om kontaktförbud, förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder eller tillträdesförbud har upphävts, eller

6. om kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, eller vistelseförbud enligt lagen (2024:000) om preventiva vistelseförbud har upphävts, eller

7. när den registrerade har avlidit.

17 §³

Utöver vad som följer av 16 § ska uppgifter om

1. fängelse- eller förvandlingsstraff för böter gallras tio år efter frigivningen,

2. fängelsestraff som ska anses helt verkställt genom tidigare frihetsberövande eller från vilket någon genom beslut om nåd helt har befriats gallras tio år efter domen eller beslutet,

3. fängelsestraff som har fallit bort enligt 35 kap. 8 eller 9 § brottsbalken eller förvandlingsstraff för böter som har fallit bort enligt 18 eller 21 § bötesverkställighetslagen (1979:189) gallras fem år efter det att straffet föll bort,

4. skyddstillsyn eller villkorlig dom gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

5. sluten ungdomsvård gallras tio år efter det att påföljden helt verkställts,

6. ungdomsvård, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

7. överlämnande till vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

8. överlämnande till rättspsykiatrisk vård gallras tio år efter utskrivningen,

9. böter gallras fem år efter domen, beslutet eller godkännandet av strafföreläggandet eller föreläggandet av ordningsbot,

10. att någon enligt 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

³ Senaste lydelse 2020:619.

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

11. åklagares beslut att inte åtala för brott gallras

a) tio år efter beslutet, eller

b) tre år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet,

12. beslut om kontaktförbud och förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder gallras tio år efter beslutet, och

13. beslut om tillträdesförbud gallras fem år efter beslutet.

12. beslut om kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud och förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder gallras tio år efter beslutet,

13. beslut om tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek gallras fem år efter beslutet, och

14. beslut om vistelseförbud enligt lagen (2024:000) om preventiva vistelseförbud gallras

a) tio år efter beslutet, eller

b) fem år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2024.

2.3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 35 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 kap.

5 §¹

Sekretess gäller för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende

1. enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,
2. om en skyddsåtgärd enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 606/2013 av den 12 juni 2013 om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga frågor, i den ursprungliga lydelsen,
3. enligt lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, *eller*
4. enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, bad-
anläggningar och bibliotek.
3. enligt lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder,
4. enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, bad-
anläggningar och bibliotek, *eller*
5. enligt lagen (2024:000) om *preventiva vistelseförbud.*

Sekretessen gäller inte beslut i ärende.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2024.

¹ Senaste lydelse 2022:408.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 12 § lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

12 §¹

En övervakningsåtgärd i ett utländskt beslut ska anpassas om åtgärden, helt eller delvis, är oförenlig med

1. sådana förbud, förelägganden eller villkor som kan meddelas enligt 25 kap. rättegångsbalken, eller

2 förbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, *eller* lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.

En övervakningsåtgärd i ett utländskt beslut ska anpassas om åtgärden, helt eller delvis, är oförenlig med

1. sådana förbud, förelägganden eller villkor som kan meddelas enligt 25 kap. rättegångsbalken, eller

2. förbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek *eller lagen (2024:000) om preventiva vistelseförbud.*

En helt oförenlig övervakningsåtgärd ska anpassas genom att den ersätts med en åtgärd som motsvarar ett förbud, föreläggande eller villkor som anges i första stycket 1. I övriga fall ska övervakningsåtgärden anpassas till en åtgärd som motsvarar ett förbud, föreläggande eller villkor som anges i första stycket 1 eller 2.

En åtgärd som har anpassats ska så långt det är möjligt motsvara övervakningsåtgärden i det utländska beslutet och får inte vara strängare än denna.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2024.

3 Ärendet och dess beredning

En utredare fick i maj 2022 i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med att utreda om det i syfte att öka tryggheten och minska brottsligheten bör införas en möjlighet att begränsa enskilda personers rätt att vistas på vissa platser eller i områden i samhället utan att personen har dömts till påföljd för brott.

Uppdraget redovisades i juni 2023 genom promemorian Vistelseförbud på allmän plats och vissa andra platser (Ds 2023:17). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (regeringen.se) och i lagstiftningsärendet (Ju2023/01567).

4 Rätten att få vistas på en plats

4.1 Grundläggande fri- och rättigheter

Den som är svensk medborgare är tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det (2 kap. 8 § regeringsformen). Denna rätt får begränsas genom lag, men begränsningar får endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle (2 kap. 20 och 21 §§ regeringsformen). Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.

Aven den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) innehåller bestämmelser om rörelsefrihet.

Enligt artikel 2 i konventionens fjärde tilläggsprotokoll har den som lagligen befinner sig inom en stats territorium rätt att fritt röra sig där och välja sin bosättningsort. Rättigheterna får inskränkas under förutsättning att inskränkningen anges i lag. Inskränkningen måste även vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till statens säkerhet eller den allmänna säkerheten, för att upprätthålla den allmänna ordningen eller förhindra brott eller för att skydda hälsa eller moral eller annans fri- och rättigheter. Särskilda inskränkningar kan gälla i speciella områden när det påkallas av allmänna intressen.

Enligt artikel 8 i Europakonventionen har vidare var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Offentliga myndigheter får inte inskränka dessa rättigheter annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt bl.a. med hänsyn till statens säkerhet och den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning och brott eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Artikel 8 ger dock inte bara upphov till negativa förpliktelser

för det allmänna att avhålla sig från omotiverade inskränkningar i enskildas rättigheter, utan även positiva skyldigheter att se till att enskilda tillförsäkras skydd för sina rättigheter gentemot andra enskilda. Det innebär t.ex. att staten i vissa fall kan vara skyldig att införa straffrättslig reglering för att skydda enskilda mot intrång i deras rättigheter från andra enskilda. Det innebär också att staten för sådana fall behöver säkerställa att brott kan utredas effektivt.

Även i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna finns ett skydd för rörelsefriheten. Det kan begränsas på i huvudsak motsvarande sätt som skyddet i Europakonventionen.

4.2 Barnkonventionen

Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) innehåller bestämmelser om rättigheter för barn. Som barn räknas varje människa under 18 år. Barnet har enligt artikel 6 rätt till liv, överlevnad och utveckling. Av artikel 16 följer att inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens och inte heller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende. Barnet har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden eller angrepp. Vidare framgår av artikel 3 att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. I artikel 40 uppställs även vissa krav i fråga om barn som misstänks för brott. I artikeln understryks bl.a. att barnet har rätt att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde samt som tar hänsyn till barnets ålder och önskvärdheten att främja återanpassning och en konstruktiv roll i samhället. Barnet ska betraktas som oskyldigt till dess att barnets skuld lagligen fastställts. Vidare framgår att staten ska främja införandet av lagar, förfaranden och myndigheter som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldiga till brott. Enligt artikel 12 har barnet rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Bland annat ska barnet, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet, särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med nationella procedurregler.

Konventionsstaterna ska enligt artikel 28 erkänna barnets rätt till utbildning och ska bl.a. särskilt vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott. Barn ska enligt artikel 19 skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp. Därutöver ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att skydda barn från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen och förhindra att barn utnyttjas i den olagliga framställningen av och handeln med sådana ämnen (artikel 33), samt skydda barnet mot alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende (artikel 36).

Sedan den 1 januari 2020 gäller barnkonventionen som svensk lag (lagen [2018:1197] om Förenta nationernas konvention om barnets

rättigheter). All lagstiftning ska utformas i överensstämmelse med bestämmelserna i konventionen.

4.3 Förbud att vistas på en plats

I flera lagar ges bl.a. åklagare möjlighet att inskränka en persons rörelsefrihet genom att vid straffansvar förbjuda någon att få tillträde till och vistas på en viss plats. Lagarna har till syfte att förebygga ett brottsligt beteende samt att skydda den som riskerar att utsättas för brott. Gemensamt för lagarna är att förbudet avser geografiskt begränsade platser och att förbudet grundas på en riskbedömning.

4.3.1 Kontaktförbud

Lagen (1988:688) om kontaktförbud infördes för att förbättra skyddet för personer som förföljs och trakasseras. Ett kontaktförbud innebär ett förbud för en person att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denna person (1 § första stycket). Ett kontaktförbud får meddelas om det på grund av särskilda omständigheter finns en risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avses skydda. Vid bedömningen av om det finns en sådan risk ska det särskilt beaktas om den mot vilken förbudet avses gälla har begått brott mot någon persons liv, hälsa, frihet eller frid (1 § andra stycket).

Ett kontaktförbud kan i vissa fall gälla även en bostad som brukas gemensamt med den skyddade personen. För att ett sådant förbud ska få utfärdas krävs att det på grund av särskilda omständigheter finns risk att den mot vilken förbudet ska gälla kommer att begå brott mot en sammanboendes liv, hälsa, frihet eller frid (1 a § första stycket).

Ett kontaktförbud kan utsträckas till att omfatta platser i närheten av skyddsobjektets bostad, arbetsplats eller någon annan plats där han eller hon brukar vistas (utvidgat kontaktförbud). För att ett sådant förbud ska få utfärdas krävs att ett ordinarie kontaktförbud inte kan antas vara tillräckligt. Ett utvidgat kontaktförbud får förenas med villkor om elektronisk övervakning (2 § första stycket.)

Den som har överträtt ett utvidgat kontaktförbud får meddelas ett särskilt utvidgat kontaktförbud. Med särskilt utvidgat kontaktförbud avses ett förbud mot att uppehålla sig inom ett större område än vad som gäller för ett utvidgat kontaktförbud. Förbudet får omfatta ett eller flera områden i anslutning till sådana platser där skyddspersonen har sin bostad eller arbetsplats eller annars brukar vistas. Förbudet ska förenas med villkor om elektronisk övervakning, om det inte finns särskilda skäl mot det (2 § andra stycket).

Ett kontaktförbud får meddelas endast om skälen för ett förbud uppväger det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den mot vilken förbudet avses gälla (1 § tredje stycket). För kontaktförbud avseende gemensam bostad och för särskilt utvidgade kontaktförbud ska skälen väga tyngre än de motstående intressena (1 a § andra stycket, 2 § tredje stycket). Ett kontaktförbud ska förses med de begränsningar och undantag som är

påkallade med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet (3 §). Det kan exempelvis handla om att tillåta kontakter som rör frågor om gemensamma barn mellan den som förbudet gäller och den som förbudet avses skydda.

Ett kontaktförbud ska gälla för viss tid, högst ett år, och kan förlängas med högst ett år i taget. Ett kontaktförbud avseende gemensam bostad får dock utfärdas för högst två månader och kan förlängas, om det finns särskilda skäl, med högst två veckor i taget. Om ett utvidgat eller särskilt utvidgat kontaktförbud förenats med elektronisk övervakning får förlängning ske med högst tre månader i taget (4 §).

Beslut om kontaktförbud fattas av åklagare. Beslutet ska delges den mot vilken förbudet gäller. Beslutet kan överprövas av allmän domstol om den som har ålagts kontaktförbud eller den som förbudet avses skydda begär det (14 §). Den som bryter mot ett kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning döms till fängelse i högst två år. Den som i övrigt bryter mot ett kontaktförbud döms till fängelse i högst ett år. I ringa fall döms det till böter (24 §).

För kontaktförbud avseende gemensam bostad, för utvidgat kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning och särskilt utvidgade kontaktförbud ska ett offentligt biträde förordnas för den mot vilken förbudet gäller eller avses gälla. Biträde ska dock inte utses om det måste antas att behov av biträde saknas (7 a §).

4.3.2 Tillträdesförbud vid idrottsarrangemang

Lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang överensstämmer till sin uppbyggnad och sitt innehåll i stort med lagen om kontaktförbud.

Ett tillträdesförbud innebär att en person förbjuds att få tillträde till och vistas på en inhägnad plats huvudsakligen avsedd för idrottsutövning när idrottsarrangemang anordnas på platsen av en idrottsorganisation. Tillträdesförbud får inte avse den som är under femton år (1 §). Ett tillträdesförbud får meddelas om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den person som förbudet avser kommer att begå brott under ett idrottsarrangemang och brottet är ägnat att störa ordningen eller säkerheten där (2 § första stycket). Vid riskbedömningen ska det särskilt beaktas om personen tidigare har begått ett sådant brott under eller annars i samband med idrottsarrangemang. Brott som personen begått före femton års ålder får dock inte beaktas (2 § andra stycket). Ett tillträdesförbud ska gälla för en viss tid, högst tre år, men kan förlängas med som mest ett år i taget (3 §). Beslut om tillträdesförbud fattas av åklagare och kan överprövas i allmän domstol. Påföljden för en överträdelse av ett tillträdesförbud är böter eller fängelse i högst sex månader (22 §).

4.3.3 Tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek

Lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek överensstämmer till sin uppbyggnad och sitt innehåll i stort med lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang.

Ett tillträdesförbud innebär att en person förbjuds att få tillträde till och vistas i en butik, en badanläggning eller ett bibliotek, där verksamhet bedrivs som riktar sig till allmänheten. Tillträdesförbud får inte avse den som är under femton år (1 §). En person kan få tillträdesförbud, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att begå brott i butiken, badanläggningen eller biblioteket eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där. Vid riskbedömningen ska det särskilt beaktas om personen tidigare har begått brott på eller i anslutning till platsen. Brott som personen har begått före femton års ålder får inte beaktas. En person kan även i annat fall få tillträdesförbud till ett bibliotek, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att väsentligt störa verksamheten där eller orsaka betydande skada på bibliotekets egendom. Om syftet med ett tillträdesförbud kan tillgodoses genom en mindre ingripande åtgärd, får förbud inte meddelas. Tillträdesförbud får meddelas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den enskilde (2 §). En särskild bestämmelse har tagits in i lagen som innebär att ett tillträdesförbud inte omfattar tillträde till och vistelse på en plats endast i syfte att rösta i vissa val och i en folkomröstning (2 a §). Ett tillträdesförbud ska gälla för en viss tid, högst ett år, men kan förlängas med som mest ett år i taget (3 §). Beslut om tillträdesförbud fattas av åklagare och det kan överprövas i allmän domstol. Påföljden för en överträdelse av ett tillträdesförbud är böter eller fängelse i högst sex månader. Ringa fall är straffria (22 §).

4.3.4 Vistelseförbud vid verkställighet av påföljd

Inom ramen för påföljdssystemet finns det olika former av förbud att vistas på en viss plats som kan meddelas den dömda. En person som är dömd för brott och som står under övervakning efter villkorlig frigivning eller inom ramen för en skyddstillsyn kan under vissa förutsättningar meddelas en särskild föreskrift om vistelseort (26 kap. 16 § andra stycket 7 och 28 kap. 6 § brottsbalken).

Den 1 maj 2021 förtydligades Kriminalvårdens möjligheter att uppställa villkor om var den vars påföljd verkställs i frihet ska eller inte får vistas (26 kap. 16 § brottsbalken, prop. 2020/21:85). Kriminalvården kan besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en sådan föreskrift följs (26 kap. 17 § brottsbalken).

Kriminalvården kan vidare, om vissa förutsättningar är uppfyllda, besluta att ett fängelsestraff som inte överstiger sex månader ska verkställas utanför anstalt genom intensivövervakning med elektronisk övervakning. Föreskrifter ska då meddelas om bland annat var den dömda ska bo och under vilka tider och för vilka ändamål den dömda tillåts vistas utanför bostaden. Sedan den 1 oktober 2022 får särskilda föreskrifter beslutas i form av förbud för den dömda att vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område (8 § andra stycket 2 lagen [1994:451] om intensivövervakning med elektronisk kontroll, prop. 2021/22:196). Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att ett vistelseförbud följs (8 § tredje stycket samma lag).

Kriminalvården ansvarar även för verkställigheten av påföljden ungdomsövervakning (2 § lagen [2020:616] om verkställighet av ungdomsövervakning). För unga lagöverträdare som döms till denna påföljd ska en individuellt utformad verkställighetsplan upprättas (7 §). Planen ska innehålla föreskrifter om inskränkningar i den dömdes rörelsefrihet när det gäller var personen ska vistas eller inte får vistas (14 och 18–21 §§). Det handlar i de flesta fall om att den dömda ska vara förbjuden att vistas utanför bostaden under helgkvällar och helgnätter (18 § första stycket). Ett sådant förbud kan ersättas med en annan rörelseinskränkning, bl.a. förbud att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats. Elektroniska hjälpmedel ska som huvudregel användas för att kontrollera att föreskrifter om inskränkning i rörelsefriheten följs (19 §).

5 En lag om preventiva vistelseförbud ska införas

Regeringens förslag: I en ny lag om preventiva vistelseförbud ska det införas en möjlighet att förbjuda en person att vistas inom ett avgränsat område. Vistelseförbudet ska vara förenat med straffansvar.
Ett vistelseförbud ska inte få avse den som är under 15 år.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås dock att lagen ska benämnas lag om vistelseförbud på allmänna platser och vissa andra platser.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. *Polismyndigheten*, *Åklagarmyndigheten* och majoriteten av de kommuner som yttrar sig tillstyrker promemorians förslag eller invänder inte mot det. Flera kommuner betonar vikten av att kunna vidta åtgärder för att öka tryggheten på platser där allmänheten vistas och lyfter fram att förslaget kan öka tryggheten för boende, försvåra nyrekryteringen till kriminella nätverk och störa försäljning och bruk av narkotika som sker på en allmän plats. Några kommuner anser att förslaget kan leda till färre våldsbrott på allmän plats, inklusive skjutningar och dödligt våld, och att detta i sin tur kan leda till att andra människor vågar befinna sig i det offentliga rummet. Även *Brottsförebyggande rådet*, *Brottsoffermyndigheten*, *Göta hovrätt*, *Kriminalvården*, *Malmö tingsrätt*, *Skolverket* och *Säkerhetspolisen* tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det. Brottsoffermyndigheten anser att förslaget präglas av ett brottsofferperspektiv och att förslaget med hänsyn till den utveckling som skett under senare år är motiverat för att komma åt den grova gängbrottsligheten.

Några remissinstanser, däribland *Justitiekanslern*, delar promemorians bedömning att det finns ett behov av att stärka möjligheterna att bekämpa brottslig verksamhet som utövas av kriminella nätverk, men anser att förslaget riskerar att leda till tillämpningsproblem och att utformningen av bestämmelserna behöver analyseras vidare. *Stockholms kommun* anser att förslaget kan innebära ett ökat skydd för barn och unga vuxna samt en

ökad trygghet för allmänheten men att vissa delar i förslaget behöver förtydligas med hänsyn till inskränkningen i rörelsefriheten som förslaget innebär. Ett antal remissinstanser, som *Göteborgs kommun*, ser för- och nackdelar med förslaget. De framhåller å ena sidan behovet av brottsförebyggande åtgärder och att förslaget kan leda till en ökad trygghetskänsla hos allmänheten men å andra sidan att det lämnar ett betydande utrymme för tolkning och att det är osäkert om förslaget kommer att vara effektivt. *Folkhälsomyndigheten* delar uppfattningen att gängkriminaliteten är ett allvarligt samhällsproblem som orsakar både stort enskilt lidande och försämrad folkhälsa men ser risker med förslaget bl.a. i fråga om regleringens förutsebarhet. *Riksdagens ombudsmän* bedömer att det med utgångspunkt i det remitterade underlaget inte går att avgöra om förslaget är förenligt med grundläggande fri- och rättigheter enligt regeringsformen och Europakonventionen.

Flera remissinstanser avstyrker förslaget helt eller delvis, bl.a. *Barnombudsmannen*, *Civil Rights Defenders*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Svea hovrätt*, *Södertörns tingsrätt* och *Sveriges advokatsamfund*. Flera av dessa menar att behovet av att kunna meddela vistelseförbud inte är tillräckligt utrett och att det är tveksamt hur effektiv åtgärden skulle vara. Några av remissinstanserna menar att förslaget riskerar att leda till oönskade konsekvenser, som att brottslighet förflyttas till nya platser eller att fler barn under 15 år rekryteras till kriminella nätverk. Flera remissinstanser anser att förslaget saknar tydliga avgränsningar när det gäller vem som kan meddelas vistelseförbud, förbudsområdets storlek och längden på ett vistelseförbud, och ifrågasätter om förslaget är proportionerligt och förenligt med bl.a. regeringsformen och Europakonventionen. Några remissinstanser anser att ytterligare rättssäkerhetsgarantier behöver införas, t.ex. att beslut om vistelseförbud ska fattas av domstol.

Flera remissinstanser tar upp frågor om hur förslaget kan komma att påverka barn. *Socialstyrelsen* avstyrker att vistelseförbud ska få meddelas för den som är 15–17 år och menar att det saknas en analys av förslagets konsekvenser för barn och deras rättigheter. Liknande synpunkter lämnas av *Barnombudsmannen* som även understryker att det för barn måste krävas starkare skäl för att ett förbud ska anses proportionerligt. Många remissinstanser framhåller vikten av att barnkonventionens principer om bl.a. barnets bästa och rätt till liv, överlevnad och utveckling beaktas. Göteborgs kommun bedömer att ett vistelseförbud kan ha såväl positiva som negativa effekter på barns möjligheter att tillgodogöra sig sina rättigheter enligt barnkonventionen. *Södertälje kommun* anser att det är en grundförutsättning att vistelseförbud ska kunna tillämpas mot barn som har fyllt 15 år med tanke på dagens sammansättning av nätverk och de individer som riskerar att begå och utsättas för allvarliga våldsbrott.

Flera remissinstanser lyfter fram att förslaget behöver kombineras med andra förebyggande åtgärder.

Några remissinstanser, bl.a. *Integritetsskyddsmyndigheten* och *Sveriges advokatsamfund*, anser att det bör övervägas om den föreslagna lagen bör tidsbegränsas medan andra efterlyser att lagen och dess tillämpning ska utvärderas en tid efter att den varit i kraft.

Skälen för regeringens förslag

Det behövs kraftfulla åtgärder för att öka tryggheten i vissa områden

Allvarlig våldsbrottslighet, framför allt genom skjutningar och sprängningar inom den kriminella miljön, är ett växande och mycket svårt problem. Förra året var ett rekordår både när det gäller antalet skjutningar och antalet avlidna till följd av skjutvapenvåldet. Även antalet sprängningar ökade under 2022 jämfört med föregående år och har under första halvåret 2023 legat på en betydligt högre nivå än motsvarande period året innan. Det grova våldet som utförs av de kriminella nätverken har även brett ut sig i landet och kan inte längre betraktas som enbart ett storstadsfenomen. Den ökade tillgången på vapen och explosiva varor i samhället tillsammans med den ökade benägenheten inom kriminella miljöer att använda dessa gör att våldet utgör ett allvarligare hot än någonsin tidigare.

Det har blivit vanligare med dödligt våld utomhus och på allmänna platser. Inte sällan är det automatvapen som används. Sprängningar förekommer numera mot flerfamiljshus. Det har vid flera tillfällen de senaste åren inträffat att våld kopplat till konflikter i den kriminella miljön drabbar andra personer. Det kan gälla anhöriga och andra närstående till personer i gängmiljön men även personer som drabbas helt slumpmässigt. Skjutningar sker också i områden kring skolor. Även om de flesta skjutningar sker utanför skoltid påverkas barnen av våldet såväl i skolan som på fritiden.

Men brottsligheten i de kriminella miljöerna är inte begränsad till skjutvapenvåld och sprängningar utan även andra allvarliga brott är vanligt förekommande, däribland narkotikabrott. Narkotikahandeln utgör en betydande inkomstkälla för de kriminella nätverken och våld och konflikter i de kriminella miljöerna är ofta narkotikarelaterade. Det kan t.ex. vara fråga om uppgörelser om vem som ska hantera narkotikamarknaden i ett visst område.

Den beskrivna brottsutvecklingen har mycket stor påverkan på samhället och skapar stor otrygghet även utanför den kriminella miljön. Riskerna och otryggheten som brottsligheten ger upphov till är uppenbara och måste tas på stort allvar. Våldsdåd i pågående gängkonflikter leder ofta till hämndaktioner i form av nya allvarliga dåd. Konsekvenserna av sådana våldsspiraler är förödande, både för de inblandade och för samhället i stort. Särskilt stort är problemen i utsatta områden. Utvecklingen medför att känslan av otrygghet sprider sig bland boende och andra som vistas i dessa områden. De ser hur de kriminella nätverken använder sitt våldskapital för att kontrollera områden, utöva otillåten påverkan och bedriva narkotikahandel. Det blir en negativ spiral där den sociala kontroll som utövas av boende, näringsidkare och andra som verkar i ett lokalsamhälle försvagas vilket leder till att brottsbenägna personer lockas att begå ytterligare brott i området.

Den synnerligen allvarliga och omfattande brottslighet som nu pågår i samhället är systemhotande. Regeringen anser att det är tydligt att det behövs ytterligare kraftfulla och skyndsamma åtgärder för att förhindra de kriminella nätverkens aktiviteter och för att återupprätta tryggheten i lokalsamhället, inte minst i utsatta områden. Det är angeläget att förtroendet för och tilltron till rättsväsendet ökar för att fler i de utsatta

områdena ska anmäla brott och medverka i brottsutredningar. Staten har också ett ansvar för att upprätthålla rättstryggheten för enskilda. I det ansvaret ligger att säkerställa att det finns en väl fungerande och effektiv brottsbekämpning. Regeringen anser därför att det behöver vidtas åtgärder riktade mot personer som i betydande mån bidrar till att göra sitt lokalsamhälle otrött och osäkert för boende och andra.

Vistelseförbud kan bidra till att skapa trygghet i det offentliga rummet

Det finns vissa möjligheter för polisen att ingripa mot och avlägsna personer från en viss plats. Regeringen anser dock att dessa inte är tillräckliga för att förebygga eller förhindra att brottslig verksamhet bedrivs på platser som kontrolleras och domineras av kriminella nätverk eller för att återskapa tryggheten för allmänheten i lokalsamhället. Inte heller lagen om kontaktförbud eller tillträdesförbudslagstiftningen är utformade för att hålla enskilda personer borta från det offentliga rummet när det krävs för att allmänheten tryggt ska kunna vistas där.

I promemorian föreslås därför en möjlighet att förbjuda en person att inom ett avgränsat område under straffansvar vistas på allmän plats och vissa andra platser (vistelseförbud). Syftet med förslaget är att öka tryggheten i det offentliga rummet och att förhindra att brott eller brottslig verksamhet utövas där. Förslaget tillstyrks av bl.a. *Polismyndigheten*, *Åklagarmyndigheten*, *Göta hovrätt*, *Brottsförebyggande rådet*, *Skolverket* och flertalet av de kommuner som yttrar sig. Flera andra remissinstanser anser däremot att det saknas tillräckligt underlag för att bedöma behovet av ett förbud och om det skulle vara en effektiv åtgärd.

Ett förbud att vistas inom ett visst område för att förebygga eller förhindra brottslighet utgör ingen nyhet i svensk rätt. Den 1 maj 2021 förtydligades Kriminalvårdens möjligheter att vid verkställighet av en påföljd ge villkor om var den vars påföljd verkställs i frihet ska vara skyldig att vistas eller inte får vistas. Kriminalvården kan också besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en sådan föreskrift följs. Sådana föreskrifter kan bl.a. användas för att förhindra att en livsstilskriminell person vistas på platser där drogförsäljning sker, där unga riskerar att ledas in i kriminalitet eller som annars utgör tillhåll för kända kriminella (26 kap. 16 § brottsbalken, prop. 2020/21:85 s. 36). Enligt uppgifter från Polismyndigheten som redovisas i promemorian har de beslut som fattats sedan lagändringen gjordes haft en positiv inverkan, dels vad gäller förebyggande och förhindrande av nya brott, dels vad gäller tryggheten i de områden som avses skyddas. Regeringen har vidare gett en utredare i uppdrag att överväga ändringar inom ramen för påföljdssystemet som innebär utökade eller nya möjligheter att besluta var en dömd person ska vistas eller inte får vistas (dir. 2022:95, dir. 2023:74). Påföljden är bl.a. tänkt att ta sikte på den som har begått upprepade brott och som har anknytning till kriminella grupperingar. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juli 2024.

Regeringen anser att det finns goda skäl för bedömningen att ett preventivt vistelseförbud kommer att vara en effektiv åtgärd för att göra det offentliga rummet mer säkert och tryggare. Mot bakgrund av det exceptionella och synnerligen allvarliga läge som samhället befinner sig i anser regeringen att det finns ett uttalat behov av att kunna vidta

förebyggande åtgärder i ett tidigare skede än i dag. Behovet av nya åtgärder för att möta brottsutvecklingen är mycket stort. Regeringen delar promemorians bedömning att förslaget kan väntas ha flera positiva effekter. En möjlighet att besluta om vistelseförbud kan minska risken för att personer som står i konflikt med varandra möts inom ett visst område. Det kan göra att pågående konflikter kyls ned och att impulsiva våldsbrott, hämndaktioner och våldsspiraler kan förebyggas. Om flera personer meddelas vistelseförbud samtidigt, kan förbuden bidra till att störa verksamheten hos kriminella grupperingar som utövar kontroll i det område där förbudet ska gälla. Antalet kriminella aktörer på den plats som är konfliktfylld förväntas på så sätt minska och med ett mindre antal aktörer som verkar i ett område försämras förutsättningarna för kriminella att organisera sig.

Om personer i kriminella nätverk förbjuds att uppehålla sig på en viss plats, blir det dessutom svårare att rekrytera nya ungdomar till nätverken. Som *Örebro kommun* framhåller kan ett förbud för en eller ett par tongivande personer i en grupp att vistas i t.ex. ett centrum vid vissa tider bidra till att gruppens kontroll över platsen minskar. Det kan leda till att allmänheten känner ökad trygghet när den rör sig till och från skola, arbete och andra aktiviteter. Som framhålls i promemorian anser Polismyndigheten att vistelseförbud också kan hjälpa polisen att åstadkomma ett lugnare klimat i områden med en hög konfliktnivå mellan kriminella nätverk och ge polisen bättre förutsättningar att utföra sitt uppdrag.

Vissa remissinstanser befarar att förslaget skulle kunna leda till att brottsligheten flyttar på sig. Den forskning som redovisas i promemorian talar emellertid mot att brottsligheten i någon större utsträckning skulle flyttas till andra platser.

Till skillnad från bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Jämställdhetsmyndigheten* anser regeringen sammanfattningsvis att det underlag som läggs fram i promemorian om förslagets förväntade effekt är tillräckligt. En möjlighet att meddela vistelseförbud kommer att bidra till att motverka brottslighet kopplad till kriminella nätverk och utgöra ett viktigt komplement till den befintliga lagstiftningen på området. Förslaget kan därmed i förlängningen – utöver att försvåra för kriminella nätverk och på annat sätt förebygga brottslighet – värna tryggheten i samhället och det fria utövandet av enskildas grundläggande fri- och rättigheter.

En reglering om vistelseförbud är förenlig med grundläggande fri- och rättigheter

Ett vistelseförbud skulle innebära en inskränkning i den enskildes rörelsefrihet och ibland i vissa andra fri- och rättigheter, framför allt den enskildes privat- och familjeliv. Enligt regeringen är ändamålet med den begränsning av bl.a. rörelsefriheten som ett vistelseförbud innebär – att förebygga och förhindra brott och öka tryggheten i det offentliga rummet – i sig godtagbart i ett demokratiskt samhälle. För att begränsningen ska vara tillåten krävs därutöver att begränsningen inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den, eller med andra ord att den är proportionerlig. Regleringen behöver därför ha ett

tillämpningsområde och en omfattning som är väl avvägd och ändamålsenlig.

Flera remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders, Institutet för mänskliga rättigheter, Svea hovrätt* och *Sveriges advokatsamfund*, ifrågasätter om förslaget är proportionerligt och om det är förenligt med bl.a. regeringsformen och Europakonventionen. Flera av dessa remissinstanser anser att det bl.a. saknas tydliga avgränsningar när det gäller vem som kan meddelas vistelseförbud, förbudsområdets storlek och längden på ett vistelseförbud.

Som regeringen beskriver ovan finns det goda skäl för bedömningen att vistelseförbud kommer att vara en effektiv åtgärd för att göra det offentliga rummet tryggare och mer säkert. Det finns även ett uttalat behov av att kunna vidta förebyggande åtgärder i ett tidigare skede än i dag. Behovet av nya åtgärder för att möta brottsutvecklingen är mycket stort. Regeringen anser att det är rimligt att den som påtagligt bidrar till otryggheten i ett område får tåla inskränkningar i sin frihet – ibland även betydande sådana – genom ett förbud att vistas i just det området. För det talar inte bara det allmännas intresse av att förebygga och förhindra brott utan också intresset hos boende och andra som vistas i brottsutsatta områden att själva kunna fritt röra sig och leva i samhället. Samtidigt som det således finns mycket tungt vägande skäl för att vistelseförbud ska kunna meddelas måste utformningen av regleringen vara förutsebar och proportionerlig.

Regeringen kan konstatera att Europadomstolen flera gånger har prövat inskränkningar i rörelsefriheten vars syfte varit att bekämpa eller förebygga brott och i flera fall funnit att konventionen i sig inte hindrar sådan lagstiftning. Domstolen har t.ex. godtagit italiensk lagstiftning som, även när en konkret brottsmisstanke saknats, inskränkt rörelsefriheten för personer som misstänkts för samröre med maffian. I ett sådant fall underkastades en person omfattande inskränkningar i rörelsefriheten, bl.a. ett förbud att lämna hemmet utan att underrätta polisen och en skyldighet att nattetid stanna kvar i sin bostad. Europadomstolen, som erinrade om det allvarliga hot som maffian utgjorde, ansåg att det rörde sig om proportionerliga inskränkningar i rörelsefriheten i syfte att upprätthålla allmän ordning och förhindra brott (Raimondo mot Italien, nr 12954/87). I ett senare fall upprepade domstolen att inskränkningar i rörelsefriheten i form av förebyggande åtgärder kan vara motiverade för personer som misstänks vara en del av maffian, och det även utan att frågan prövas i en brottmålsdom. Domstolen uteslöt heller inte att sådana åtgärder kunde få vidtas även efter en frikännande dom om det fortfarande skulle finnas rimlig anledning att tro att personen i framtiden kunde komma att utöva brottslighet (Labita mot Italien, p. 195, nr 26772/95). För att inskränkningen i rörelsefriheten ska godtas måste lagstiftningen vara tillgänglig och tillräckligt förutsebar (se t.ex. Tommaso mot Italien, nr 43395/09).

Vidare har Europadomstolen när den bedömt om en inskränkning av rörelsefriheten är proportionerlig bl.a. fäst vikt vid inskränkningens längd (Fedorov och Fedorova mot Ryssland, nr 31008/02), om hänsyn kan tas till den enskildes personliga situation vid ett beslut (Khlyustov mot Ryssland, nr 28975/05), och om beslutet regelbundet ska omprövas (Miażdzyk mot Polen, nr 23592/07). Det har också haft betydelse om det

funnits en möjlighet till domstolsprövning av om ett förbud är nödvändigt och proportionerligt (Nalbantski mot Bulgarien, nr 30943/04).

Sammanfattningsvis kan en reglering om vistelseförbud utformas på ett proportionerligt sätt som är förenligt med grundläggande fri- och rättigheter. Med den utformning av regleringen som regeringen föreslår bedömer regeringen att denna utgör en förutsebar och proportionerlig begränsning av rörelsefriheten och andra fri- och rättigheter. Enligt förslaget ska förbud meddelas endast för att förebygga och förhindra brottslighet som är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten, t.ex. skjutningar och sprängningar. Den som förbudet avses gälla mot ska kunna kopplas till brottsligheten. Regleringen föreslås innehålla flera rättssäkerhetsgarantier: ett vistelseförbud kommer bl.a. att vara begränsat i tid och rum, omprövas regelbundet och vara möjligt att överklaga till allmän domstol. Det kommer vidare vara upp till en åklagare att bedöma ett vistelseförbuds proportionalitet i det enskilda fallet, och ett beslut om vistelseförbud ska förses med särskilda undantag och begränsningar när det är motiverat. Om det finns skäl till det på grund av ändrade förhållanden, kommer ett beslut att kunna hävas eller ändras. Regeringen anser därför att ett vistelseförbud är förenligt med regeringsformen och Europakonventionen. Regeringen återkommer nedan till remissinstansernas synpunkter när det gäller bl.a. förutsättningarna för att meddela ett förbud, förbudsområdets storlek och längden på förbudet.

Det är viktigt att vistelseförbud kan beslutas också mot barn över 15 år

Regeringen instämmer i promemorians bedömning att vistelseförbud inte ska få meddelas den som är under femton år. Några remissinstanser anser att vistelseförbud inte heller ska få meddelas för barn som är 15–17 år. Enligt *Socialstyrelsen* saknas det en analys av förslagets konsekvenser för barn och deras rättigheter medan *Barnombudsmannen* och *Jämställdhetsmyndigheten* menar att förslaget utgör en omotiverad inskränkning i barns fri- och rättigheter.

Som flera remissinstanser uppmärksammar skulle ett vistelseförbud kunna komma att påverka ett barn och barnets rättigheter på flera sätt. Ett förbud skulle t.ex. kunna göra det svårare för barnet att gå i skolan, delta i fritidsaktiviteter eller upprätthålla kamratrelationer och därmed kunna medföra att barnet utestängs från positiva sammanhang. Om ett förbud skulle innebära att barnet behöver tillbringa mer tid i hemmet, kan hemmiljön ha betydelse för hur ett förbud skulle komma att påverka barnet. Detta måste beaktas vid bedömningen av om det är motiverat att införa vistelseförbud för barn från 15 års ålder.

Regeringen anser, i likhet med bl.a. *Södertälje kommun*, att det är mycket viktigt att vistelseförbud kan meddelas för alla straffmyndiga personer, dvs. även barn. Inte minst den senaste tidens våldsdåd har visat att de kriminella nätverken inte drar sig för att anlita barn och ungdomar som utförare av skjutningar och sprängdåd. Den absoluta merparten av rekryteringsbasen till den organiserade brottsligheten finns enligt Polismyndigheten bland unga personer i socioekonomiskt utsatta områden. Förhållandena leder till en återväxt av kriminella genom att nya generationer av unga fostras in i allvarlig brottslighet, vilket är skadligt inte bara för dessa individer utan även för hela samhället. Detta är en

mycket oroande utveckling. Barn har rätt till skydd mot alla former av våld och utnyttjande. Det är därför angeläget att vidta åtgärder för att skydda barn som riskerar att fara illa och förhindra att barn involveras och utnyttjas i grov brottslighet. Regeringen har vidtagit och avser att vidta flera åtgärder för att förhindra att barn rekryteras till eller på annat sätt involveras och utnyttjas i de kriminella nätverkens verksamhet. Bland annat är det sedan den 1 juli 2023 straffbart att anlita, betala, instruera, överlämna egendom till eller på annat sätt involvera någon som är under 18 år i brott eller brottslig verksamhet (16 kap. 5 a § brottsbalken).

Det är mot denna bakgrund angeläget att det finns verktyg som gör det möjligt för samhället att ingripa även mot straffmyndiga barn som kan befaras delta i eller främja allvarlig brottslighet i ett visst område. Enligt barnkonventionen ska barn skyddas från att involveras i narkotikahandel eller andra utnyttjanden som kan skada barnet. Vistelseförbudet kan i detta avseende fungera som ett komplement till de möjligheter att ingripa som socialtjänsten har enligt bl.a. lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU. Även om syftet med vistelseförbudet främst är ett annat – att förebygga och förhindra brott – kan det innebära ett skydd för det barn som förbjuds att vistas i ett brottsutsatt område. I detta sammanhang kan regeringen konstatera att flera av de nackdelar som i promemorian Vistelseförbud för barn (Ds 2022:12) ansågs tala mot ett av socialnämnden beslutat vistelseförbud inte gör sig gällande för det förslag som nu läggs fram. Bland annat kommer det vistelseförbud som nu föreslås lättare gå att kontrollera och överträdelse kommer att mötas av en tydlig sanktion.

Regeringen instämmer vidare i det som bl.a. *Polismyndigheten* anför om behovet av brottsförebyggande insatser. Enligt Brottsförebyggande rådet sker nyrekrytering av unga ofta genom äldre barn och ungdomar som är närvarande i ett område (rapporten Barn och unga i kriminella nätverk, Brå 2023:13). Om äldre ungdomar förbjuds att vistas på vissa platser, kan det försvåra försök att rekrytera yngre barn. De förslag som regeringen lämnar måste också ses samlat med regeringens övriga insatser mot brott i kriminella nätverk, där syftet är att såväl brotten som brottens orsaker måste bekämpas. Regeringen anser att det brottsförebyggande arbetet är centralt för att vända utvecklingen. Kommunerna spelar en särskilt viktig roll i arbetet med att förebygga och förhindra att barn och unga hamnar i kriminalitet. Regeringen har därför avsatt 80 000 000 kronor i budgetpropositionen för 2024 till kommunernas förebyggande arbete mot gängkriminalitet. På socialtjänstens område har regeringen inrättat en delegation för brottsförebyggande åtgärder för att förhindra att barn och unga dras in i kriminalitet (S2023/02342). Regeringen har också gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på hur socionomutbildningen bättre ska förbereda för brottsförebyggande arbete (dir. 2023:121).

Sammanfattningsvis finns det enligt regeringen ett starkt intresse av att vistelseförbud ska kunna meddelas även mot barn som är 15–17 år. Det innebär inte att ett vistelseförbud för ett barn saknar nackdelar för den som förbudet gäller. Även med det i beaktande anser regeringen att det är motiverat utifrån den samhällsutveckling som har skett när det gäller skjutningar och sprängningar och annan kriminalitet att barn som främjar allvarlig brottslighet ska kunna få vistelseförbud. Att den som ett vistelseförbud riktas mot är ett barn och då även barnets ålder ska beaktas

inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras innan ett beslut tas. Det kan också beaktas genom att ett beslut förses med särskilda begränsningar och undantag (se avsnitt 6.3). Som regeringen utvecklar nedan kommer regleringen även att beakta barnets rättigheter i andra avseenden, bl.a. när det gäller rätten till offentligt biträde.

En lag om vistelseförbud bör införas

Det bör i lag införas en möjligt att, förenat med straffansvar, förbjuda en person att vistas inom ett avgränsat område. Regeringen föreslår att möjligheten till vistelseförbud regleras i en särskild lag. Eftersom syftet med lagen är att förebygga och förhindra brott bör den benämnas lagen om preventiva vistelseförbud.

Lagen bör innehålla regler om de materiella förutsättningarna för ett vistelseförbud och om förfarandet för meddelandet av förbud. Lagen bör i huvudsak utformas med förebild i lagen om kontaktförbud, lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang samt lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.

Regeringen anser att det inte finns skäl att, som efterfrågas av *Integritetsskyddsmyndigheten* och *Sveriges advokatsamfund*, göra lagen tidsbegränsad. Som bl.a. *Brottsförebyggande rådet* påpekar kan det däremot finnas skäl att följa upp lagen och dess tillämpning efter att den varit i kraft en tid. Regeringen avser att noga följa frågan framöver.

6 Regleringen om vistelseförbud

6.1 Var vistelseförbud ska gälla

Regeringens förslag: Ett vistelseförbud ska kunna gälla på allmän plats, på skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem samt i fordon på allmän plats.

Lagen ska inte påverka den rätt som tillkommer den som förfogar över en plats inom området att begränsa tillträdet till platsen.

Vistelseförbud ska inte omfatta tillträde till och vistelse på en plats endast i syfte att rösta i val till riksdagen, regionfullmäktige, kommunfullmäktige, Europaparlamentet eller Sametinget eller i en folkomröstning.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorian innehåller inte något förslag om att vistelseförbud inte ska omfatta tillträde till och vistelse på en plats endast i syfte att rösta i vissa val eller i en folkomröstning.

Remissinstanserna: Bland annat *Åklagarmyndigheten* och majoriteten av de kommuner som yttrar sig tillstyrker eller invänder inte mot de föreslagna platserna där ett vistelseförbud ska kunna gälla.

Malmö tingsrätt och *Polismyndigheten* anser att uttrycket skolgårdar bör bytas ut mot skolområden där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs. *Helsingborgs kommun* för fram att det bör övervägas om idrottsanläggningar och områden i anslutning till fritidsgårdar bör nämnas

i lagen. *Skolverket* anser att det kan finnas ett behov av att förtydliga att förbudet även omfattar ungdomsgårdar och fritidsgårdar. Enligt *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* bör det övervägas att inskränka de områden som räknas upp, särskilt vad gäller kollektivtrafik och fordon. *Riksdagens ombudsmän* anser att det bör framgå av lagen att förbuds- personen ska kunna rösta i allmänna val.

Skälen för regeringens förslag: Regleringen om vistelseförbud bör ta sikte på de platser där de problem som ska åtgärdas är som mest påtagliga.

Vistelseförbudet bör därför avse platser, inom ett avgränsat område, där den brottslighet som förbudet syftar till att förebygga och förhindra brukar begås. Behovet gör sig främst gällande på platser där skjutningar inträffar, drogförsäljning sker, där unga riskerar att involveras och utnyttjas i kriminalitet eller på platser som annars utgör tillhåll för kända kriminella. Det handlar om gator, torg, parkeringsplatser och parker, det vill säga offentliga platser enligt ordningslagen (1993:1617). Brottsligheten begås emellertid också på andra platser där allmänheten vistas. Det kan gälla väntsalar, restauranger och utrymmen i allmänna kommunikationsmedel men också fordon. Drogeförsäljning sker inte sällan i gallerior och parkeringsgarage. Utpressning mot näringsidkare kan begås i företagslokaler, exempelvis en butik. Ett tillämpningsområde som endast omfattar begreppet offentlig plats framstår därför som alltför snävt för att uppnå syftena med lagstiftningen. Regeringen anser därför, i likhet med promemorian, att regleringen om vistelseförbud som utgångspunkt bör gälla på allmän plats så som det definieras i den straffrättsliga regleringen. Uttrycket medför att tillämpningsområdet omfattar en stor del av den geografiska ytan i utsatta områden och de flesta platser, inomhus och utomhus, där allvarliga våldsbrott begås och annan brottslighet som påverkar tryggheten hos allmänheten bedrivs. För att det inte ska vara möjligt att kringgå förbudet bör det för tydlighetens skull också gälla i fordon på allmän plats (jfr prop. 1999/2000:27).

I promemorian föreslås vidare att ett vistelseförbud ska kunna omfatta förbud att vistas på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem (jfr 6 kap. 2 § 1 lagen [2018:2088] om tobak och liknande produkter). Skolorna är upplåtna för lärare och elever men är i princip inte fritt tillgängliga för allmänheten. Skjutningar inträffar dock även i områden kring skolor. Skolornaden riskerar också att bli samlingsplats för kriminella och användas vid narkotikaförsäljning och våldsuppgörelser. Att elever, lärare och annan skolpersonal inte kan känna sig trygga inom ett skolområde är oacceptabelt. Regeringen anser därför att det är motiverat att ett vistelseförbud ska kunna gälla även inom dessa områden. Däremot är tanken inte att ett vistelseförbud ska kunna meddelas inom det område där den faktiska skolundervisningen bedrivs och som framgår i avsnitt 6.3 ska ett beslut kunna förses med undantag för att kunna göra det möjligt för barn att gå i skolan. Det är därför inte lämpligt att, som *Polismyndigheten* förespråkar, ersätta ”skolgårdar” med ”skolornaden där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs”. Om en elevs agerande hotar tryggheten eller säkerheten i en skola har skolan möjlighet att vidta olika åtgärder enligt skollagen (2010:800), som tillfällig omplacering eller i sista hand avstängning av en elev.

Det finns inte heller tillräckliga skäl att, som *Helsingborgs kommun* efterfrågar, särskilt peka ut idrottsanläggningar. Idrottsplatser är som

utgångspunkt allmänna platser (prop. 1987/88:98 s. 12). Lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang ger dessutom goda möjligheter att förbjuda personer tillträde till andra idrottsanläggningar även i de fall allmänheten saknar tillträde till ett idrottsarrangemang. När det gäller områden i anslutning till fritidsgårdar, en fråga som väcks av bl.a. *Skolverket*, omfattas de redan av lagtexten i de fall där en fritidsgård finns vid en skola eller ett fritidshem. I många fall bör området utanför en fritidsgård anses utgöra en allmän plats och redan av det skälet omfattas av lagen.

Den som genom äganderätt eller med annan rätt, exempelvis nyttjanderätt, förfogar över en plats kan normalt bestämma vem som får vistas där. Denna rätt påverkas inte av förslaget, vilket bör framgå av lagen. Inte heller påverkas andra i lag reglerade möjligheter för myndigheter att inskränka någons rätt att vistas på en viss plats, t.ex. polisens möjligheter att med stöd av polislagen (1984:387) avvisa eller avlägsna en person som uppträder ordningsstörande eller de möjligheter som följer av kontaktförbuds- och tillträdesförbudslagstiftningen.

Riksdagens ombudsmän anser att det bör framgå av lagen att förbudspersonen ska kunna rösta i allmänna val. Regeringen instämmer i det. Som regeringen framhöll när möjligheten att besluta om tillträdesförbud till bibliotek infördes används bibliotek ofta som vallokaler och röstningslokaler vid förtidsröstning. Regeringen påpekade också att röstning i vallokal på valdagen har en viss särställning, bl.a. på grund av rätten att ångerrösta på valdagen och att den möjligheten inte borde inskränkas (prop. 2021/22:108 s. 29). Även det vistelseförbud som nu föreslås kommer i vissa fall att kunna omfatta områden vid bibliotek, skolor eller andra vallokaler. Det bör därför införas ett undantag som motsvarar vad som gäller enligt 2 a § lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek och som klargör att ett vistelseförbud inte omfattar tillträde till och vistelse på en plats endast i syfte att förbudspersonen ska kunna utöva sin rösträtt.

6.2 Vem som ska kunna meddelas vistelseförbud

Regeringens förslag: Ett vistelseförbud ska få meddelas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en grupp kommer att utövas brottslig verksamhet inom det område där förbudet ska gälla, och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten.

- Vistelseförbud ska få meddelas endast för brottslig verksamhet som
- har bakgrund i eller är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning, eller
 - på något annat sätt är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten på platsen.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås att vistelseförbud ska få meddelas om det finns en

påtaglig risk för att en grupp personer kommer att begå brott eller utöva brottslig verksamhet och det kan befaras att den som förbudet avses gälla mot medvetet främjar brottsligheten. Vidare föreslås det i promemorian att vistelseförbud ska kräva att brottsligheten utövas i organiserad form samt att det ska vara tillräckligt att brottsligheten är ägnad att skada tryggheten hos allmänheten.

Remissinstanserna: Bland annat *Brottsförebyggande rådet*, *Göta hovrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Åklagarmyndigheten* och majoriteten av de kommuner som yttrar sig tillstyrker eller invänder inte mot förutsättningarna för att en person ska kunna meddelas vistelseförbud.

Flera remissinstanser, t.ex. *Justitiekanslern*, anser att de uttryck som används i förslaget är vaga eller allmänt formulerade och att det riskerar att bli tillämpningsproblem när den närmare uttolkningen av bestämmelserna i stor utsträckning överlämnas till rättstillämpningen. *Svea hovrätt* framför liknande synpunkter och framhåller dessutom att kravet på att det kan befaras att förbudspersonen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten är ett lågt ställt krav med hänsyn till inskränkningen i bl.a. rörelsefriheten som ett vistelseförbud kan innebära. *Civil Rights Defenders* anser att förslaget inte är utformat i enlighet med de principer om förutsebarhet och tillgänglighet som denna typ av lagstiftning förutsätter. *Riksdagens ombudsmän* anser att rekvisiten för ett vistelseförbud är språkligt sett svåra och att etablerade begrepp i befintlig lagstiftning används med en delvis ny innebörd, t.ex. ”främja” som förekommer i straffrättsliga sammanhang. *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* lyfter fram att bestämmelsernas utformning innebär en riskbedömning i flera led, vilket gör att tillämpningsområdet blir oklart och att bedömningen blir mycket osäker.

Södertälje kommun anser att de föreslagna förutsättningarna för ett vistelseförbud gör att lagstiftningen inte kommer att kunna tillämpas i praktiken. *Jönköpings kommun* menar att det kommer att vara svårt att visa att en ostraffad person kommer att främja ett brott.

Några remissinstanser har synpunkter på den typ av brottslighet som ska kunna ligga till grund för ett vistelseförbud. *Svea hovrätt* ställer sig tveksam till om förebyggande av mindre allvarlig brottslighet, t.ex. skadegörelse, i organiserad form kan anses utgöra ett sådant godtagbart ändamål som krävs för att grundläggande fri- och rättigheter ska få begränsas. *Barnombudsmannen* anser att det inte är givet att de exempel som ges i promemorian på annan brottslighet som kan vara ägnad att skada tryggheten hos allmänheten är av så allvarligt slag att de motiverar de inskränkningar i en persons rörelsefrihet som vistelseförbudet skulle medföra.

Ett antal remissinstanser, däribland *Barnombudsmannen*, anser att förslaget riskerar att tillämpas på ett diskriminerande sätt. *Diskrimineringsombudsmannen* ifrågasätter förslagets förenlighet med principen om allas lika rättigheter och möjligheter att röra sig fritt i samhället oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

Skälen för regeringens förslag

Regleringen bör bygga på en riskbedömning

På liknande sätt som för kontaktförbud och tillträdesförbud bör ett vistelseförbud grundas på en bedömning av risken för brott eller andra angrepp på de intressen som lagstiftningen är avsedd att skydda. I promemorian föreslås att en grundläggande förutsättning för ett vistelseförbud ska vara att det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en grupp personer kommer att begå brott eller utöva brottslig verksamhet inom det område där förbudet avses gälla och att det kan befaras att den som förbudet avses gälla mot medvetet kommer att främja brottsligheten.

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Riksdagens ombudsmän* och *Svea hovrätt*, anser att de uttryck som används i förslaget är för vaga eller allmänt formulerade och att detta riskerar att innebära att förslaget blir svårt att tillämpa och att det brister i förutsebarhet och enhetlighet. De flesta remissinstanser tillstyrker dock eller invänder inte mot promemorians förslag i denna del. Det gäller bl.a. flera av de myndigheter och domstolar som ska tillämpa lagen, som *Göta hovrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Polismyndigheten* och *Åklagarmyndigheten*.

En given förutsättning är att regleringen ska vara förutsebar och att det alltså ska vara möjligt att avgöra i vilka situationer som vistelseförbud kan komma att aktualiseras. Det behövs både för att den rättighetsinskränkning som ett vistelseförbud innebär ska vara godtagbar, för att enskilda ska veta vilket beteende som kan leda till att de förbjuds vistas inom ett område och för att lagstiftningen ska kunna tillämpas av polis och åklagare och därmed bli effektiv. Samtidigt är det viktigt att framhålla att syftet med förslaget är att förebygga och förhindra brottslighet i ett tidigare skede än vad som är möjligt i dag. Lagen bör därför göra det möjligt att ingripa mot en person när det finns goda grunder att tro att denne genom att delta i eller främja kriminalitet aktivt bidrar till att göra det offentliga rummet otryggt och osäkert, och det även i fall där lagföring inte nödvändigtvis kan ske. Regeringen delar inte uppfattningen hos vissa remissinstanser att uttrycken i lagen är vaga och konstaterar att promemorians förslag på flera sätt anknyter till systematiken och terminologin i befintlig lagstiftning på närliggande områden. Det underlättar för tillämparen och stärker rättssäkerheten. Regeringen anser sammantaget att promemorians förslag i allt väsentligt är ändamålsenligt, även om det i det följande föreslås några justeringar i förslaget för att åtgärden ska bli än mer träffsäker och förutsebar.

Ett vistelseförbud bör förutsätta en påtaglig risk för att det inom en grupp kommer utövas brottslig verksamhet inom förbudsområdet...

Behovet av vistelseförbud gör sig främst gällande för att förebygga eller förhindra brottslighet som utövas av personer i kriminella grupperingar. Det är särskilt i konflikter mellan grupperingar som allvarliga våldsspiraler kan uppstå, och när en grupp etablerar kontroll över en viss plats påverkas tryggheten hos allmänheten kraftigt. Behovet av vistelseförbud är inte alls lika stort när det gäller risken för brottslighet som begås av en enskild person utan koppling till gängmiljön. Enligt regeringens mening bör tillämpningsområdet för lagen därför avgränsas till att främst avse

brottslighet som utövas av kriminella nätverk. Regeringen anser att detta bör uttryckas genom att uttrycket brottslighet som utövas ”inom en grupp” används. I stort sett samma uttryck används i 1 § andra stycket och 1 a § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, preventivlagen. Uttrycket grupp förekommer också i bl.a. 29 kap. 2 a § brottsbalken och 7 och 9 §§ lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.

För att syftet med lagen ska uppnås – att förebygga och förhindra brott i ett tidigt skede – bör det inte ställas upp något krav på att det finns en risk för att gruppen kommer att begå ett visst konkret brott i området. I andra lagar används ofta uttrycket brottslig verksamhet när lagstiftaren har avsett att markera att en riskbedömning inte behöver hänföra sig till misstankar om konkreta brott. Bland annat används uttrycket i preventivlagen och i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. När preventivlagen gjordes permanent uttalade regeringen att uttrycket brottslig verksamhet har den fördelen att det används i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet och att det kan användas även vid framåtsyftande bedömningar (prop. 2013/14:237 s. 104). Regeringen anser, i motsats till *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet*, att rekvisitet brottslig verksamhet inte är oklart utan att det tvärtom är en fördel att samma uttryck används när liknande bedömningar ska göras. Uttrycket bör därför användas även i den nu föreslagna lagen. Till skillnad från promemorian anser regeringen vidare att termen brott inte bör användas i bestämmelsen om den riskbedömning som ska göras, eftersom det för tankarna till en redan begången konkret gärning (jfr samma prop. s.104). En annan sak är att misstankar eller vetskap om konkreta begångna eller förestående brott i ett område naturligtvis kan ligga till grund för antagandet att det finns risk för fortsatt brottslig verksamhet i området.

För att vistelseförbud ska få meddelas bör det också ställas upp krav på att det finns konkreta omständigheter som talar för att det finns en risk för brottslig verksamhet. I promemorian markeras detta genom ett krav på att risken ska vara påtaglig. Även detta rekvisit finns i bl.a. preventivlagen. Att det ska vara fråga om en risk som är påtaglig ger enligt förarbetena till den lagen uttryck för att det inte ska vara fråga om en obetydlig, oklar eller avlägsen risk, utan en klar och konkret risk. Det ställs därmed ett krav på konkretion beträffande de omständigheter som åberopas för att det finns en risk för brottslighet av visst slag. Något krav på en beskrivning av en viss gärning som ännu inte har begåtts är det emellertid inte fråga om. I många fall kan en rad olika scenarier vara tänkbara som alla kan inrymmas i begreppet brottslig verksamhet. Att riskbedömningen ska vara framåtblickande innebär att det ska finnas en klart förutsebar utveckling utifrån de faktiska omständigheterna, det vill säga att ett brott av visst slag kan komma att begås. Att risken ska vara påtaglig innebär även ett krav på viss sannolikhet för att risken ska förverkligas (samma prop. s. 104–106 och 195).

Regeringen anser att det är lämpligt att ställa upp ett krav på påtaglig risk även för den riskbedömning som ska göras enligt den nu föreslagna lagen. På så sätt blir det tydligt att ett antagande om risk för brottslig verksamhet inte enbart får bygga på spekulationer eller allmänna

bedömningar utan måste vara grundat på faktiska omständigheter, exempelvis uppgifter om uttalanden, hotelser eller andra faktiska handlingar. Till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders* och *Svea hovrätt* anser regeringen inte att en riskbedömning som är konstruerad på detta sätt är för vag eller svårtillämpad. Regeringen delar inte heller Svea hovrätts farhåga om att domstolarna inte skulle kunna göra en självständig bedömning av förutsättningarna för ett vistelseförbud eller att enskilda skulle ha små möjligheter att bemöta påståenden från polis och åklagare. Som nämnts ovan är ”påtaglig risk” ett redan etablerat uttryck, och genom att riskbedömningen ska göras både i förhållande till en grupp och till ett utpekat område ges en naturlig inriktning – och avgränsning – för bedömningen. Som regeringen utvecklar nedan ska vidare den enskilde i regel få del av uppgifter som tillförts ärendet av någon annan än honom eller henne själv och få möjlighet att yttra sig över dessa. Ett förbud kommer även att kunna prövas av domstol, där den enskilde kommer att ges möjlighet att bemöta de påståenden som riktas mot honom eller henne och att åberopa egen utredning.

Sammanfattningsvis bör det i lagen anges att det med hänsyn till omständigheterna ska finnas en påtaglig risk för att det inom en grupp kommer att utövas brottslig verksamhet inom förbudsområdet för att ett vistelseförbud ska få meddelas.

... att den brottsliga verksamheten riskerar att leda till skjutningar, sprängningar eller på annat sätt allvarligt skada tryggheten i området...

Ett vistelseförbud syftar framför allt till att förebygga brottslighet som begås av kriminella nätverk. Avgränsningen till att risken ska avse att det inom en grupp kommer att utövas brottslig verksamhet i ett område snävar i viss mån in tillämpningsområdet till att förebygga brottslighet som utövas av sådana nätverk. För att lagstiftningen ska bli ändamålsenlig och träffa rätt målgrupp anser regeringen att det finns skäl att ytterligare konkretisera kravet på vilken brottslighet som kan ligga till grund för ett vistelseförbud.

Först och främst behöver vistelseförbud kunna meddelas för att förebygga och förhindra brottslighet som typiskt sett leder till våldsamma konflikter mellan grupperingar i form av skjutningar och sprängningar. I likhet med förslaget i promemorian föreslår regeringen därför att vistelseförbud ska få meddelas om den befarade brottsligheten har bakgrund i eller är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning. Med en sådan formulering träffas både befarad brottslighet som utgör en reaktion på tidigare våldsdåd, t.ex. hämndaktioner, och befarad brottslighet som kan väntas ge upphov till framtida våld med skjutvapen eller sprängämnen. Utgångspunkten bör, till skillnad från bestämmelsen i 29 kap. 2 a § brottsbalken, vara en förväntad risk för brottslighet av sådant slag. Vid bedömningen av om den befarade brottsligheten kan antas leda till en sådan konflikt bör det t.ex. vara möjligt att beakta risken för att någon ur en grupp angriper en konkurrerande sammanslutning vars medlemmar har tillgång till vapen eller sprängämnen eller har en historik av skjutningar eller sprängningar (jfr prop. 2022/23:53 s. 71).

I promemorian görs bedömningen att även annan brottslighet som inte är omedelbart kopplad till våldsamma konflikter i den gängkriminella miljön ska kunna leda till vistelseförbud. Regeringen delar den bedömningen. Det kan t.ex. handla om brott som sedda var för sig inte kan betraktas som lika allvarliga som skjutningar och sprängningar men som ändå kan få mycket svåra konsekvenser om de förekommer inom ett område, t.ex. för att brotten utövas inom ramen för ett kriminellt nätverks verksamhet. Vistelseförbud bör därför kunna aktualiseras när det finns risk för brottslig verksamhet där varje brott sett för sig är mindre allvarligt men i betydande utsträckning ändå påverkar tryggheten hos allmänheten i ett område. Regleringen bör ta sikte på sådan brottslighet som tydligt bidrar till att kriminella nätverk etablerar kontroll i ett område. Frågan är hur detta ska komma till uttryck i lagen.

En grundläggande utgångspunkt är att det ska vara tryggt för boende och andra att röra sig ute i samhället och att var och en ska kunna utnyttja sin rörelsefrihet utan att behöva påverkas av allvarlig brottslighet i sitt närområde. Regeringen anser därför att det är lämpligt att, som föreslås i promemorian, ange att brottslighet som är ägnad att skada tryggheten hos allmänheten ska kunna ligga till grund för ett vistelseförbud. En liknande lagstiftningsteknik används i straffskärpningsbestämmelsen i 29 kap. 2 § 8 brottsbalken, som gör det möjligt att vid bedömningen av ett brott allvar ta hänsyn till om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person, vilket även omfattar fall där brottet riktats mot någon annan än barnet (jfr prop. 2002/03:53 s. 111). På motsvarande sätt bör den nu föreslagna lagen fänga upp sådan brottslighet som typiskt sett leder till att ett område upplevs som otryggt och osäkert. Det bör inte vara ett krav att brottsligheten är riktad mot allmänheten, utan regleringen bör även omfatta situationer när allmänheten bevittnar eller på annat sätt uppfattar brottslighet i området. Det kan exempelvis handla om en etablerad öppen narkotikahandel inom ett område.

Utöver att brottsligheten ska vara ägnad att skada tryggheten hos allmänheten föreslås det i promemorian att brottsligheten ska utövas i organiserad form. Med brottslighet som utövas i organiserad form avses detsamma som i bestämmelsen i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken, dvs. brottslighet som begås inom ramen för en struktur där flera personer samverkar under en inte helt obetydlig tidsperiod för att begå brott. Det är inte tillräckligt att det aktuella brottet sker i samverkan. Personerna ska ingå i en sammanslutning eller ett nätverk av viss kontinuitet vars syfte att begå brott sträcker sig längre än till enbart det ifrågavarande brottet. I promemorian motiveras avgränsningen med att den behövs för att regleringen inte ska gå utöver syftet med förslaget.

Enligt regeringens mening framstår dock begränsningen som svår att tillämpa och mindre förenlig med den föreslagna lagens systematik och syfte. En grundläggande förutsättning för vistelseförbud är att den brottslighet som förbudet avser att förebygga utövas inom en grupp. Uttrycket grupp har valts just för att ringa in den verksamhet som typiskt sett begås inom ramen för kriminella nätverk. Att därutöver ställa upp ett krav på att brottsligheten ska utövas i organiserad form riskerar att, som bl.a. *Södertälje kommun* befarar, leda till bevis- och tillämpnings-svårigheter. De kriminella nätverk som till stor del kan knytas till de

senaste årens skjutningar och sprängningar har inte alltid en sådan organiserad form som avses i promemorians förslag. Det kan i många fall vara svårt att bevisa att brottslighet utövas i organiserad form, i vart fall i förhållande till nätverk med en lägre grad av organisation (prop. 2022/23:53 s. 68). Det bör därför inte krävas att brottsligheten utövas i organiserad form för att ett vistelseförbud ska få meddelas.

Regeringen instämmer samtidigt i bl.a. *Svea hovrätts* och *Barnombudsmannens* synpunkt att inte varje brott som är ägnat att skada tryggheten hos allmänheten på en plats bör kunna ligga till grund för ett vistelseförbud. Även om kravet på att brottsligheten ska vara ägnad att skada tryggheten på platsen markerar att kravet är objektivet, kan redan brott av mer eller mindre bagatellartad art i någon mån anses skada tryggheten hos allmänheten i ett område. Eftersom ett vistelseförbud framför allt syftar till att förebygga brottslighet som begås av kriminella nätverk anser regeringen att risken för trygghetsskada bör kvalificeras ytterligare. I första hand bör, i likhet med intentionen bakom promemorians förslag, sådan brottslighet som bidrar till att kriminella nätverk etablerar kontroll i ett område omfattas. Ett bättre sätt att uttrycka det är att ställa krav på att gruppens brottslighet ska vara ägnad att "allvarligt" skada tryggheten hos allmänheten. En nyanserad bedömning bör göras av brottsligheten och om den typiskt sett riskerar att leda till att tryggheten hos allmänheten i ett område allvarligt skadas. I bedömningen bör det beaktas vilken grupp som utövar brottsligheten, vilken brottslighet som utövas och på vilket sätt samt hur omfattande den är. Våldsbrott och sexualbrott är exempel på brott som regelmässigt är ägnade att allvarligt skada allmänhetens trygghet. Om brottsligheten i sig är mindre allvarlig, bör det krävas att den utövas mer kontinuerligt eller att den utövas på ett sätt som är särskilt ägnat att påverka tryggheten i området för att den ändå ska kunna leda till att vistelseförbud meddelas. Det kan handla om att brottsligheten riktas mot individer i lokalsamhället, som utpressning mot näringsidkare eller andra hot mot boende och verksamma i området, eller att den begås helt öppet på en plats, t.ex. narkotikaförsäljning som sker dagtid på ett torg. I slutändan bör en helhetsbedömning göras. Det kan bl.a. innebära att skadegörelser normalt sett inte kan anses vara ägnade att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten på en plats. Däremot kan motsatt bedömning göras t.ex. om gärningarna anspelar på våldskapitalet hos ett kriminellt nätverk.

Vistelseförbud bör alltså få meddelas endast för brottslig verksamhet som

- har bakgrund i eller är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning, eller
- på något annat sätt är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten.

...samt att en person som tillhör eller verkar för gruppen kan befaras medvetet främja den brottsliga verksamheten

Att det finns risk för brottslighet av ett visst slag inom ett område kan inte vara tillräckligt för att ett vistelseförbud ska få meddelas, utan det bör

krävas att den som förbudet avses gälla mot på ett konkret sätt kan antas bidra till brottsligheten.

I promemorian föreslås att ett vistelseförbud ska förutsätta att det kan befaras att den mot vilket förbudet avses gälla medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten. De flesta remissinstanser tillstyrker eller har inte någon invändning mot promemorians förslag i denna del. Några remissinstanser, t.ex. *Svea hovrätt*, anser dock att kravet på att det kan befaras att förbudspersonen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten är ett lågt ställt krav med hänsyn till den inskränkning i bl.a. rörelsefriheten som ett vistelseförbud kan innebära.

De kriminella nätverk som kan knytas till de senaste årens skjutningar och sprängningar har inte alltid en organiserad form utan kan bestå av mer eller mindre lösa grupperingar. I en sådan grupp kan det vara svårt att konkretisera hur risken för brottslighet inom gruppen kan komma att förverkligas, exempelvis när det gäller vilka personer inom gruppen som mest sannolikt kan befaras begå brott som gärningsmän.

Regeringen anser därför att det inte bör ställas upp något krav på att det ska finnas en risk för att förbudspersonen direkt utövar sådan brottslig verksamhet som kan ligga till grund för ett vistelseförbud. Det bör i stället vara tillräckligt att det kan befaras att denne medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten. Det motsvarar vad som gäller enligt preventivlagen för sådan brottslighet som kan befaras begås inom kriminella nätverk (1 a §, prop. 2022/23:126 s. 77). Till skillnad från i preventivlagen föreslås dock inte i promemorian att den person som främjar brottsligheten antingen ska tillhöra eller verka för gruppen. Enligt regeringen finns det emellertid ett värde i att använda detta uttryck även i den nu föreslagna lagen, eftersom målgruppen för åtgärderna – personer i och runt kriminella nätverk – är densamma. Det är också personer som tillhör eller verkar för en grupp, dvs. som agerar för gruppens räkning, som bör komma i fråga för ett vistelseförbud. Detta bör anges i lagen. Tillägget har också den fördelen, vilket flera remissinstanser efterfrågar, att det förtydligar och ramar in hur bedömningen av om en person kan befaras främja brottslighet inom ett område ska göras.

När det gäller den risk för främjande som ska bedömas förekommer uttrycket att brottslighet ska kunna ”befaras” sedan tidigare bl.a. i preventivlagen och är avsett att ha samma innebörd i den nu föreslagna lagen. För att en förbudsperson ska kunna befaras främja brottslig verksamhet bör det alltså ställas upp ett visst krav på konkretion beträffande de omständigheter som läggs till grund för bedömningen. Omständigheter som kan tala för att en främjandefara finns bör exempelvis kunna vara den ställning personen har i gruppen – t.ex. ledare eller aktiv medlem – eller att denne tidigare dömts för brottslighet som är relevant i sammanhanget. Även andra omständigheter som att personen tidigare har iakttagits hålla vakt, anordnat transport eller andra hjälpmedel, deltagit vid påtryckningar mot näringsidkare eller boende eller förmedlat pengar för gruppens räkning kan tala för en främjandefara (jfr prop. 2013/14:237 s. 108 och 109). Eftersom det är tillräckligt att den person som förbudet avses gälla mot verkar för gruppen bör det inte krävas att denne tillhör ett kriminellt nätverk eller har en viss grupptillhörighet. Det bör vidare inte krävas att denne tidigare är dömd för brott i området. Sådana omständigheter kan dock ofta ha betydelse för riskbedömningen.

Förslaget står inte i strid med förbuden mot diskriminering

Några remissinstanser, däribland *Barnombudsmannen* och *Diskrimineringsombudsmannen*, anser att de föreslagna förutsättningarna för vistelseförbud gör att lagen riskerar att tillämpas på ett diskriminerande sätt. Regeringen kan konstatera att det är helt grundläggande att den offentliga makten utövas med respekt för alla människors lika värde och att myndigheter i sin verksamhet beaktar allas likhet inför lagen och iakttar saktlighet och opartiskhet (1 kap. 2 och 9 §§ regeringsformen). Som Diskrimineringsombudsmannen konstaterar är förslaget inte utformat på ett sätt som strider mot förbuden mot diskriminerande föreskrifter med hänsyn till bl.a. etnicitet eller kön i 2 kap. 12 och 13 §§ regeringsformen. Regeringen bedömer vidare att förslaget inte heller i praktiken hamnar i konflikt med något av diskrimineringsförbuden. Ett förbud kommer att förutsätta att det finns konkreta omständigheter som talar för dels att det inom en viss grupp kommer att utövas brottslig verksamhet, dels att en person som tillhör eller verkar för gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten. Det kommer alltså krävas att det finns faktiska omständigheter som ger underlag för att han eller hon kan befaras vidta någon åtgärd som innebär att en grupps brottslighet främjas. Således kommer det inte vara möjligt att meddela vistelseförbud mot en person på grund av att denne exempelvis har en viss etnisk tillhörighet eller religion.

6.3 Ett vistelseförbud ska utformas på ett proportionerligt sätt

Regeringens förslag: Ett vistelseförbud ska inte få avse ett större område än vad som är nödvändigt.

Vistelseförbud ska få meddelas endast om skälen för ett sådant förbud väger tyngre än det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den enskilde.

Ett vistelseförbud ska förses med de begränsningar och undantag som är påkallade med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Bland annat *Brottsförebyggande rådet*, *Göta hovrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Åklagarmyndigheten* och majoriteten av de kommuner som yttrar sig tillstyrker eller invänder inte mot förslaget i denna del.

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet och *Svea hovrätt* anser att den proportionalitetsbedömning som ska göras inte i sig är tillräcklig och att en maxgräns för ett vistelseförbuds geografiska område bör övervägas. Även *Civil Rights Defenders* anser att lagen tydligt behöver ange en maximal radie för hur stort området kan vara. *Riksdagens ombudsmän* framhåller att promemorian endast innehåller begränsad vägledning om hur förbudsområdet ska avgränsas och menar att detta behöver klarläggas för att det ska vara möjligt att avgöra om förslaget är förenligt med regeringsformen och Europakonventionen. *Stockholms kommun* anser att det bör förtydligas hur ett områdes storlek ska bestämmas.

Några remissinstanser, bl.a. *Haninge kommun* och *Justitiekanslern*, pekar på att bedömningen av ett besluts proportionalitet är komplicerad och att den lämnar stort utrymme till den enskilda beslutsfattaren.

Flera remissinstanser, t.ex. *Jönköpings kommun* och *Stockholms kommun*, framhåller vikten av att barnkonventionens principer om bl.a. barnens bästa och rätt till liv, överlevnad och utveckling beaktas. Bland annat *Mora kommun* delar promemorians bedömning att särskilda undantag kan behöva göras för att ett barn ska kunna bo kvar i sin bostad eller för att möjliggöra barnets skolgång. *Helsingborgs kommun* menar att det av lagen bör framgå att barnets bästa särskilt ska beaktas vid beslut om vistelseförbud för barn.

Skälen för regeringens förslag

Av lagen bör det framgå att området för ett vistelseförbud inte får vara större än nödvändigt

För att ett vistelseförbud ska vara proportionerligt behöver den geografiska omfattningen av förbudsområdet vara väl avgränsad och inte vara större än vad som krävs för att uppnå syftet med förbudet. I det sammanhanget ska det betonas att förslaget inte syftar till att förebygga eller förhindra alla brott som kan begås av personer med anknytning till kriminella nätverk. Syftet med regleringen är att förebygga och förhindra brottslighet som begås av kriminella nätverk i det offentliga rummet och öka tryggheten hos allmänheten i lokalsamhället. Redan av den anledningen bör regleringen inte utan vidare träffa ett område i dess helhet.

Flera remissinstanser, bl.a. *Riksdagens ombudsmän* och *Svea hovrätt*, har synpunkter på att det i promemorian inte föreslås en maximal radie för hur stort området kan vara. Regeringen delar dock promemorians bedömning att det varken är ändamålsenligt eller nödvändigt att ange en på förhand bestämd generell förbudsradie. När man ska avgöra hur ingripande ett vistelseförbud är i det enskilda fallet är förbudsområdets storlek bara en omständighet bland flera som måste beaktas. Enligt regeringen kan det i många fall vara minst lika viktigt var förbudet ska gälla. Dessutom kan omständigheter hänförliga till förbudspersonen göra att intrånget i rörelsefrihet varierar påtagligt från person till person även om förbudsområdet är lika stort. Det ska också påpekas att områdets storlek kommer att bero på hur den proportionalitetsbedömning som ska göras i det enskilda fallet faller ut. Regeringen anser därför att det får godtas att man inte direkt av lagtexten kommer att kunna avgöra hur stort ett förbudsområde kan vara. Att direkt i lag ange ett förbudsområdes maximala storlek skulle dessutom riskera att få en normerande effekt vilket skulle kunna leda till att prövningen görs mindre noggrant och att området därmed i vissa fall blir för stort. Det kan i sammanhanget noteras att inte heller i lagen om kontaktförbud anges någon bestämd gräns för ett förbudsområdes storlek. Ett särskilt utvidgat kontaktförbud kan omfatta ett eller flera områden i anslutning till platser där den andra personen har sin bostad eller arbetsplats eller annars brukar vistas. Det kan innebära att förbudet gäller för ett visst kvarter eller en viss stadsdel, men i vissa fall kan förbudet behöva utsträckas till ett större område än så (prop. 2002/03:70 s. 72). Det kan även nämnas att regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag om att det geografiska området för

särskilt utvidgade kontaktförbud, vid en särskilt allvarlig hotbild, ska kunna utökas kraftigt till att omfatta hela kommuner eller motsvarande (dir. 2023:36).

Förbudets geografiska utsträckning bör alltså bestämmas i det enskilda fallet med beaktande av risken för brottslighet på platser inom det område där förbudet ska gälla. Detta bör komma till uttryck i lagen genom en bestämmelse som anger att förbudsområdet inte får avse ett större område än vad som är nödvändigt. Att det inte föreslås någon på förhand bestämd maxgräns för områdets storlek innebär enligt regeringens mening inte att det finns en risk för att vistelseförbud med orimligt stora förbudsområden kommer att beslutas. Förbudsområdets storlek måste alltid bestämmas i det enskilda fallet utifrån risken för brottslig verksamhet i området. Det innebär att det måste finnas en påtaglig risk för viss typ av brottslighet i det område där förbudet ska gälla. I detta ligger i praktiken en väsentlig begränsning av den omfattning som förbudsområdet får ha. Ibland kommer förbudsområdet inte att vara särskilt omfattande, t.ex. för att risken för brottslighet är tydligt kopplad till ett torg, en park eller en idrottsplats. Så kan vara fallet när det handlar om att motverka bl.a. narkotikaförsäljning på en viss plats. Normalt kan det som övre gräns antas vara tillräckligt att beslutet gäller för en stadsdel eller del av en tätort, t.ex. ett av polisen bedömt utsatt eller särskilt utsatt område. I vissa fall kan det emellertid – för att förbudet ska få avsedd effekt – vara nödvändigt att utsträcka förbudet till ett större område än så. Det kan handla om att det finns en påtaglig risk för nära förestående våldsbrottslighet på flera platser samtidigt. I beslutet ska det geografiska område inom vilket förbudet gäller tydligt preciseras (jfr NJA 2022 s. 1130).

Vistelseförbud bör endast få meddelas om det är proportionerligt

Ett straffsanktionerat vistelseförbud innebär en inskränkning av den enskildes rörelsefrihet. Skälen för åtgärden måste därför väga tyngre än det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den enskilde. Att en proportionalitetsbedömning ska göras framgår direkt av lagtexten beträffande såväl kontaktförbud som tillträdesförbud. Detsamma bör gälla i den föreslagna lagen.

Vistelseförbud bör få meddelas bara om skälen för ett sådant förbud väger tyngre än det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den enskilde. En avvägning bör alltså ske mellan å ena sidan intresset av att förebygga och förhindra brottslighet inom det område som vistelseförbudet är avsett att gälla och å andra sidan den enskildes intresse av att röra sig fritt där. En sådan bedömning förutsätter att hänsyn tas till samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Vid bedömningen ska de värden som förbudet avser att skydda beaktas, dvs. den brottslighet som förbudet avser att förebygga eller förhindra. Ju allvarligare risk som finns för kränkning av de värden som förbudet avser att skydda, desto starkare är skälen för ett förbud. En utgångspunkt bör därför vara att sådan brottslighet som är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för skjutningar eller sprängningar i allmänhet bör väga tungt vid bedömningen. Därutöver bör det beaktas hur delaktig förbudspersonen kan befaras vara i brottsligheten. Enligt regeringens mening är det rimligt att den som intar en central roll i ett

kriminellt nätverk, t.ex. som ledargestalt, i allmänhet kan meddelas vistelseförbud i större utsträckning och av mer ingripande natur än den som intar en mer perifer roll.

När det gäller den enskildes intresse av rörelsefrihet bör det beaktas vilket område som förbudet är avsett att gälla och hur utformningen påverkar den enskildes dagliga livsföring. Det är naturligt att tyngden av detta intresse kan variera. I de fall då skälen för ett förbud väger mycket tungt kan det vara aktuellt att låta förbudsområdet omfatta allmänna platser också runt förbudspersonens bostad. Flera remissinstanser, bl.a. *Haninge kommun* och *Justitiekanslern*, pekar på att bedömningen av ett förbuds proportionalitet är komplicerad och att den lämnar stort utrymme till beslutsfattaren. Enligt regeringens mening är det nödvändigt att den aktuella lagstiftningen utformas på ett sådant sätt att beslutsfattaren lämnas utrymme att göra nyanserade bedömningar utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, vilket också är i linje med Europadomstolens praxis. En lagreglering som mer i detalj anger vilka intressen som ska ges företräde riskerar att bli alltför trubbig. En sådan skulle exempelvis kunna leda till att ett vistelseförbud inte meddelas trots att de intressen som talar för ett förbud klart överväger de intressen som talar mot.

Det kan dock även finnas fall där förutsättningarna för ett vistelseförbud i sig är uppfyllda, men det ändå kan ifrågasättas om ett sådant förbud är proportionerligt med hänsyn till den inskränkning det skulle innebära för den enskilde. Vissa områden är av mindre betydelse för den enskilde medan rätten att röra sig fritt i andra områden kan vara mera värdefull. Ett förbud att vistas i det egna bostadsområdet är klart mer ingripande än ett förbud att vistas i ett mera avlägset område där det inte finns tillgång till exempelvis butiker eller annan samhällsservice. Ett annat exempel är om vistelseförbudet skulle avse ett område som den enskilde måste befinna sig i för att ta sig till sin skola eller sin arbetsplats. Detsamma gäller om förbudet skulle innebära påtagliga svårigheter för den enskilde att ta del av viktiga samhällsfunktioner, exempelvis sjukvårdsinrättningar eller apotek. Även förutsättningarna för den enskilde att utöva grundlagsskyddade fri- och rättigheter, exempelvis genom att besöka myndigheter eller inställa sig i domstol, bör beaktas i proportionalitetsbedömningen. Ju större legitima behov en individ har av att få vistas i området desto starkare talar skälen mot ett förbud. Om förbudet skulle avse ett område dit den enskilde inte har någon anknytning, väger intresset av att fritt få vistas där lättare.

Som anges ovan kan ett vistelseförbud komma att omfatta områden där förbudspersonen bor eller har sin normala vistelsemiljö. Detta innebär i och för sig att inskränkningen av rörelsefriheten, och i vissa fall i rätten till privat- och familjeliv, blir mer kännbar. För att syftet med en reglering om vistelseförbud ska kunna uppnås behöver det dock vara möjligt att besluta om förbud även i området där den enskilde bor och normalt vistas. Om förbudspersonen är involverad i konflikter i området kan det vid bedömningen av om ett förbud är proportionerligt också vägas in att ett vistelseförbud kan fungera skyddande för förbudspersonen. Frågan om under vilka omständigheter det kan anses proportionerligt att förbudspersonen genom ett vistelseförbud hindras att färdas till eller från sin bostad bör överlämnas till rättstillämpningen. Att ett vistelseförbud kan komma att avse en persons boende- och vistelsemiljö bör beaktas i

proportionalitetsbedömningen eller genom att ett förbud förses med särskilda begränsningar och undantag, se nedan.

För att ett vistelseförbud ska meddelas bör det sammantaget krävas att skälen för ett vistelseförbud väger över det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den enskilde. När skälen för ett vistelseförbud väger tungt kan ett förbud därför meddelas även vid mer ingripande intrång i den enskildes rörelsefrihet, och även när det påverkar dennes privat- och familjeliv.

Om förbudspersonen är under 18 år måste det säkerställas att de rättigheter som följer av barnkonventionen beaktas vid bedömningen, bl.a. principen om barnets bästa. Bedömningen kan exempelvis utmyнна i att individuella undantag görs i vistelseförbudet för att barnet ska kunna bo kvar i sin bostad, eller att barnets skolgång i skola inom förbudsområdet möjliggörs. Om skälen för ett förbud inte väger tyngre än det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för barnet, ska bedömningen leda till att ett förbud inte meddelas. För att ge underlag till bedömningen föreslår regeringen att socialnämnden genast ska underrättas när en anmälan om ett vistelseförbud görs till åklagare och att nämnden på begäran av åklagare ska lämna ett yttrande om den tilltänkta förbudspersonen (se avsnitt 6.7). Till skillnad från *Helsingborgs kommun* anser regeringen att principen om barnets bästa inte behöver nämnas särskilt i lagen.

En reglering om vistelseförbud utgör ett nytt medel för att förebygga och förhindra brott och för att öka tryggheten i samhället. Ett vistelseförbud ska kunna användas i kombination med andra åtgärder från t.ex. socialtjänsten. Något uttryckligt krav på att andra åtgärder prövats först bör därför inte ställas upp i lagen. Däremot kan det ofta, inom ramen för proportionalitetsbedömningen, finnas skäl att överväga om det finns någon mindre ingripande åtgärd som kan väntas uppnå samma resultat (jfr 5 § förvaltningslagen [2017:900]).

Ett vistelseförbud bör förses med de begränsningar och undantag som är påkallade med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet

Ett vistelseförbud hindrar inte förbudspersonen från att röra sig fritt på andra platser än allmänna platser, skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem samt i fordon på allmän plats inom förbudsområdet. Ibland kan det emellertid vara förenat med svårigheter för förbudspersonen att i praktiken ta sig till sådana platser utan att överträda förbudet. Det är därför viktigt att ett vistelseförbud kan utformas med vissa begränsningar och undantag med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. På så sätt blir det möjligt att låta förbudspersonen, i vart fall under vissa tider på dygnet eller vissa dagar, röra sig t.ex. till och från sitt arbete eller sin bostad eller skola eller en domstol eller myndighet som personen är kallad till. Därmed undviks också situationen att ett vistelseförbud i praktiken blir att betrakta som ett frihetsberövande enligt 2 kap. 8 § första meningen regeringsformen (jfr NJA 1989 s. 131). Det bör uttryckligen framgå av lagen att ett vistelseförbud ska förses med de begränsningar och undantag som är påkallade med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet.

6.4 Vistelseförbudets längd

Regeringens förslag: Ett vistelseförbud ska gälla för en viss tid, högst sex månader, och ska få förlängas med högst sex månader i taget.

Vistelseförbudet ska gälla omedelbart, om inte något annat beslutas.

Ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska få förlängas med högst tre månader i taget.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens. Enligt promemorian bör ett vistelseförbud gälla högst ett år och få förlängas med högst ett år i taget.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot promemorians förslag. Några remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt*, *Lunds universitet*, *Civil Rights Defenders* och *Institutet för mänskliga rättigheter*, förespråkar att förbudstiden bör vara kortare än ett år.

Skälen för regeringens förslag: En självklar utgångspunkt utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv är att ett vistelseförbud ska vara begränsat till en viss tid. Tidsgränsen för tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek är också ett år medan den för tillträdesförbud vid idrottsarrangemang är tre år. Den längsta förbudstiden för kontaktförbud avseende gemensam bostad är två månader medan den för kontaktförbud i övrigt är ett år. Tidsgränsen för tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek är också ett år medan den för tillträdesförbud vid idrottsarrangemang är tre år.

Syftet med det aktuella vistelseförbudet är att förebygga allvarliga brott, främst brott som begås av kriminella nätverk, och därigenom öka tryggheten för allmänheten i det offentliga rummet. I det enskilda fallet kan det handla om dels att avvärja brott, dels att ge polisen och kommunerna tid att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att återupprätta tryggheten i det aktuella området. För att det sistnämnda ska vara möjligt kan vistelseförbudets giltighetstid inte vara för kort. Tvärtom ökar en längre förbudstid sannolikheten för att övriga åtgärder blir verkningsfulla.

Som flera remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt* och *Sveriges advokatsamfund*, framhåller kan ett vistelseförbud, beroende på utformningen av förbudsområdet, innebära ett betydande ingrepp i den enskildes rörelsefrihet. Hur kännbar inskränkningen blir har också att göra med vilket befogat intresse förbudspersonen har att vistas i förbudsområdet. Området kan t.ex. omfatta förbudspersonens bostad, skola, arbetsplats och vårdinrättningar, eller innebära att han eller hon behöver ta omvägar för att nå dit. Förbud ska kunna meddelas för personer som inte själva dömts eller misstänkts för ett konkret brott. Regeringen delar mot denna bakgrund den uppfattning som förs fram av *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Civil Rights Defenders*, nämligen att preventiva vistelseförbud får anses vara mer ingripande än de tillträdesförbud som finns i tillträdesförbudslagstiftningen och att den bortre gränsen för ett vistelseförbud bör vara kortare än ett år. Dessutom har de konflikter som innebär en risk för skjutningar eller sprängningar i ett område visat sig vara oberäkneliga. Konflikternas oförutsägbarhet talar för att förutsättningarna för ett preventivt vistelseförbud bör kontrolleras med viss regelbundenhet.

Regeringen anser därför att en längsta giltighetstid om sex månader är lämplig.

I vissa fall kan det dock finnas ett behov av en längre förbudstid än sex månader. Mot den bakgrunden bör det finnas en möjlighet att förlänga förbudet. Under ett vistelseförbuds giltighetstid kan det uppkomma nya omständigheter som kan motivera ett fortsatt förbud. Exempelvis kan den som förbudet gäller mot överträda förbudet, begå brott eller fortsätta att främja brottslighet. Ett vistelseförbud bör enligt regeringen kunna förlängas med högst sex månader i taget. Förlängningstiden för ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning bör dock motsvara den tid som gäller vid förlängning av kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning, dvs. tre månader i taget. På så sätt kommer frågan om huruvida förlängning är nödvändig att omprövas med inte alltför långa tidsintervaller. För att en förlängning ska få beslutas måste förutsättningarna för ett vistelseförbud fortsatt vara uppfyllda.

Eftersom det många gånger kan vara viktigt att ett vistelseförbud får verkan så snart som möjligt bör beslut om vistelseförbud gälla omedelbart, om inte något annat beslutas. Regeringen föreslår inte heller någon tidsgräns för att begära domstolsprövning av åklagarens beslut om vistelseförbud, vilket också talar för att förbudet bör gälla omedelbart utan att avvakta laga kraft. Det bör dock noteras att beslutet får verkan mot den det gäller mot först när han eller hon delgetts beslutet, se nedan.

Regeringen anser sammantaget att ett vistelseförbud bör gälla för en viss tid, högst sex månader. Förbudet bör gälla omedelbart, om inte något annat beslutas. Förbudet bör få förlängas med högst sex månader i taget, eller tre månader i taget vid elektronisk övervakning, om förutsättningarna för ett fortsatt förbud är uppfyllda.

6.5 Delgivning och handläggningstid

Regeringens förslag: Ett vistelseförbud ska delges den som förbudet gäller mot.

Frågor om vistelseförbud ska handläggas skyndsamt.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i frågan. *Södertörns tingsrätt* påpekar att skyndsamhetskravet inte anger vilka tidsfrister som gäller och bedömer att ytterligare överväganden avseende handläggningstiden kan vara önskvärt.

Skälen för regeringens förslag

Vistelseförbudet ska delges den person det gäller mot

För att straffansvar ska komma i fråga för den som överträder ett vistelseförbud ska personen ha delgetts förbudet. Trots att ett vistelseförbud som regel ska gälla omedelbart ska ansvar för en överträdelse alltså inte kunna utkrävas innan delgivning har skett. Inte heller ett ingripande enligt polislagen för att avvärja en överträdelse av förbudet ska därmed komma i fråga förrän efter delgivning.

Delgivning bör ske enligt bestämmelserna i delgivningslagen (2010:1932). Eftersom vistelseförbud är straffsanktionerade bör samma begränsningar gälla som för brottmål i allmänhet (jfr 33 kap. 6 § rättegångsbalken). Surrogatdelgivning, spikning eller kungörelse-delgivning ska alltså inte få användas, vilket bör framgå av lagen. Regeringen instämmer vidare i promemorians bedömning att delgivning, med hänsyn bl.a. till vistelseförbudens syfte, inte bör ske genom tillgänglighetsdelgivning. Däremot kommer tillgänglighetsdelgivning att kunna tillämpas i brottmål gällande överträdelse av vistelseförbud eller hindrande av elektronisk övervakning (33 kap. 6 b § rättegångsbalken).

Prövningen av vistelseförbud ska ske skyndsamt

Enligt regeringen kommer det ofta att finnas ett behov av skyndsamt handläggningen av frågor om vistelseförbud. Regeringen föreslår därför att frågor om vistelseförbud, i likhet med frågor om kontaktförbud och tillträdesförbud, ska handläggas skyndsamt, såväl hos åklagaren som i domstol. Ett krav på skyndsamt möjliggör också att handläggningstiden anpassas till omständigheterna i det enskilda fallet. Det saknas därför anledning att, som *Södertörns tingsrätt* efterfrågar, närmare ange vilka tidsfrister som ska gälla.

6.6 Åklagare ska besluta om vistelseförbud

Regeringens förslag: Frågor om vistelseförbud ska prövas av allmän åklagare.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot promemorians förslag. Några remissinstanser, bl.a. *Sveriges advokatsamfund*, *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Södertörns tingsrätt* anser att det inte är rimligt att åklagare ska kunna bestämma om vistelseförbud utan att det bör krävas ett beslut av domstol. I de fall ett vistelseförbud rör ett barn anser *Göteborgs kommun* det vara viktigt att ärendet handläggs av en ungdomsåklagare. *Åklagarmyndigheten* anser att finns skäl att i det fortsatta lagstiftningsarbetet överväga om beslut om vistelseförbud bör fattas av Polismyndigheten i stället för av åklagare.

Skälen för regeringens förslag: Frågan är om det bör vara Polismyndigheten, åklagare eller domstol som ska pröva frågor om vistelseförbud som första instans. Eftersom ett förbud i många fall kommer att innebära en kännbar inskränkning i den enskildes fri- och rättigheter måste ett rättssäkert beslutsförfarande säkerställas. *Åklagarmyndigheten* anser att det finns skäl att överväga om beslut om vistelseförbud bör fattas av Polismyndigheten. Som flera remissinstanser framhåller ställer den riskbedömning som ska genomföras vid prövningen av ett vistelseförbud höga krav från rättssäkerhetssynpunkt. Bedömningen kräver såväl en noggrann utredning som en noggrann prövning av utredningen i ärendet. Även om ändamålen med regleringen sammanfaller med Polismyndighetens uppgifter att förebygga och förhindra brottslig verksamhet kan det

uppfattas som problematiskt att låta myndigheten, som sedan även ska kontrollera att ett vistelseförbud följs, ta ställning till frågor om den enskildes rörelsefrihet och fatta beslut om förbudets omfattning. Polismyndigheten har inte heller samma erfarenhet av att hantera bevisfrågor vid prövningar av kontaktförbud och tillträdesförbud som åklagare har. Regeringen anser sammantaget att det inte är en lämplig ordning att Polismyndigheten fattar beslut om vistelseförbud.

Det som i stället ligger närmast till hands är att, som promemorian föreslår, låta åklagare besluta om vistelseförbud. Åklagaren är den som redan i dag beslutar om kontaktförbud samt tillträdesförbud. Några remissinstanser, bl.a. *Instituttet för mänskliga rättigheter* och *Civil Rights Defenders*, ifrågasätter att det ska vara åklagare som beslutar om vistelseförbud och framhåller att det med hänsyn till de rättighetsinskränkningar ett vistelseförbud kan innebära är lämpligare att frågan prövas av domstol. Regeringen anser att fördelarna med att låta åklagare pröva frågan om vistelseförbud som första instans väger tyngre. Bland annat kommer frågorna att kunna behandlas snabbare och med en effektivare ärendehantering, samtidigt som åklagare är vana att hantera liknande frågor på ett rättssäkert sätt. Sammanfattningsvis anser regeringen alltså att frågor om vistelseförbud ska prövas av allmän åklagare som första instans. Som framgår av avsnitt 6.11 kommer åklagarens beslut kunna överprövas av domstol.

6.7 Anmälan om vistelseförbud

Regeringens förslag: Frågan om vistelseförbud ska tas upp på skriftlig anmälan av Polismyndigheten. Polismyndigheten ska inte vara part i det ärende som anmälan ger upphov till.

Polisen ska genast underrätta socialnämnden när en anmälan om vistelseförbud görs avseende någon som är under 21 år.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians förslag om underrättelseskyldighet från polisen till socialnämnden gäller dock personer under 18 år.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i frågan. *Botkyrka kommun* anser att företrädare för socialtjänsten bör närvara vid förhör med personer under 18 år som riskerar att drabbas av ett vistelseförbud, om vistelseförbud i förening med elektronisk övervakning kan bli aktuellt. *Sveriges kommuner och regioner* anser att det bör övervägas om skyldigheten att underrätta socialnämnden också bör omfatta personer mellan 18 och 21 år.

Skälen för regeringens förslag

Polismyndigheten ska anmäla behovet av vistelseförbud

Syftet med den föreslagna lagstiftningen om vistelseförbud är att förebygga brott och återupprätta tryggheten för allmänheten på platser i det offentliga rummet. Ett förbud måste grundas på faktiska omständigheter. Det kan röra sig om bedömningar av risk för brottslighet som baseras på olika typer av underlag, bl.a. spaningsinformation eller

tillförlitliga underrättelser till polisen från trovärdiga källor. Enligt regeringen är det Polismyndigheten som bäst kan avgöra om en anmälan om vistelseförbud bör göras. Frågor om vistelseförbud bör därför tas upp endast på anmälan av Polismyndigheten. Det har inte framkommit skäl att föreslå att någon annan myndighet eller enskilda ska få ta initiativ till att vistelseförbud meddelas. I stället finns det möjlighet för andra myndigheter eller enskilda att vända sig till Polismyndigheten om de ser ett behov av att ett förbud meddelas.

Anmälan ska göras skriftligen

Åklagarens beslutsunderlag kommer i det inledande skedet av ett ärende om vistelseförbud att vara begränsat till uppgifter framtagna av Polismyndigheten. Uppgifterna ska kommuniceras med den som förbudet avses gälla. För att säkerställa ett rättssäkert förfarande, som också möjliggör insyn i och granskning av handläggningen, är det enligt regeringen angeläget att uppgifterna dokumenteras skriftligen. Detta underlättar också för Polismyndigheten att avgöra vilka uppgifter om ett kriminellt nätverk som bör, respektive inte bör, tillföras beslutsunderlaget.

Polismyndighetens riskbedömningar kan ofta förväntas innehålla känsliga uppgifter. Uppgifter om polisens kartläggning av kriminella nätverk, aktörer, deras brottslighet och konflikter riskerar, i den utsträckning de tillförs ett ärende om vistelseförbud och kommuniceras med förbudspersonen, att komma till de kriminella nätverkens kännedom. Beroende på hur känsliga uppgifterna är finns en viss risk för att spridning medför negativa konsekvenser för polisens övriga brottsbekämpande arbete. Polismyndigheten får i sådana situationer göra en avvägning mellan behovet av vistelseförbud och effekterna av att uppgifterna delges den enskilde och därefter bestämma om anmälan ska ges in till åklagare eller inte. Polismyndigheten kan också ha tillgång till uppgifter som visserligen förstärker bilden av behovet, men som inte bedöms nödvändiga för att ett vistelseförbud ska kunna meddelas. I sådana fall kan Polismyndigheten välja att begränsa de uppgifter som lämnas i anmälan.

Den enskilde men inte Polismyndigheten ska vara part i ärendet

När en anmälan om vistelseförbud görs blir den enskilde som förbudet avses gälla part i ärendet. Däremot bör Polismyndigheten enligt regeringen inte vara part i de ärenden som myndighetens anmälan gett upphov till. Detta överensstämmer med vad som gäller enligt tillträdesförbudslagstiftningen (se prop. 2020/21:52 s. 41).

En följd av att den enskilde inte har någon motpart i ärendet hos åklagaren är att åklagarens beslut om att inte meddela vistelseförbud inte kan bli föremål för prövning i domstol. Detta är enligt regeringen en godtagbar ordning. Polismyndigheten kan i stället på nytt anmäla behov av vistelseförbud om det framkommer omständigheter som ger skäl till det. Det får dock förutsättas att Polismyndigheten inte belastar åklagaren i onödan genom att vid upprepade tillfällen begära en förnyad prövning av samma sak, om det inte finns skäl till det på grund av ändrade omständigheter.

Underrättelse till socialnämnden

Av regeringens förslag följer att även barn mellan 15 och 17 år kan bli föremål för vistelseförbud. Ett vistelseförbud för ett enskilt barn bör många gånger kunna tillämpas i kombination med åtgärder från socialnämndens sida. Det är därför angeläget att socialnämnden får kännedom om att ett barn befinner sig i en sådan situation som lett till att Polismyndigheten anmält behov av vistelseförbud.

När en person som inte har fyllt 18 år är skäligen misstänkt för ett brott som kan leda till fängelse ska polisen underrätta socialnämnden om misstanken (6 § lagen [1964:167] med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, förkortad LUL). Ett vistelseförbud ska kunna meddelas även i situationer då den enskilde inte är misstänkt för ett konkret brott. Den aktuella bestämmelsen om polisens underrättelseskyldighet i LUL är då inte tillämplig. Regeringen föreslår därför en bestämmelse om att Polismyndigheten ska underrätta socialnämnden när en anmälan om behovet av vistelseförbud görs. Socialnämnden ges på så sätt möjlighet att genomföra en utredning om den unges levnadsomständigheter. En sådan underrättelse möjliggör även att andra kompletterande åtgärder kan vidtas.

Promemorian föreslår att underrättelseskyldigheten ska begränsas till anmälningar som avser någon som är under 18 år. Enligt *Sveriges kommuner och regioner* bör det dock övervägas om underrättelseskyldigheten också ska gälla personer som är under 21 år. Personer i den ålderskategorin kan nämligen vara föremål för vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, och information om en anmälan om vistelseförbud kan t.ex. vara relevant vid socialtjänstens överväganden kring var en person som vårdas med stöd av lagen ska placeras. Regeringen instämmer i den synpunkten och anser att underrättelseskyldigheten ska omfatta personer som är under 21 år.

Enligt 7 § LUL ska företrädare för socialtjänsten som huvudregel närvara vid förhör med den som är under 18 år och som är misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa. I promemorian föreslås inte någon liknande reglering i fråga om vistelseförbud. Den unge ska däremot enligt regeringens förslag som huvudregel ha rätt till ett offentligt biträde i ärenden om vistelseförbud. Genom det förslaget bedöms behovet av extra stöd till personer under 18 år, som *Botkyrka kommun* pekar på, vara tillgodosett. Regeringen anser därför att det inte finns något behov av att socialtjänsten åläggs att närvara vid förhör med en person under 18 år. Regeringen återkommer nedan till frågan om socialnämndens skyldighet att lämna yttrande i fråga om den som förbudet avses gälla mot.

6.8 Förfarandet hos åklagaren

Regeringens förslag: Frågor om vistelseförbud ska prövas av åklagaren i den ort där förbudet helt eller huvudsakligen avses gälla eller där den som förbudet avses gälla mot har sin hemvist eller mera varaktigt uppehåller sig. Om personen är misstänkt för brott som har betydelse för förbudsfrågan, ska frågan få prövas även av åklagare som är behörig att väcka åtal för brottet. Rättegångsbalkens bestämmelser om åklagare ska vara tillämpliga.

Åklagaren ska få anlita hjälp av Polismyndigheten för utredning av frågor om vistelseförbud. I fråga om utredningen ska vissa bestämmelser i rättegångsbalken tillämpas, bl.a. om förhör och hämtning till förhör. Innan förbudsfrågan avgörs ska som huvudregel den som förbudet avses gälla mot underrättas om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom eller henne själv och få tillfälle att yttra sig över den. Åklagarens beslut ska vara skriftligt.

Vid åklagarens handläggning ska vissa bestämmelser i förvaltningslagen tillämpas.

Socialnämnden ska på begäran av åklagaren lämna yttrande i fråga om den som förbudet avses gälla mot. Yttrandet ska innehålla uppgifter om vilka åtgärder nämnden tidigare har vidtagit eller avser att vidta mot personen samt uppgifter om dennes personliga utveckling och levnadsomständigheter i övrigt.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians förslag anger att även Polismyndigheten ska kunna begära yttrande från socialnämnden samt har en delvis annorlunda utformning när det gäller innehållet i socialnämndens yttrande.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i frågan. *Riksdagens ombudsmän* framhåller att underlaget för åklagarens beslut i vissa fall är uppgifter som typiskt sett träffas av insynsbegränsningarna i 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, och anser att det i vissa fall kan leda till oacceptabla konsekvenser om den som förbudet avses gälla inte får del av dessa uppgifter.

Skälen för regeringens förslag

Allmän åklagare ska besluta om vistelseförbud

Det är åklagaren som ska pröva frågor om vistelseförbud som första instans. Regeringen anser att frågan ska prövas av åklagaren i den ort där förbudet helt eller huvudsakligen avses gälla. Frågan bör också kunna tas upp av åklagaren i den ort där den som förbudet avses gälla mot har sin hemvist eller mera varaktigt uppehåller sig. Om personen är misstänkt för brott som har betydelse för frågan om förbud, bör frågan även få prövas av åklagare som är behörig att väcka åtal för brottet. I de fall förbudsområdet storlek medför att frågan kan prövas av åklagare på flera orter får det förutsättas att samordning sker, i första hand vid Polismyndigheten och i andra hand av åklagarkamrarna.

I 7 kap. rättegångsbalken finns allmänna bestämmelser om åklagare, som berör t.ex. frågor om jäv. Regeringen föreslår att dessa bestämmelser ska tillämpas också när åklagare prövar frågor om vistelseförbud.

Utredningen

För att åklagaren ska kunna bedöma risken för främjande av framtida brottslighet krävs utredning om den aktuella gruppen, risken för att gruppen utövar brottslighet inom förbudsområdet och om den som förbudet avses gälla. Utredningens omfattning bör anpassas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Anmälan kan bl.a. baseras på polisens spaningsinformation eller underrättelseuppgifter. Det kan komma

att krävas ytterligare utredningsåtgärder än de åklagaren själv kan genomföra. Regeringen föreslår därför att åklagaren, på samma sätt som följer av lagen om kontaktförbud och tillträdesförbudslagstiftningen, ska ha möjlighet att anlita hjälp av Polismyndigheten för de utredningsåtgärder som krävs.

I flera fall kommer åklagaren också att ha behov av viss information från socialnämnden om den som förbudet avses gälla mot. Det kan handla om uppgifter som rör den enskildes personliga förhållanden och andra levnadsomständigheter som är av betydelse för utredningen av frågan om vistelseförbud.

Socialnämnden är skyldig att på begäran av bl.a. åklagaren lämna upplysningar beträffande en person som är misstänkt för brott (6 § lagen [1991:2041] om personutredning i brottmål). När det gäller unga misstänkta ska åklagaren eller annan förundersökningsledare i vissa fall begära yttrande från socialnämnden enligt 11 § LUL.

Åklagaren bör ha möjlighet att inhämta uppgifter som är av betydelse för utredningen från socialnämnden. Regeringen föreslår därför en bestämmelse om skyldighet för socialnämnden att lämna uppgifter. På så sätt hindrar inte sekretess att uppgifter lämnas från nämnden (se 10 kap. 28 § OSL). Eftersom uppgifterna kan vara av känslig natur är det viktigt att åklagaren inte begär yttranden i onödan. Om åklagaren redan vid en första granskning av polisens anmälan om vistelseförbud kan konstatera att förutsättningarna för vistelseförbud inte är uppfyllda, bör alltså något yttrande från socialnämnden inte hämtas in. Regeringen anser, till skillnad från promemorian, att det endast bör vara åklagaren som bör kunna inhämta uppgifter från socialnämnden. Det hindrar inte att det ibland kan vara lämpligt att Polismyndigheten efter direktiv från åklagare rent praktiskt är den som ser till att ett yttrande inhämtas, inom ramen för den föreslagna skyldigheten för Polismyndigheten att biträda åklagare i utredningen av ett ärende. I bestämmelsen bör anges vilka uppgifter som socialnämnden ska lämna till åklagaren. Regeringen anser att bestämmelsen bör utformas med förebild i 11 § tredje stycket LUL.

Uppgifterna bör dokumenteras och ska kunna kommuniceras med den som förbudet avses gälla. Uppgifterna bör därför lämnas skriftligen. Ett skriftligt underlag gör även handläggningen hos åklagaren mer rättssäker, liksom processen vid överprövning av ärendet i domstol. Regeringen föreslår därför att socialnämnden ska lämna sina uppgifter i ett yttrande.

En självklar del av åklagarens utredningsunderlag kommer att vara förhöret med den mot vilken vistelseförbudet avses gälla. Genom förhöret kan bl.a. uppgifter som talar mot ett vistelseförbud komma fram. Dessutom kan förhöret ge viktig information om huruvida förbudet behöver förses med några begränsningar och undantag. Den som förbudet avses gälla mot bör därför tillfrågas både om sin inställning till själva vistelseförbudet och om hur det tänkta förbudsområdet skulle påverka honom eller henne.

För att utredningen ska kunna genomföras även om förbudspersonen inte vill medverka i utredningen bör åklagaren ges tillgång till vissa tvångsmedel. Vid utredning av frågor om kontaktförbud och tillträdesförbud tillämpas rättegångsbalkens bestämmelser om bl.a. hämtning till förhör och skyldighet att stanna kvar för förhör. Dessutom gäller rättegångsbalkens bestämmelse om åklagarens objektivitet.

Regeringen anser att samma regler bör tillämpas vid utredning av frågor om vistelseförbud.

Kommunicering, partsinsyn och beslut

För att den enskildes rättssäkerhet ska kunna upprätthållas bör den som avses med förbudet underrättas om uppgifter som har tillförts ärendet genom någon annan än honom eller henne och ges tillfälle att yttra sig över uppgifterna. Underrättelsen kan ske skriftligen men det kan med hänsyn till det skyndsamhetskrav som gäller även ske muntligen. Åklagaren bör få bestämma hur underrättelsen ska ske i det enskilda fallet.

I lagen om kontaktförbud och tillträdesförbudslagstiftningen görs vissa undantag från regeln om kommunikation. Motsvarande undantag bör enligt regeringen gälla även enligt den föreslagna lagen. Förbudsfrågan bör alltså kunna avgöras utan kommunikation om åtgärden är uppenbart obehövlig. Det bör också finnas en möjlighet att göra undantag från kravet på kommunikation om avgörandet inte kan skjutas upp.

Rätten att ta del av uppgifter bör vidare gälla med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § OSL. Det innebär en möjlighet att begränsa rätten att ta del av en handling eller annat material i ärendet om det med hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att en sekretessbelagd uppgift inte röjs. I ärenden om vistelseförbud kan det förekomma uppgifter som omfattas av sekretess men som inte utgör beslutsunderlag. Det kan exempelvis handla om uppgifter om var namngivna personer i ett rivaliserande nätverk bor eller vistas. I sådana fall ska myndigheten på annat sätt lämna parten upplysning om vad materialet innehåller i den utsträckning det behövs för att parten ska kunna ta till vara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som sekretessen ska skydda. Regeringen anser till skillnad från *Riksdagens ombudsmän* att denna reglering är tillräcklig för att tillgodose den enskildes befogade rätt till insyn.

Regeringen anser att åklagarens beslut i ett ärende om vistelseförbud bör vara skriftligt. I beslutet bör det anges bl.a. förbudets innebörd och omfattning, de skäl som har bestämt utgången och vad som kan bli följderna av att bryta mot förbudet. Det är av stor vikt att ett beslut om vistelseförbud blir så tydligt som möjligt för den som förbudet gäller. Det kan i många fall vara nödvändigt att beskrivningen av förbudsområdet också förses med en karta över vilka platser förbudet omfattar. I beslutet bör det också anges om förbudet har några begränsningar eller undantag som innebär att personen har rätt att röra sig på bl.a. allmänna platser inom förbudsområdet under exempelvis vissa tider på dygnet eller vissa dagar. Det kan röra sig om att personen ska ha rätt att röra sig till och från sin bostad eller skola.

Förfarandet i övrigt

För förfarandet i övrigt hos åklagaren bör förvaltningslagen tillämpas i de delar den är ändamålsenlig för hanteringen av frågor om vistelseförbud. För att undvika oklarheter och för att tydliggöra vilka bestämmelser som ska vara tillämpliga föreslås att de bestämmelser i förvaltningslagen som ska tillämpas vid åklagarens handläggning pekats ut i den nya lagen. Det handlar bl.a. om utredningsansvaret, motivering av beslut och rätten att anlita ombud eller biträde. De bestämmelser i förvaltningslagen som

föreslås gälla motsvarar i allt väsentligt de bestämmelser som gäller vid kontaktförbud och tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek samt vid idrottsarrangemang.

6.9 Hävande eller ändring av vistelseförbud

Regeringens förslag: Åklagaren ska under vissa omständigheter få häva eller ändra ett beslut om vistelseförbud, om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Nya omständigheter som inträffar efter det att ett förbud har beslutats kan innebära att risken för brottslig verksamhet i ett visst område minskar eller förändras i något annat avseende. Det bör därför vara möjligt för åklagaren att häva eller ändra ett beslut om vistelseförbud före förbudstidens utgång, om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det. Det kan också finnas skäl att häva eller ändra ett beslut om förbud på grund av att förbudspersonens förhållanden har förändrats. Denne kan exempelvis ha drabbats av en allvarlig sjukdom eller en svår skada som gör att risken för att denne främjar befarad brottslighet upphört. Personen kan också ha fått en anställning eller skaffat sig fritidsaktiviteter som innebär att vistelseförbudet bör föras med nya begränsningar eller undantag.

Förfarandet att häva eller ändra ett beslut om vistelseförbud bör vara enkelt. Det är därför lämpligt att åklagaren prövar dessa frågor oavsett om förbudet har beslutats av åklagare eller domstol och att åklagarens omprövningsbeslut ska kunna överprövas av domstol. Detta överensstämmer med vad som gäller enligt lagen om kontaktförbud och tillträdesförbudslagstiftningen. Åklagaren bör dock inte ha möjlighet att häva eller ändra ett beslut om vistelseförbud om förbudet är föremål för domstolsprövning.

Den som förbudet gäller bör kunna begära att ett beslut om vistelseförbud hävs eller ändras. Dessutom bör åklagaren ha möjlighet att på eget initiativ häva eller ändra ett beslut om förbud i en riktning som är förmånlig för den enskilde. I likhet med vad som gäller enligt lagen om kontaktförbud och tillträdesförbudslagstiftningen bör åklagaren däremot inte ges initiativrätt till att utvidga ett beslut om vistelseförbud. En sådan utvidgning bör endast få ske efter en anmälan från Polismyndigheten. Detta bör framgå av lagen.

6.10 Offentligt biträde

Regeringens förslag: För den som vistelseförbud gäller eller avses gälla mot och som är under 18 år ska ett offentligt biträde förordnas, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Detsamma ska gälla i fråga om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning.

Frågan om förordnande ska prövas så snart som möjligt.

Det offentliga biträdet ska ha samma rättigheter som en offentlig försvarare.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inte någon invändning mot det. *Barnombudsmannen* pekar på det positiva i att barns rättigheter uppmärksammas genom att den som är under 18 har rätt till ett offentligt biträde. Ett antal remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt*, *Sveriges advokatsamfund*, *Civil Rights Defenders* och *Institutet för mänskliga rättigheter*, anser att alla bör ha rätt till offentligt biträde.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av ett offentligt biträde

Det finns ingen rätt till offentligt biträde enligt tillträdesförbudslagstiftningen. Enligt lagen om kontaktförbud ska ett offentligt biträde i vissa fall förordnas för den mot vilken förbudet gäller eller avses gälla. Det handlar om kontaktförbud avseende gemensam bostad, utvidgat kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning och särskilt utvidgat kontaktförbud. Rätten till rättshjälp har ansetts tillräcklig för att täcka behovet av rättsligt bistånd i ärenden om ordinära kontaktförbud samt utvidgade kontaktförbud som inte är förenade med elektronisk övervakning. Det anses i dessa fall inte röra sig om så långtgående ingripanden att det skulle vara motiverat för staten att stå för kostnaden för ett juridiskt biträde. Regeringen anser att det inte heller finns tillräckliga skäl att införa en generell rätt till offentligt biträde i alla ärenden om preventiva vistelseförbud, något som efterfrågas av *Svea hovrätt*, *Sveriges advokatsamfund*, *Civil Rights Defenders* och *Institutet för mänskliga rättigheter*.

Ett vistelseförbud kan emellertid komma att få särskilt långtgående konsekvenser för ett barn. Det går inte att bortse från risken att ett vistelseförbud kan leda till negativa effekter för barnet i ett längre livsperspektiv. Enligt regeringen får ett barn dessutom antas ha ett större behov av biträde för att tillvarata sin rätt. Enligt regeringen bör därför en person under 18 år ha rätt till ett offentligt biträde i ett ärende om vistelseförbud (jfr 24 § LUL och 21 kap. 3 a § rättegångsbalken). På så sätt säkerställs att barnets rätt att få tillgång till juridiskt biträde enligt barnkonventionen tillvaratas.

Rätten till offentligt biträde bör inte vara ovillkorlig. Undantag bör gälla om det måste antas att behov av biträde saknas. För det fall att den person förbudet avses gälla exempelvis är part i en brottmålsprocess är en offentlig försvarare vanligtvis förordnad. Om frågan om vistelseförbud har ett nära samband med brottmålet kan det vara ett argument för att det saknas behov av offentligt biträde, om det i det enskilda fallet kan anses ingå i försvararens uppdrag att även agera som biträde i ärendet om vistelseförbud. I annat fall kan försvararen behöva ett förordnande som offentligt biträde för att kunna utföra även det uppdraget. Vidare föreslår regeringen att ett vistelseförbud ska kunna förenas med villkor om elektronisk övervakning i vissa fall. Som framgår ovan har den som ett kontaktförbud avses gälla rätt till offentligt biträde i ärenden om förbud

med villkor om elektronisk övervakning. Det finns enligt regeringen inte skäl att göra någon annan bedömning i fråga om rätten till offentligt biträde i ärenden om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning. Även den som ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning gäller eller avses gälla mot bör därför ha rätt till ett offentligt biträde

Det ovan anförda innebär att offentligt biträde ska utses i vissa fall. Den som förbudet gäller eller avses gälla ska emellertid alltid ha möjlighet att själv anlita och bekosta ett ombud eller biträde i ärendet (se 14 och 15 §§ förvaltningslagen).

Förfarandet med att utse offentligt biträde

Enligt 2 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde är det domstol eller den myndighet som handlägger målet eller ärendet som förordnar offentligt biträde och fattar övriga beslut enligt lagen.

Allmän åklagare ska enligt regeringens förslag pröva frågan om vistelseförbud efter anmälan av Polismyndigheten. Det är alltså åklagare som handlägger ett ärende om vistelseförbud och som första instans ska fatta beslut om ett förordnande av offentligt biträde.

När rättens prövning har begärts handläggs ärendet av tingsrätten. Om frågan om offentligt biträde aktualiseras först i det skedet, är det alltså tingsrätten som beslutar. Det är bara åklagarens beslut om att meddela vistelseförbud som kan bli föremål för tingsrättens prövning, och åklagaren ska då ha ansett att behov av biträde saknats. Polisen kan inte förordna ett offentligt biträde.

Frågor om vistelseförbud ska handläggas skyndsamt. Den skyndsamhet som präglar förfarandet innebär att det också finns ett behov av offentligt biträde i ett tidigt skede. Det är viktigt att frågan om förordnande av offentligt biträde i sig inte hindrar eller fördröjer beslut i frågan om vistelseförbud. Ett förordnande bör därför ske så snart som möjligt efter det att ärendet om vistelseförbud inletts hos åklagaren.

Det offentliga biträdets uppdrag

Ett offentligt biträde har i uppdrag att tillvarata huvudmannens rätt, vilket innefattar att klargöra huvudmannens inställning och lyfta fram de omständigheter som skulle kunna tala emot ett förbud eller för att förbudet bör förses med några begränsningar och undantag. Biträdet har också rätt och skyldighet att vidta utredningsåtgärder som är påkallade för att tillvarata huvudmannens intresse och ta del av och yttra sig över utredningen, med de begränsningar i tid och omfattning som följer av kravet på skyndsamhet i handläggningen.

På samma sätt som gäller lagen om kontaktförbud bör ett offentligt biträde ha samma rättigheter som en offentlig försvarare enligt rättegångsbalken (se prop. 2002/03:70 s. 48). Förordnandet av offentligt biträde kvarstår vid överprövning av beslut i domstol.

6.11 Domstolsprövning

Regeringens förslag: Tingsrätten ska pröva åklagarens beslut i fråga om vistelseförbud på begäran av den som förbudet gäller mot, om

beslutet gått honom eller henne emot. En sådan begäran ska göras skriftligen hos åklagaren. Behörig domstol är den tingsrätt där åklagaren ska föra talan i brottmål i allmänhet.

Åklagaren ska vara motpart till den enskilde sedan handlingarna i ärendet överlämnats till domstolen.

Domstolen ska få besluta att ett vistelseförbud tills vidare inte ska gälla.

Domstolens beslut att meddela någon ett vistelseförbud ska innehållsmässigt utformas på samma sätt som åklagarens beslut.

Domstolen ska hålla sammanträde om en part begär det. När saken avgörs ska tingsrätten bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. Vid annan handläggning ska tingsrätten bestå av en lagfaren domare. Samma omröstningsregler som i brottmål ska tillämpas. I övrigt ska lagen om domstolsärenden tillämpas vid domstolens handläggning.

I vissa fall ska frågan om vistelseförbud få prövas i ett mål om allmänt åtal för brott. I sådana fall ska bestämmelserna om rättegången i brottmål tillämpas.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det. *Åklagarmyndigheten* anmärker att partsställningen innebär att det av domstolarna endast är en överrätt som kan ålägga någon ett vistelseförbud och att det kan finnas skäl att förtydliga detta i lagen.

Skälen för regeringens förslag

Begäran om domstolsprövning

Åklagarens beslut om vistelseförbud bör kunna bli föremål för prövning i allmän domstol. Tingsrätten bör överpröva ett åklagarbeslut att meddela vistelseförbud om det begärs av den som har fått förbudet. Polismyndigheten kan inte begära domstolsprövning eftersom myndigheten inte är part i ärendet. Bestämmelsen i den nya lagen föreslås därför utformas så att tingsrätten ska pröva åklagarens beslut på begäran av den som förbudet gäller mot, om beslutet gått honom eller henne emot.

När det gäller domstolens handläggning framstår bestämmelserna i lagen (1996:242) om domstolsärenden (ärendelagen) som ändamålsenliga. Ärendelagen innehåller uppgifter om bl.a. vad en inledande skrift ska innehålla, skriftväxlingen och domstolens beslut. Den lagen bör därför tillämpas i de delar avvikande bestämmelser inte gäller enligt den nya lag som nu föreslås.

En begäran om tingsrättens prövning bör likställas med en ansökan enligt ärendelagen och göras skriftligen. Ett krav på skriftlighet är huvudregel enligt den lagen och kan inte anses alltför betungande för den enskilde i ärenden om vistelseförbud. Detta bör, av tydlighetsskäl, framgå av lagtexten.

En begäran om domstolsprövning bör ställas till den åklagare som har fattat det beslut som begärs prövat, eftersom en sådan ordning är enklast för den enskilde. Åklagaren ska lämna över begäran och övriga handlingar i ärendet till behörig domstol. Det framstår som naturligt att den tingsrätt som ska pröva åklagarens beslut bör vara den där åklagaren ska föra talan

i brottmål i allmänhet. Regeringen föreslår därför en sådan behörighetsregel.

Det finns ingen begränsning i tiden när det gäller rätten till domstolsprövning av åklagarens beslut om kontaktförbud och tillträdesförbud. På samma sätt bör möjligheten att begära att tingsrätten prövar åklagarens beslut i fråga om vistelseförbud inte inskränkas till en viss tid.

Domstolens beslut att meddela någon ett vistelseförbud bör innehållsmässigt utformas på samma sätt som åklagarens beslut. Eftersom åklagarens avslag på en anmälan om vistelseförbud inte kan överklagas är det, som *Åklagarmyndigheten* påpekar, inte praktiskt möjligt att en tingsrätt som första instans meddelar ett beslut om vistelseförbud. Enligt regeringen finns det inte något behov av att tydliggöra det i lagen.

Åklagaren ska vara part i domstolsärendet

Om åklagarens beslut ska prövas av tingsrätt och åklagaren inte skulle vara part, skulle tingsrätten inom ramen för sin prövning få tillgodose det allmänna intresset. Det är knappast i överensstämmelse med den objektiva prövning som ankommer på en domstol. Den för åklagaren viktigaste fördelen torde vara möjligheten att överklaga ett domstolsbeslut. Att åklagaren blir part i domstolsärendet innebär också typiskt sett att utredningsmaterialet blir fylligare och att domstolen inte behöver utöva processledning i samma utsträckning som annars. En bestämmelse om att åklagaren ska vara motpart till den enskilde sedan handlingarna i ärendet överlämnats till domstolen bör därför införas i den nya lag som nu föreslås.

Även om åklagaren uppträder som part är denne skyldig att uppträda objektivt på samma sätt som i brottmålsprocessen.

Inhibition

Enligt ärendelagen får en domstol, om det är av synnerlig vikt, för tiden intill dess att ärendet har avgjorts besluta om sådana åtgärder som säkerställer det som ärendet gäller (26 §). Enligt samma paragraf får en domstol som ska pröva ett överklagande besluta att det överklagade beslutet tills vidare inte får verkställas (inhibition) och även i övrigt besluta tills vidare rörande saken (interimistiskt beslut).

I såväl lagen om kontaktförbud som tillträdesförbudslagstiftningen finns en särskild bestämmelse om att domstolen får besluta att ett förbud tills vidare inte ska gälla och att, om ett förbud inte har beslutats tidigare, domstolen får besluta om ett förbud fram till dess att ärendet avgjorts slutligt. Anledningen till särregleringen är att bestämmelserna i ärendelagen endast gäller ärenden som inletts genom överklagande. Bestämmelserna kan alltså inte tillämpas när prövningen inletts i tingsrätten genom en ansökan (som anses vara fallet med en begäran om prövning av beslut om kontaktförbud respektive tillträdesförbud).

Eftersom en begäran om domstolsprövning av ett vistelseförbud också anses inledas genom en ansökan föreslås att en särskild bestämmelse om möjlighet till inhibition införs i den nya lagen. Åklagarens beslut att inte meddela vistelseförbud kommer inte att kunna bli föremål för domstolens prövning. Det finns därmed inte något behov av en bestämmelse om interimistiskt beslut.

Rätten till sammanträde, tingsrättens sammansättning och omröstning

I fråga om domstolens skyldighet att hålla sammanträde föreskrivs i ärendelagen att ett sammanträde ska hållas om det begärs av en enskild part. Ett sammanträde behöver dock inte hållas om ärendet inte ska prövas i sak, om avgörandet inte går parten emot eller om ett sammanträde på grund av någon annan särskild omständighet inte behövs (14 §). Med hänsyn till att vistelseförbud är en ingripande åtgärd som dessutom föreslås vara straffsanktionerad är det motiverat att sammanträde alltid ska hållas när en part begär det. Motsvarande reglering finns i lagen om kontaktförbud och tillträdesförbudslagstiftningen.

Vid handläggning av frågor om vistelseförbud som inte innebär att saken avgörs bör tingsrätten bestå av en lagfaren domare. När frågan om vistelseförbud avgörs är det däremot lämpligt att sammansättningen är densamma som i brottmål i allmänhet. Det innebär att tingsrätten ska bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän när frågan avgörs i sak. Motsvarande reglering finns i lagen om kontaktförbud och tillträdesförbudslagstiftningen. Bestämmelserna om omröstning i brottmål, som återfinns i 29 kap. rättegångsbalken, bör tillämpas vid avgörande av förbudsfrågan. Regeringen föreslår att dessa frågor regleras i den nya lagen.

Gemensam handläggning och överklagande

Med hänsyn till den bedömning av risk för framtida brottslighet som ska göras kommer frågan om vistelseförbud i vissa fall att aktualiseras i samband med åtal för brott. Om ett brott har betydelse för frågan om vistelseförbud, bör det därför av praktiska skäl finnas möjlighet för domstolen att handlägga förbudsfrågan tillsammans med brottmålet (kumulation). En förutsättning är att åklagaren har fattat beslut i förbudsfrågan och den enskilde har begärt att domstol prövar beslutet. Om kumulation sker, ska de förfaranderegler som gäller för brottmål tillämpas vid domstolen.

Tingsrättens och hovrättens beslut i fråga om vistelseförbud bör kunna överklagas. Enligt ärendelagen krävs prövningstillstånd i hovrätten och Högsta domstolen. Detta gäller också vid överklagande av beslut i fråga om kontaktförbud respektive tillträdesförbud. Denna ordning är enligt regeringen lämplig även vid överklagande av beslut i fråga om vistelseförbud. Även för handläggningen i överrätt bör reglerna i ärendelagen i tillämpliga delar och de särskilda bestämmelserna i den föreslagna lagen om preventiva vistelseförbud gälla.

6.12 Elektronisk övervakning

<p>Regeringens förslag: Ett beslut om vistelseförbud som meddelats på grund av risk för brottslighet som har bakgrund i eller är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning ska få förenas med villkor om elektronisk övervakning, om det behövs för att kontrollera att förbudet följs.</p>

När ett beslut om vistelseförbud förenats med villkor om elektronisk övervakning ska den som förbudet gäller mot vara skyldig att medverka till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd och kan fortgå. Hur det ska gå till ska framgå av beslutet. Polismyndigheten ska vara ansvarig för verkställigheten av den elektroniska övervakningen.

Uppgifter om den övervakades position får registreras och tas fram endast när den övervakade träder in i eller vistas inom förbudsområdet eller en beslutad elektronisk övervakning hindras.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians förslag anger inte uttryckligen under vilka förutsättningar ett förbud får förenas med villkor om elektronisk övervakning.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i frågan. *Riksdagens ombudsmän*, *Justitiekanslern* och *Göta hovrätt* anser att det bör förtydligas i vilka situationer och under vilka förutsättningar vistelseförbud ska förenas med villkor om elektronisk övervakning. *Integritetsskyddsmyndigheten* lyfter fram behovet av utbildning av personal och tydliga tillämpningsföreskrifter för att säkerställa en korrekt tillämpning av förslaget. Myndigheten anser vidare att det bör regleras vilken myndighet som ska besluta om förstöring respektive verkställa sådana beslut samt att beslut om förstöring och intyg om verkställighet av förstöring ska dokumenteras. *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* anser att det inte framgår av lagen vad uppgifter om den övervakades position får användas till och menar att uppgifter om en viss person därför kan komma att användas i annan brottsutredande verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Det bör vara möjligt att förena ett vistelseförbud med elektronisk övervakning i vissa fall

I promemorian föreslås att ett vistelseförbud som meddelas på grund av risk för brottslighet som har bakgrund i eller är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning ska kunna förenas med elektronisk övervakning.

En möjlighet till elektronisk övervakning finns redan vid vissa kontaktförbud. Att förena ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning innebär en möjlighet att på distans kontrollera att vistelseförbudet följs. Det kan också bidra till att förhindra överträdelser av förbudet. Med en möjlighet till elektronisk övervakning kan regleringen samtidigt antas bli mer resurseffektiv än om en möjlighet till sådan övervakning saknas. Ett beslut med sådana villkor skulle dock innebära ett betydande ingrepp i den personliga integriteten, samtidigt som vistelseförbudet kan gälla för en enskild som inte dömts för brott. Regeringen instämmer i promemorians bedömning att ett sådant ingrepp endast bör komma i fråga om det är särskilt påkallat och för brottslighet som mer direkt utgör fara för enskildas liv och hälsa. Det bör därför inte komma i fråga att förena ett vistelseförbud med elektronisk övervakning om förbudet grundas på annan brottslighet än sådan som är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för

skjutningar eller sprängningar. Regeringen anser vidare att det, mot bakgrund av att elektronisk övervakning ska få beslutas endast för att motverka mycket allvarlig brottslighet, är motiverat att även barn mellan 15–17 år ska kunna omfattas av sådana villkor.

Några remissinstanser, *Riksdagens ombudsmän*, *Justitiekanslern* och *Göta hovrätt*, framhåller att det av promemorians förslag inte framgår när elektronisk övervakning får beslutas. När det gäller utvidgade kontaktförbud enligt lagen om kontaktförbud får sådana förbud i vissa fall förenas med villkor om elektronisk övervakning även om en överträdelse av ett kontaktförbud inte skett. Bestämmelsen är fakultativ och förbudet ska kombineras med elektronisk övervakning endast om behovet av övervakning överväger det intrång och men det innebär för den som beslutet avser (prop. 2020/21:217 s. 24). Regeringen föreslår att det i och för sig ska göras en proportionalitetsbedömning innan ett beslut om vistelseförbud meddelas. Vid bedömningen av om det finns skäl för att förena ett förbud med elektronisk övervakning bör dock prövningen ta sikte på om det finns behov av elektronisk övervakning för att kontrollera att förbudet följs. Detta bör komma till uttryck i lagen. Med hänsyn till att villkor om elektronisk övervakning endast ska få beslutas för att förebygga och förhindra mycket allvarlig brottslighet och till de fördelar som nämns ovan bör det i dessa fall ofta anses finnas skäl och behov av sådana villkor. Genom att bestämmelsen föreslås bli fakultativ ges dock möjlighet att ta hänsyn till situationen i det enskilda fallet, t.ex. om förbudspersonen lämnar landet.

Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen). Denna rättighet kan inskränkas genom lag, om det sker för att tillgodose ändamål som anses godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningarna får dock aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett begränsningen (2 kap. 20 och 21 §§ regeringsformen). Att elektroniskt övervaka ett vistelseförbud handlar inte om att begränsa rörelsefriheten ytterligare för den som förbudet gäller mot, utan är endast ett sätt att kontrollera att förbudet följs och att förbudsområdets gränser respekteras. Detta förbättrar möjligheten att förebygga brott och skydda de intressen som ligger bakom lagstiftningen. Åtgärden har mot den bakgrunden ett syfte som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Den restriktivitet som ska gälla i fråga om förutsättningarna för att besluta om ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning innebär, enligt regeringens mening, att intrånget i privatlivet för den mot vilken förbudet gäller begränsas till vad som får anses nödvändigt för att uppnå målen med åtgärden. Den elektroniska övervakningen får med andra ord anses vara proportionerlig med hänsyn till det intresse den avser att skydda. Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att den föreslagna regleringen i fråga om beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning är förenlig med både Europakonventionens och regeringsformens krav på skydd för grundläggande fri- och rättigheter.

Den övervakade ska vara skyldig att medverka till övervakningen

En förutsättning för att den elektroniska övervakningen ska fungera är att den tekniska utrustningen som behövs för övervakningen installeras. Den som ska övervakas måste under hela övervakningstiden bära en elektronisk mottagare (fotboja). Den övervakade måste också regelbundet ladda batterierna. Det bör därför av lagen framgå att den som meddelats ett beslut om elektronisk övervakning är skyldig att medverka till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd och kan fortgå. Om den som förbudet gäller inte medverkar till detta, bör straffansvar kunna utkrävas. Denna fråga behandlas i avsnitt 6.13.

För att den övervakade ska kunna fullgöra sin skyldighet måste tydlig och adekvat information ges om den elektroniska övervakningens innebörd och omfattning. Att ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska innehålla uppgifter om vilket avgränsat område förbudet gäller följer av att beslutet ska ange förbudets innebörd och omfattning.

Detta är inte tillräckligt för att övervakningen ska kunna komma till stånd. Den som ålagts beslutet måste veta när och hur det ska verkställas. Ett beslut om vistelseförbud ska gälla omedelbart om inte annat beslutats. Att den elektroniska övervakningen kommer till stånd först senare påverkar inte skyldigheten att följa förbudet. Vistelseförbudets längd och de tidsfrister som gäller för förlängning enligt ska räknas från beslutet om vistelseförbud. Det är dock inte alltid praktiskt möjligt att verkställa den elektroniska övervakningen omedelbart. Den tekniska utrustningen måste finnas på plats och installeras innan övervakningen kan verkställas. Ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning bör därför innehålla uppgifter om när den elektroniska övervakningen ska inledas och hur det ska ske. Vidare bör det av beslutet framgå vad den som ålagts beslutet är skyldig att göra för att medverka till att övervakningen kommer till stånd och kan fortgå. Den övervakade bör också upplysas om vilka straffrättsliga konsekvenser det kan få att hindra den elektroniska övervakningen. En särskild bestämmelse om vad ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska innehålla bör därför införas.

Polismyndigheten verkställer beslutet

I verkställigheten av den elektroniska övervakningen ingår flera åtgärder som bl.a. att montera och installera den elektroniska utrustningen, att övervaka och hantera larm samt att avsluta övervakningen. Det är Polismyndigheten som ansvarar för verkställigheten av den elektroniska övervakningen enligt lagen om kontaktförbuds. Detsamma bör enligt regeringen gälla vid verkställighet av elektronisk övervakning enligt den nu föreslagna lagen.

När uppgifter om den övervakades position får tas fram

Syftet med övervakningen är att kontrollera att den som meddelats ett vistelseförbud följer förbudet. Övervakningen bör inte få användas för något annat ändamål. Det kan därför inte komma i fråga att utforma övervakningen på ett sådant sätt att det är möjligt att kontinuerligt registrera var den övervakade befinner sig. Regeringen delar inte *Juridiska*

fakultetsstyrelsen vid Lunds universitets åsikt att det inte framgår vad uppgifter om den övervakades position får användas till, utan anser att promemorians förslag är tydligt i den delen.

Som berörs ovan omfattar ett vistelseförbud inte ett område i dess helhet. Förbudet syftar till att förebygga och förhindra brottslighet som begås i det offentliga rummet och är därför begränsat till att gälla på allmän plats, på skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem samt i fordon på allmän plats. Förbudet att vistas på nämnda platser ska gälla i ett avgränsat område.

Uppgifter om den övervakades position från elektronisk övervakning bör få tas fram när den som förbudet gäller träder in i eller vistas inom det avgränsade område som vistelseförbudet gäller.

Möjligheten att ta fram uppgifter när den övervakade träder in i det område förbudet avser är emellertid inte tillräcklig. För att övervakningens funktion ska garanteras bör uppgifter om den övervakades position också kunna tas fram när övervakningen hindras för att tekniken inte fungerar som den ska. Det kan bero på att den övervakade manipulerat utrustningen men kan också ha andra, rent tekniska orsaker. Det kan i dessa situationer vara av stor betydelse att få reda på var den som ålagts förbudet befinner sig, för att i tid hinna vidta åtgärder för att förhindra att allvarliga våldsbrott begås.

Regeringen föreslår att uppgifter om den övervakades position vid elektronisk övervakning endast bör få tas fram när den som avses med förbudet träder in i eller vistas i det avgränsade område som förbudet avser, eller när pågående elektronisk övervakning hindras. Det överensstämmer med vad som gäller vid elektronisk övervakning enligt lagen om kontaktförbud.

Bevarande av uppgifter om den övervakades position

Det är från integritetssynpunkt viktigt att sådana uppgifter om den övervakades position som tagits fram inte bevaras längre än nödvändigt. Syftet med övervakningen är att kontrollera att ett vistelseförbud följs och att omedelbart kunna ingripa vid en överträdelse. Uppgifter om den övervakades position, som tagits fram vid elektronisk övervakning, får enligt lagen om kontaktförbud bevaras under högst två månader. Det har ansetts vara en tillräckligt lång tid för att en eventuell förundersökning ska kunna inledas (prop. 2010/11:45 s. 57). Detsamma bör gälla för uppgifter om den övervakades position i ett ärende om vistelseförbud.

Om en förundersökning eller något annat ärende om utredning av beivrande av brott har inletts får uppgifterna bevaras i det ärendet och arkiveras eller gallras enligt regler bl.a. i arkivlagen (1990:782). Uppgifter som inte längre får bevaras ska omedelbart förstöras.

Integritetsskyddsmyndigheten framhåller att det bör regleras vilken myndighet som ska besluta om förstöring respektive verkställa sådana beslut samt att beslut om förstöring och intyg om verkställighet av förstöring ska dokumenteras. Integritetsskyddsmyndigheten anser vidare att det bör övervägas att införa en skyldighet för Polismyndigheten att underrätta ansvarig åklagare om att materialet har förstörts. Regeringen konstaterar dock att någon motsvarande reglering om förstöring samt verkställighet och dokumentation av denna inte finns i vare sig regleringen

om kontaktförbud eller regleringen om upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel. Det finns inte skäl att nu föreslå en sådan reglering.

6.13 Straffansvar

Regeringens förslag: Den som överträder ett vistelseförbud ska kunna dömas till fängelse i högst ett år. I ringa fall ska det kunna dömas till böter.

Den som har meddelats vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning och som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå, ska kunna dömas för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud till böter eller fängelse i högst ett år.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast några få remissinstanser yttrar sig över förslaget. Några instanser, däribland *Polismyndigheten*, anser att straffskalan inte är tillräckligt ingripande. *Helsingborgs kommun* framhåller vikten av att överträdelser av ett meddelat vistelseförbud får konsekvenser. *Malmö tingsrätt* pekar på att det inte framgår om överträdelser av vistelseförbud är ett artbrott och anser att det bör anges om så är fallet. *Åklagarmyndigheten* framför en liknande synpunkt. *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* menar att det finns skäl att stadga om ansvarsfrihet i ringa fall.

Skälen för regeringens förslag: För att preventiva vistelseförbud ska bli effektiva behöver överträdelser vara kriminaliserade. Frågan är vilken straffskala som ska gälla.

Straffskalan för ett brott ska stå i proportion till brottets allvar och återspegla hur allvarligt samhället ser på brottet. Inom straffskalan ska i princip alla tänkbara gärningstyper som rymms inom tillämpningsområdet för brottet kunna inordnas. Straffskalan måste därför ha en viss spännvidd, från ett lägsta straff till ett högsta.

Straffskalan för överträdelser av tillträdesförbudslagstiftningen är böter eller fängelse i högst sex månader. För överträdelser av kontaktförbud gäller i stället fängelse i högst ett år. Om kontaktförbudet är förenat med villkor om elektronisk övervakning, gäller dock den strängare straffskalan fängelse i högst två år. För ringa brott döms det till böter.

Vistelseförbud ska meddelas om det är motiverat av starka samhälleliga skyddsintressen. Det handlar om att förebygga allvarliga våldsbrott och att skapa trygghet för allmänheten på platser i det offentliga rummet. En överträdelse av ett förbud är därmed typiskt sett allvarligt och straffvärdet bör därför i normalfallet ligga på fängelsenivå. Det finns enligt regeringens skäl att i allmänhet se allvarligare på överträdelser av ett vistelseförbud än av ett tillträdesförbud. Straffskalan bör därför motsvara den som gäller vid överträdelser av ordinära kontaktförbud, det vill säga fängelse i högst ett år. Det innebär att brottet får en straffskala från fängelseminimum till fängelse i högst ett år. *Polismyndigheten* anser att de föreslagna påföljderna vid överträdelse av vistelseförbud inte är tillräckligt ingripande eftersom brottet bl.a. inte kommer att leda till frihetsberövande

åtgärder som exempelvis anhållande eller häktning. Vidare framhåller Polismyndigheten att överträdelse av vistelseförbud riskerar att bli konsumerade av andra brott. Regeringen konstaterar att den straffskala som ska gälla för brottet, fängelse i högst ett år, innebär att det finns lagliga förutsättningar för anhållande och häktning för den som bryter mot förbudet. Regeringen delar alltså inte bedömningen att överträdelse inte skulle kunna leda till att den som överträder förbudet anhålls och häktas. Vid exempelvis upprepade överträdelse av ett vistelseförbud, och om det finns en risk för att den som inte följer ett vistelseförbud kommer att fortsätta med det, kan tvärtom ett frihetsberövande komma att bli aktuellt. På det sättet motverkas den farhåga som *Helsingborgs kommun* lyfter fram, nämligen att personer överträder ett utfärdat vistelseförbud och blir kvar i området och att rättssamhället därigenom framstår som oförmöget att hantera situationen.

Regeringen instämmer i promemorians bedömning att påföljden för brottet normalt bör vara ett kortare fängelsestraff. Brottslighet som begås på allmänna platser och andra platser som omfattas av vistelseförbud riskerar att negativt påverka den upplevda tryggheten i samhället, t.ex. på skolor där behovet av trygghet är särskilt framträdande. På grund av de starka samhälleliga skyddsintressena – bl.a. att förebygga allvarliga våldsbrott – som motiverar vistelseförbud framstår därför överträdelse av vistelseförbud som särskilt angelägna att motverka. Mot denna bakgrund anser regeringen att det med hänsyn till brottslighetens art många gånger bör finnas skäl att bestämma påföljden till fängelse även om varken straffvärdet eller den tilltalades tidigare brottslighet skulle motivera det. Hur starkt brottslighetens art talar för fängelse måste dock avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Enligt lagen om kontaktförbud döms det om brottet är ringa till böter (24 § andra stycket). Ringa överträdelse enligt lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek är straffria medan det i lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang inte finns någon särskild reglering för ringa fall. I fråga om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek ansåg regeringen att det skulle kunna uppstå situationer där en gärning med hänsyn till omständigheterna är mindre allvarlig och därför inte bör leda till straffansvar (prop. 2020/21:52 s. 50 och prop. 2021/22:108 s. 27).

Enligt regeringen kan en överträdelse av ett vistelseförbud tänkas ske under omständigheter som innebär att gärningen är mindre allvarlig. Med hänsyn till lagens skyddsintresse kan det dock inte komma i fråga att införa en ansvarsfrihetsregel för ringa fall. I stället bör sådana gärningar straffas med böter, i likhet med vad som gäller för överträdelse av kontaktförbud.

Regeringen föreslår också att den övervakade ska vara skyldig att medverka till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd och kan fortgå. Det är enligt regeringen angeläget att villkor om elektronisk övervakning kan verkställas. Det finns därför ett behov av att kunna ingripa med en sanktion vid underlåtenhet att medverka till övervakningen. Enligt regeringen framstår en straffsanktion som den enda möjligheten att säkerställa att övervakningen kan komma till stånd och effektivt motverka överträdelse. Med hänsyn till den påtagliga risk för skadeverkningar som sådana överträdelse kan medföra måste vidare en straffsanktion anses vara motiverad av överträdelsens allvar. En

motsvarande straffsanktion som i lagen om kontaktförbud bör därför införas även i fråga om preventiva vistelseförbud. För straffansvar bör samma subjektiva täckning som i lagen om kontaktförbud gälla. I likhet med den lagen kan det finnas fall där en oaktsam underlåtenhet att fullgöra de skyldigheter som den elektroniska övervakningen är förenad med är så klandervärd att straffansvar bör föreskrivas (prop. 2010/11:45 s. 63 f). Såväl uppsåtliga som grovt oaktsamma gärningar bör alltså vara straffbara enligt bestämmelsen. För brottet, som benämns hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud, bör påföljden vara böter eller fängelse i ett år.

6.14 Ändringar i andra lagar

6.14.1 Sekretessfrågor

Regeringens förslag: Sekretess ska gälla för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende enligt lagen om preventiva vistelseförbud. Sekretessen ska inte gälla beslut i ärendet. För uppgift i en allmän handling ska sekretessen gälla i högst sjuttio år.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag

Secretess till skydd för allmänna intressen

Bestämmelser om sekretess till skydd för det allmännas brottsförebyggande och brottsbeivrande verksamhet finns i 18 kap. OSL.

Uppgifter som hänför sig till polisens underrättelseverksamhet kan omfattas av sekretess enligt 18 kap. 2 § första stycket OSL. Sekretess gäller enligt den bestämmelsen för uppgift som hänför sig till sådan verksamhet som avses i 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, här benämnd polisens brottsdatalag, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas. Bestämmelsen i polisens brottsdatalag omfattar behandling av personuppgifter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet.

När uppgifter som hänför sig till polisens underrättelseverksamhet används för att inleda ett ärende om vistelseförbud kommer sekretessbestämmelsen i 18 kap. 2 § första stycket OSL att vara tillämplig. Uppgifterna som hänför sig till polisens underrättelseverksamhet kommer att omfattas av sekretess även i ärendet hos åklagaren och domstolen, eftersom sekretessen följer med uppgiften när den överlämnas till åklagare och domstol.

För uppgifter som hänför sig till förundersökning i brottmål gäller sekretess, under förutsättning att det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten

skadas om uppgiften röjs (18 kap. 1 § första stycket OSL). Under motsvarande förutsättningar gäller sekretess för uppgifter i annan verksamhet som syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott och som bedrivs av bl.a. en åklagarmyndighet och Polismyndigheten (18 kap. 1 § andra stycket 2 OSL). Även sekretessbestämmelsen om förundersökningssekretess i 18 kap 1 § OSL kan alltså tillämpas på uppgifter som tillförs ett ärende om vistelseförbud. I likhet med vad som gäller för uppgifter som hänför sig till polisens underrättelseverksamhet följer sekretessen med uppgiften när den lämnas vidare till åklagare och domstol.

De redovisade bestämmelserna om sekretess för uppgifter som hänför sig till underrättelseverksamhet respektive förundersökning i brottmål tillgodoser enligt regeringen det behov av skydd för allmänna intressen som aktualiseras av den föreslagna regleringen om vistelseförbud. Det behövs därför inte någon ny sekretessbestämmelse till skydd för allmänna intressen.

Sekretess till skydd för enskilda intressen

Sekretess gäller för uppgifter om en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men och uppgiften förekommer i bl.a. 1) utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål, 2) angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i brottmål eller i annan verksamhet för att förebygga brott eller 3) annan verksamhet som syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott eller verkställa uppörd och som bedrivs av en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket eller Kustbevakningen (35 kap. 1 § OSL). Sekretessen upphör som huvudregel att gälla om uppgifterna lämnas till domstol med anledning av åtal (35 kap. 7 §).

En sekretessbestämmelse har införts i 35 kap. 5 § för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden i ärenden om bl.a. kontaktförbud och tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek. Enligt den bestämmelsen gäller sekretess för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs (rakt skaderekvisit). Sekretessen följer ärendet och gäller oberoende av vilken myndighet som hanterar frågan. Sekretessbestämmelsen är alltså tillämplig hos såväl polis och åklagare som domstol, om saken behandlas där. Sekretessen gäller dock inte beslutet i ärendet.

Ett ärende om vistelseförbud kan i vissa fall komma att innehålla uppgifter om en enskild som exempelvis varit utsatt för brott eller uppgifter om andra enskilda som kopplats samman med kriminella nätverk. Uppgifterna kan även gälla barn. Vid den riskbedömning som alltid ska göras kan ärendet även komma att tillföras uppgifter som kan vara känslig för den som förbudet avses gälla, exempelvis uppgifter om missbruk, hälsotillstånd och levnadssätt i övrigt. Många av de uppgifter som kan förekomma i ett ärende om vistelseförbud enligt den föreslagna lagen kan alltså vara av det slaget att de bör skyddas av sekretess med hänsyn till den enskildes personliga förhållanden. Den sekretess till skydd

för uppgifter om enskilds hälsa och sexualliv som följer av 21 kap. 1 § OSL bedöms inte kunna ge ett tillräckligt skydd i nu aktuella ärenden för uppgifterna.

Det är angeläget att den myndighet som ska besluta i fråga om vistelseförbud får del av alla de uppgifter som kan vara av betydelse för prövningen, även om det är uppgifter av känslig natur. De personer som är inblandade, och myndigheter som lämnar underlag, måste därför kunna lämna uppgifter av det slaget utan att riskera att uppgifterna blir offentliga. Det är även viktigt att uppgifter om personliga förhållanden rörande personerna i den grupp vars brottslighet kan aktualisera ett vistelseförbud kan skyddas genom sekretess. Vid en avvägning mellan sekretessintresset och insynsintresset väger enligt regeringen intresset för sekretess tyngre. En ny bestämmelse om sekretess till skydd för enskilds personliga förhållanden bör därför införas.

De skyddsintressen som ligger till grund för den nu föreslagna sekretessbestämmelsen är i flera avseenden desamma som ligger till grund för den sekretess som gäller i ärenden om kontaktförbud och tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek. Sekretessen bör även enligt den nu föreslagna bestämmelsen gälla för uppgift om en enskilds personliga förhållanden och sekretessens styrka avgränsas med ett rakt skaderekvisit, vilket innebär en presumtion för offentlighet. Sekretess bör alltså gälla för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. På samma sätt som gäller för ärenden om kontaktförbud och ärenden om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, bör sekretess inte gälla för beslut i ärendet. Sekretessen bör gälla i högst sjuttio år.

I den mån en fråga om vistelseförbud aktualiseras i samband med en förundersökning om brott kommer bestämmelserna om sekretess till skydd för enskildas intresse under en förundersökning att vara tillämpliga (35 kap. 1 § OSL). Enligt huvudregeln upphör den sekretessen emellertid att gälla om uppgiften lämnas till domstol i samband med åtal. Det kan inte anses tillfredsställande att uppgifter som har lämnats som underlag för prövning av en fråga om vistelseförbud skulle få ett sämre sekretesskydd om frågan prövas i samband med brott än om frågan hanteras i ett fristående ärende. Det är således viktigt att sekretessen följer ärendet och att den gäller oberoende av vilken myndighet som hanterar frågan. Sekretessens räckvidd bör därför vara sådan att den gäller för uppgift som förekommer i ett ärende om vistelseförbud oavsett var ärendet handläggs, det vill säga hos polis, åklagare eller domstol.

De nya bestämmelserna bör införas genom ett tillägg i 35 kap. 5 § första stycket OSL.

Den grundlagsstadgade rätten att meddela och offentliggöra uppgifter har företräde framför den tystnadsplikt som följer av 35 kap. 5 § OSL i dess nuvarande lydelse. Stor återhållsamhet ska iakttas vid prövningen av om undantag från rätten att meddela och offentliggöra uppgifter bör göras i ett specifikt fall. Regeringen föreslår ett rakt skaderekvisit i enlighet med vad som gäller i ärenden om bl.a. kontaktförbud. Enligt regeringen talar övervägande skäl för att låta meddelarfriheten fortsatt ha företräde framför tystnadsplikten.

6.14.2 Personuppgiftsbehandling

Regeringens bedömning: Den personuppgiftsbehandling som lagförslagen ger upphov till har stöd i befintlig dataskyddslagstiftning. Någon lagändring behövs inte.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.
Remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i frågan.

Skälen för regeringens bedömning

Behandling av personuppgifter i ärenden om vistelseförbud

Brottsdatalagen (2018:1177) gäller vid sådan behandling av personuppgifter som utförs av behöriga myndigheter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder samt för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet (1 kap. 2 §). Med behörig myndighet avses en myndighet som har till uppgift att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder, eller upprätthålla allmän ordning och säkerhet, när den behandlar personuppgifter för ett sådant syfte (1 kap. 6 §). Förutom brottsdatalagen gäller respektive myndighets särskilda lag om personuppgiftsbehandling på brottdatalagens område.

Den föreslagna regleringen om preventiva vistelseförbud kommer att kräva att Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna behandlar personuppgifter i samband med anmälan och ärendehandläggning. Personuppgiftsbehandlingen kommer att motsvara den som redan i dag bedrivs av Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna vid hantering av ärenden som leder till bl.a. kontaktförbud och tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek. Det rör sig bl.a. om namn, adressuppgifter, personnummer eller samordningsnummer och uppgifter om brott eller brottslig verksamhet samt även positioneringsdata. Även andra uppgifter om enskildas personliga förhållanden, som närmare uppgifter om boende- och familjeförhållanden eller känsliga personuppgifter om hälsa, exempelvis missbruk, kan komma att behandlas i de mål och ärenden som nyss nämnts.

Den personuppgiftsbehandling som föranleds av den föreslagna lagen kommer, som anges i promemorian, att falla inom brottsdatalagens tillämpningsområde. Det finns således ett regelverk för den personuppgiftsbehandling som aktualiseras hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna med anledning av införandet av en reglering om vistelseförbud. Regeringen instämmer därför i promemorians bedömning att den personuppgiftsbehandling som förslaget ger upphov till inte kräver någon ytterligare reglering i lag. Personuppgiftsbehandlingen bedöms vara proportionerlig och nödvändig för att uppnå syftet med regleringen.

Informationsutbyte med socialtjänsten

Polisen underrättar redan i dag i vissa fall socialnämnden om unga personer som är misstänkta för brott. För åklagare kan informationsutbyte med socialnämnden aktualiseras under utredningen av ett ärende om

vistelseförbud. Den personuppgiftsbehandling som sker i samband med informationsutbytet med socialtjänsten bedöms för Polismyndighetens och åklagarens del utgöra ett led i att förebygga eller förhindra brottslig verksamhet och faller därför inom brottsdatalagens tillämpningsområde.

När det gäller den personuppgiftsbehandling som utförs av socialnämnden med stöd av den nu föreslagna lagen gäller i stället Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning. Socialtjänsten behöver behandla personuppgifter för att fullgöra skyldigheten att yttra sig till åklagaren eller Polismyndigheten. Denna personuppgiftsbehandling är nödvändig för fullgörande av en rättslig förpliktelse eller för utförandet av en arbetsuppgift av allmänt intresse (jfr artikel 6.1 c och e i EU:s dataskyddsförordning samt 2 kap. 1 § lagen [2018:218] med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, förkortad dataskyddslagen). Den rättsliga grunden för personuppgiftsbehandlingen fastställs i den föreslagna lagen. Yttrandet med uppgifter om förbudspersonen och som är av betydelse för utredningen ska lämnas till åklagaren i syfte att utreda ett ärende om vistelseförbud. Regleringen är proportionerlig i förhållande till de mål som eftersträvas (jfr artikel 6.3 och 6.4 samt skäl 50). Behandlingen är således tillåten enligt artikel 6.1 och 6.3. Det medför också att den vidarebehandling av personuppgifter som socialnämnden behöver genomföra när uppgifter lämnas ut är förenlig med bestämmelsen i artikel 6.4. Behandlingen är också förenlig med lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

I vissa fall kan det informationsutbyte som aktualiseras genom skyldigheten att lämna yttrande innefatta känsliga personuppgifter om exempelvis hälsa. En sådan behandling är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse på grundval av medlemsstatens nationella rätt. Stöd för den personuppgiftsbehandling som utförs av socialnämnden enligt den föreslagna lagen finns i artikel 9.2 g, som för myndigheters del kompletteras av 3 kap. 3 och 5 §§ dataskyddslagen. Med beaktande av det sekretesskydd som gäller hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna samt det skydd som i övrigt följer av befintlig personuppgiftsreglering får kraven på proportionalitet samt lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen anses uppfylla (artikel 9.2 g). Även när det gäller socialtjänstens behandling bedöms personuppgiftsbehandlingen vara proportionerlig och nödvändig för att uppnå syftet med regleringen.

6.14.3 Registrering i belastningsregistret

Regeringens förslag: Beslut om preventiva vistelseförbud ska registreras i belastningsregistret. Uppgifterna i belastningsregistret ska gallras tio år efter beslutet eller om vistelseförbudet dessförinnan upphävts. Gäller beslutet en person som var under 18 år när förbudet meddelades ska dock uppgifterna i belastningsregistret gallras fem år efter beslutet eller när vistelseförbudet dessförinnan upphävts.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens, men promemorian föreslår ingen särskild gallringstid för personer under 18 år.

Remissinstanserna: Endast *Integritetsskyddsmyndigheten*, som föreslår en särskild gallringstid för personer under 18 år, yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Ändamålet med belastningsregistret är att ge information om sådana belastningsuppgifter som behövs bl.a. i verksamhet hos Polismyndigheten för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott, hos Åklagarmyndigheten för beslut om förundersökning och åtal samt utfärdande av strafföreläggande samt hos allmänna domstolar för straffmätning och val av påföljd (2 § lagen om belastningsregister). Kontaktförbud, tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek registreras i belastningsregistret (3 § 5).

Överträdelser av vistelseförbud kommer på samma sätt som överträdelser av kontaktförbud och tillträdesförbud att kunna leda till dels ingripande enligt polislagen, exempelvis avlägsnande av den som överträder förbudet, dels straffrättsliga konsekvenser. För att detta ska kunna ske på ett effektivt sätt är det nödvändigt att uppgifter om förbudet registreras så att informationen är åtkomlig för den som behöver uppgiften i tjänsten. Registrering av sådana uppgifter är förenligt med ändamålet med belastningsregistret (jfr prop. 2004/05:77 s. 56). Registreringen bör därför ske enligt bestämmelserna i lagen om belastningsregister. Det föreslås därför att belastningsregistret ska innehålla uppgifter om den som har meddelats vistelseförbud.

En uppgift i belastningsregistret ska gallras bl.a. om ett kontaktförbud eller ett tillträdesförbud har upphävts (16 § 6). Därutöver ska en uppgift om beslut om kontaktförbud gallras tio år efter beslutet, medan motsvarande uppgift om tillträdesförbud ska gallras efter fem år (17 § 12 och 13). Anledningen till den kortare gallringstiden vid beslut om tillträdesförbud anges i förarbetena vara dels att uppgifter om böter gallras efter fem år (straffskalan för överträdelse av tillträdesförbud sträcker sig från böter till fängelse sex månader medan straffmaximum för överträdelse av kontaktförbud är ett år) och att normalstraffet för den som överträder ett tillträdesförbud torde bli böter, dels att det kan antas att tillträdesförbud i stor utsträckning kommer att avse unga personer (se samma prop. s. 56).

Integritetsskyddsmyndigheten framhåller att det är relativt vanligt att arbetsgivare begär att arbetssökande ska visa upp eller överlämna ett fullständigt utdrag från belastningsregistret och att det bör övervägas om gallringstiden i stället ska vara fem år i likhet med vad som gäller för tillträdesförbud. Enligt myndigheten finns det en risk för att en tioårig gallringsfrist kan innebära oproportionerliga konsekvenser för enskilda. Till exempel kan en person som har omfattats av ett vistelseförbud vid 15, 16 eller 17 års ålder, och som under efterföljande år inte gör sig skyldig till någon brottslighet, få det svårt att komma in på arbetsmarknaden under så lång tid som 10 år efter beslutet om vistelseförbud. Regeringen instämmer i den synpunkten och anser att uppgifter om vistelseförbud bör gallras fem år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år när förbudet meddelades. En sådan reglering är också förenlig med vad som gäller för personer under 18 år som döms för brott, nämligen att

uppgifter om bl.a. skyddstillsyn, villkorlig dom, ungdomstjänst, ungdomsvård, ungdomsövervakning och böter gallras tio år efter domen, eller fem år efter domen om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten (17 § 4–6 och 9 lagen om belastningsregister).

6.14.4 Internationellt samarbete

Regeringens förslag: Lagen om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen ska kompletteras med en hänvisning till den föreslagna lagen om preventiva vistelseförbud.

Promemorian lämnar inget förslag i frågan.

Remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen (lagen om uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder) innebär att en person som är misstänkt för brott i Sverige ska kunna stå under övervakning i den medlemsstat där han eller hon har sin hemvist i stället för att vara häktad här. På motsvarande sätt ska en misstänkt person med hemvist i Sverige kunna bli föremål för övervakning här när brottsutredningen pågår i en annan medlemsstat. Syftet med regleringen är att främja användningen av alternativa åtgärder till tillfälliga frihetsberövanden under brottmålsprocessen. Lagen är ett led i att genomföra rambeslut 2009/829/RIF om tillämpning mellan Europeiska unionens medlemsstater av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande (rambeslutet om uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder, EUT L 294, 11.11.2009, s. 20).

När det gäller ett svenskt beslut om övervakningsåtgärder som ska följas upp i ett annat EU-land avses enligt 1 kap. 3 § lagen om uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder ett beslut om att en person som är misstänkt för brott förbjuds att utan tillstånd lämna anvisad vistelseort i en annan medlemsstat, eller föreläggs att på vissa tider anmäla sig hos myndighet i en annan medlemsstat. Vid genomförandet av rambeslutet bedömde regeringen att det inte var aktuellt att sända över ett beslut om tillträdesförbud till en annan stat för erkännande och uppföljning eftersom ett beslut om tillträdesförbud enligt svensk rätt inte utgör ett straffprocessuellt tvångsmedel utan ett straffsanktionerat förbud (se prop. 2014/15:116 s. 28). Det finns inte skäl att göra någon annan bedömning när det gäller vistelseförbud enligt den föreslagna lagen. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att det inte finns något behov av att ändra reglerna om möjligheten att verkställa svenska beslut utomlands.

Med ett utländskt beslut om övervakningsåtgärder avses i 1 kap. 4 § ett verkställbart beslut, meddelat av en behörig myndighet i en annan medlemsstat i samband med ett straffrättsligt förfarande, som innebär att en person som är misstänkt för brott ska omfattas av en eller flera övervakningsåtgärder. Rambeslutet om uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder innebär ett åtagande för Sverige att erkänna och

följa upp vissa övervakningsåtgärder som beslutats av andra medlemsstater. I artikel 8.1 i rambeslutet anges ett antal övervakningsåtgärder som den verkställande staten är skyldig att erkänna och följa upp. Artikelns bestämmelse om en skyldighet att inte besöka vissa ställen, orter eller fastslagna områden (punkt b) kan liknas vid ett vistelseförbud (jfr prop. 2014/15:116 s. 53–54). Mot den bakgrunden bedömer regeringen att ett vistelseförbud enligt den föreslagna lagen täcks av uppräknningen av övervakningsåtgärder som staterna är skyldiga att erkänna och följa upp (jfr prop. 2020/21:142, prop. 2021/22:108). I likhet med den bedömning som regeringen gjorde när lagen om tillträdesförbud till butiker infördes och när den lagen utvidgades till att gälla bibliotek och badanläggningar bör därmed 3 kap. 12 § lagen om uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder kompletteras med en hänvisning till den nu föreslagna lagen.

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 februari 2024.

Regeringens bedömning: Det behövs inte några övergångsbestämmelser med anledning av förslagen.

Promemorians förslag överensstämmer inte med regeringens förslag. I promemorian föreslås att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2024. Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Åklagarmyndigheten* framhåller att myndigheten inte kommer att hinna driftsätta ett beslutsstöd i myndighetens ärendehanteringssystem med det datum för ikraftträdande som föreslås. Inledningsvis kommer det därför att uppstå en ökad manuell arbetsbelastning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Under den tid som har gått sedan promemorian remitterades har våldet eskalerat ytterligare med ett stort antal skjutningar och sprängningar. Den redan allvarliga situation som ligger till grund för de nu aktuella lagändringarna har alltså förvärrats än mer. Mot denna bakgrund är det, även med beaktande av det som framförs av *Åklagarmyndigheten*, ytterst angeläget att lagändringarna träder i kraft så snart som möjligt. Den 1 februari 2024 bedöms som den tidigast möjliga tidpunkten för ikraftträdande.

Av 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken framgår att ingen får dömas för en gärning för vilken det inte var stadgat straff när den begicks och att straff ska bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs, om inte annan lag som leder till frihet från straff eller till lindrigare straff gäller när dom meddelas. Några övergångsbestämmelser för de straffbestämmelser som föreslås behövs därför inte. Inte heller för övriga lagförslag behövs några övergångsbestämmelser.

8 Förslagets konsekvenser

8.1 Konsekvenser för det brottsbekämpande arbetet och tryggheten i det offentliga rummet

Regeringens bedömning: Förslaget om vistelseförbud väntas leda till positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet och kan leda till att brottslighet som utövas av kriminella nätverk minskar. Förslaget väntas leda till ökad trygghet hos allmänheten och i offentliga miljöer.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna invänder inte mot bedömningen. *Göteborgs kommun* framhåller att vistelseförbud skulle utgöra ett verktyg bland flera för att minska de kriminella nätverkens inflytande och öka tryggheten i samhället. *Örebro kommun* ser en risk för att möjligheten att besluta om vistelseförbud kan bli ett symboliskt verktyg om det inte kombineras med andra verktyg och att resurser krävs för att förbuden ska följas. *Helsingborgs kommun* framför att den nuvarande höga belastningen på rättsväsendet utgör en risk för förmågan att skyndsamt handlägga ärenden om vistelseförbud och för förmågan att vidta åtgärder vid överträdelser. *Haninge kommun* bedömer att förslaget kan medföra en förstärkt känsla och upplevelse av att socialtjänsten inte bidrar med hjälp eller stöd och att vistelseförbud som riktas mot barn kan innebära en ökad känsla av utanförskap och stigmatisering. *Södertälje kommun* anser att personer som ska omfattas av ett vistelseförbud kommer att behöva flyttas till andra städer om förbudet ska ha någon effekt.

Skälen för regeringens bedömning: Förslaget om vistelseförbud innebär att de brottsbekämpande myndigheterna ges ett nytt verktyg i arbetet med att förebygga och förhindra brottslig verksamhet med koppling till kriminella nätverk. Förslaget innebär att personer som främjar gängrelaterad brottslighet kan förbjudas att vistas på allmän plats och vissa andra platser inom ett avgränsat område. Det kan förebygga och förhindra att brott begås i bl.a. utsatta områden och försvåra för kriminella nätverk att etablera kontroll i ett område. Regleringen kan bidra till att göra det svårare för kriminella nätverk att bedriva narkotikahandel, rekrytera unga personer till en kriminell livsstil och göra anspråk på kontroll över området. Minskad brottslighet innebär även ett förstärkt skydd för enskildas personliga integritet och trygghet. De kriminella nätverkens brottslighet påverkar inte endast de enskilda brottsoffren utan även allmänheten och företagare i området.

Förslagen kommer även att beröra unga personer i åldersgruppen 15–17 år. När ett barn får ett vistelseförbud är det viktigt att säkerställa att barnets rättigheter enligt barnkonventionen tillgodoses. Som konstateras i avsnitt 5 och 6 kan förslagen komma att medföra konsekvenser för den som meddelas ett vistelseförbud och som är under 18 år. Detta är motiverat utifrån den samhällsutveckling som skett när det gäller skjutningar och sprängningar. Den omständigheten att ett vistelseförbud riktas mot ett barn och barnets ålder kan, när det är motiverat, beaktas inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras innan ett beslut tas eller genom

att ett beslut förses med särskilda begränsningar och undantag (se avsnitt 6.3).

Regeringen anser vidare att det är viktigt att motverka att förslaget inte leder till att fler barn och unga involveras i kriminalitet, som några remissinstanser varnar för. Som regeringen utvecklar i avsnitt 5, och som *Göteborgs kommun* påpekar, måste dock förslaget ses samlat med regeringens insatser mot brott i kriminella nätverk, där syftet är att såväl brotten som brottens orsaker måste bekämpas.

Några remissinstanser tar upp risken för att polisens och socialtjänstens förtroende påverkas negativt av förslaget. Regeringen är väl medveten om att polisens och socialtjänstens arbete är komplext. Å ena sidan finns det områden där problemen med brott är större än i övriga samhället och där det finns kriminella nätverk som är särskilt brottsaktiva. Å andra sidan finns det en viss risk för att ökade insatser i dessa områden och i förhållande till vissa grupper kan upplevas som diskriminerande och stigmatiserande. Förtroendet för polisen och hur rättsväsendet hanterar utsatta områden, enligt de nationella trygghetsundersökningarna, ligger dock i princip på samma nivå i socialt utsatta områden som i övriga landet (se t.ex. rapporten *Utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö 2006–2017*, Brå 2018:9). Enligt regeringen är det viktigt för tilliten och förtroendet till polisen och samhället i övrigt att det finns tillräckliga verktyg för att ingripa mot de personer som påtagligt bidrar till otrygghet och osäkerhet i ett område.

Att förslaget kan väntas leda till tryggare offentliga miljöer kan gynna både män, kvinnor och barn. När det gäller jämställdhet mellan män och kvinnor är de förslag som lämnas könsneutrala. Olika grupper kan dock påverkas av förslagen i olika utsträckning. Med hänsyn till de kriminella nätverkens sammansättning kommer sannolikt fler män än kvinnor att direkt beröras av de nya reglerna.

Förslaget bedöms vidare medföra positiva konsekvenser för företagare i områden där förbud gäller genom att dessa ges bättre förutsättningar att bedriva verksamhet. Regeringen bedömer att förslaget inte kan förväntas leda till några andra beaktansvärda konsekvenser i övrigt, exempelvis för små företags förutsättningar i förhållande till större företags eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

8.2 Ekonomiska konsekvenser

<p>Regeringens bedömning: De resursbehov som förslaget medför för Kriminalvården, Polismyndigheten, Sveriges Domstolar, Åklagarmyndigheten och anslaget Rättsliga biträden m.m. ryms inom befintliga anslagsramar.</p>

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Polismyndigheten* bedömer att förslaget leder till ett visst ökat resursbehov och att det riskerar att leda till en ökad arbetsbelastning för myndighetens yttre verksamhet och utredningsverksamhet. *Göta hovrätt* ifrågasätter bedömningen att antalet ärenden kan förväntas bli få och att förslaget ryms inom nuvarande budgetram. *Domstolsverket* framhåller att om antalet prövningar av

vistelseförbud blir betydligt fler än vad som bedömts i promemorian bör detta motivera ett anslagstillskott till domstolarna.

Göteborgs kommun bedömer att socialtjänstens arbetsuppgift att handlägga yttranden till följd av lagförslaget inte innebär någon större arbetsbelastning för socialnämnderna. *Sveriges kommuner och regioner* efterfrågar en kompletterande bedömning och finansiering i enlighet med finansieringsprincipen för de merkostnader som förslagen kan komma att innebära för kommunerna. *Haninge kommun* och *Kristianstads kommun* ser en risk för ökat behov av resurser inom socialtjänstens verksamhet med anledning av förslagen.

Skälen för regeringens bedömning: Förslaget påverkar framför allt Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. *Polismyndigheten* bedömer att förslaget leder till ett visst ökat resursbehov och att det riskerar att leda till en ökad arbetsbelastning för myndighetens yttre verksamhet och utredningsverksamhet. Regeringen ser i och för sig framför sig att förslaget kan leda till en viss ökad arbetsbörda för Polismyndigheten, som ska anmäla behovet av vistelseförbud till åklagare och övervaka att meddelade förbud följs. De underlag om individer och nätverk som behövs inför en anmälan kommer dock att utgöras av information som i de flesta fall redan finns hos myndigheten. Åklagarmyndigheten ska i sin tur fatta beslut om vistelseförbud. Myndigheterna kommer vidare att behöva utveckla sina it-system för att hantera den nya ärendetypen.

I promemorian bedöms att det är svårt att göra någon säker prognos av antalet ärenden om och överträdelse av vistelseförbud. Som beskrivs i promemorian kommer Polismyndigheten att behöva göra en avvägning mellan å ena sidan behovet av vistelseförbud inom ett visst område och å andra sidan de negativa konsekvenser som kan följa av att den enskilde i ärendet får del av polisens information om personen och kriminella nätverk i området. Regeringen delar därför, till skillnad från *Göta hovrätt*, promemorians bedömning att antalet ärenden kan uppskattas till högst ett hundratal per år, och sannolikt lägre än så initialt. Det kommer vidare att vara ett mindre antal ärenden om förbud som blir aktuella att förena med villkor om elektronisk övervakning. Sveriges Domstolar och Kriminalvården kan också få något ökade kostnader på grund av förslaget. Regeringen bedömer dock att antalet ärenden om vistelseförbud inte kommer att bli fler eller mer resurskrävande än att kostnaderna för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och domstolarna kan finansieras inom ramen för berörda myndigheters befintliga ekonomiska ramar. Detsamma gäller för Kriminalvården. Om, som *Domstolsverket* tar upp, antalet prövningar av vistelseförbud på sikt blir betydligt fler än vad som bedöms i promemorian får den frågan hanteras då. I nuläget ser regeringen dock inte det som sannolikt.

Anslaget för rättsliga biträden kan eventuellt komma att påverkas med anledning av förslaget. Som framhålls ovan kommer antalet ärenden om vistelseförbud sannolikt att bli begränsat, och enligt vad som redovisas i promemorian väntas ett biträde inte arbeta mer än 5–10 timmar i ett ärende. När en fråga om vistelseförbud handläggs gemensamt med ett brottmål kan det vidare, som påpekas ovan, ibland vara så att det inte behövs ett offentligt biträde för att förbudspersonens offentliga försvarare kan biträda förbudspersonen även i frågan om vistelseförbud. Dessutom kan ett vistelseförbud bidra till att förebygga och förhindra brottslighet i

ett område och på så sätt minska kostnaderna för bl.a. offentliga försvarare och målsägandebiträden. Regeringen anser därför att eventuella kostnader för rättsliga biträden inte bedöms vara större än att de ryms inom befintligt anslag.

Sveriges kommuner och regioner efterfrågar en kompletterande bedömning och finansiering i enlighet med finansieringsprincipen för de merkostnader som förslaget kan komma att innebära för kommunerna. Regeringen gör, i likhet med *Göteborgs kommun*, bedömningen att förslagen inte medför annat än marginella ekonomiska konsekvenser för kommunerna. För kommunernas del innebär förslaget att socialnämnden ska yttra sig innan ett beslut om vistelseförbud meddelas mot den som är under 18 år. Eftersom ärenden om vistelseförbud är en ny typ av ärende innebär det i och för sig ett nytt åliggande för kommunerna. Kommunerna ska dock redan i dag yttra sig till åklagare när ett barn misstänks för att ha begått brott (11 § LUL). De utarbetade rutiner som finns för sådana yttranden bör i många fall kunna användas för att handlägga yttranden enligt den nya lagen. Som regeringen utvecklar ovan bedöms vidare antalet ärenden bli begränsat och eventuella tillkommande kostnader för kommunerna bedöms därför bli marginella. Den kommunala finansieringsprincipen aktualiseras när nya uppgifter som innebär ökade kostnader läggs på kommunsektorn, men eftersom eventuella kostnadsökningar i detta fall bedöms bli marginella leder förslaget inte till någon ekonomisk kompensation från staten. Eftersom förslagen kommer att ha en viss påverkan på bl.a. socialtjänstens verksamhet får de anses ha effekt på den kommunala självstyrelsen, även om denna effekt är begränsad. Enligt 14 kap. 3 § regeringsformen bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. Syftet med reformen bedöms inte kunna uppnås med någon mindre ingripande åtgärd och förslagets begränsade påverkan på den kommunala självstyrelsen går inte utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med förslagen.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om preventiva vistelseförbud

Lagen är ny och innehåller såväl materiella som processuella bestämmelser om preventiva vistelseförbud. Lagen utformas med förebild i lagen (1988:688) om kontaktförbud, lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek. Där samma uttryck används i denna lag som i de lagarna kan ledning för tillämpningen sökas i förarbetena till dessa lagar (se t.ex. prop. 1987/88:137, prop. 2002/03:70, prop. 2004/05:77, prop. 2020/21:52 och prop. 2021/22:108).

Förutsättningar för vistelseförbud

1 § Enligt denna lag får en person förbjudas att inom ett avgränsat område vistas på allmän plats, på skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem samt i fordon på allmän plats (vistelseförbud).

Ett vistelseförbud får inte avse den som är under 15 år.

Lagen påverkar inte den rätt som tillkommer den som förfogar över en plats inom området att begränsa tillträdet till platsen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om innebörden och omfattningen av ett vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 5 och 6.1.

Med vistelseförbud avses enligt *första stycket* ett förbud för en person att inom ett avgränsat område vistas på en allmän plats, på skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem, och i fordon på allmän plats. Ett vistelseförbud gäller i princip generellt inom det avgränsade område som förbudet avser, dvs. det omfattar all vistelse inom förbudsområdet på de platser som räknas upp i paragrafen. Begreppet allmän plats har samma innebörd som i brottsbalken och lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål. Med begreppet allmän plats avses alltså en plats, inom- eller utomhus, som är upplåten till eller frekventeras av allmänheten, t.ex. gata, torg, tunnelbanestation eller järnvägsstation. Om allmänheten har tillträde endast under vissa tider är platsen allmän under denna tid men inte i övrigt. Även tåg, båtar, hotell, restauranger, affärslokaler, idrottsområden, teatrar, biografier och liknande utgör allmänna platser i den mån och under den tid allmänheten har tillträde till dem. Ett förbud gäller skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem, även när ett sådant område inte skulle anses som allmän plats. Däremot omfattar ett förbud inte andra skolområden där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs. Ett beslutat vistelseförbud omfattar även vistelse i ett fordon på allmän plats. Begreppet fordon har samma betydelse som i 2 § lagen (2001:559) om vägtrafikdefinitioner.

Enligt *andra stycket* får vistelseförbud inte avse den som är under 15 år.

I *tredje stycket* anges att lagen inte påverkar den rätt att begränsa tillträdet till en plats inom området som tillkommer den som förfogar över platsen. De möjligheter som den som med äganderätt eller annan rätt förfogar över exempelvis en restaurang, en butik eller en biograf har att avvisa eller vägra en persons tillträde till lokalen påverkas alltså inte av regleringen i lagen.

2 § Ett vistelseförbud omfattar inte tillträde till och vistelse på en plats endast i syfte att rösta i val till riksdagen, regionfullmäktige, kommunfullmäktige, Europaparlamentet eller Sametinget eller i en folkomröstning.

I paragrafen anges att ett vistelseförbud inte omfattar tillträde till och vistelse på en plats endast i syfte att rösta i vissa val eller i en folkomröstning. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Genomförandet av val till riksdagen, region- och kommunfullmäktige samt Europaparlamentet regleras i vallagen (2005:837). Med folkomröstning avses folkomröstningar enligt såväl folkomröstningslagen (1979:369) som lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar. Med tillträde avses även att ta sig till vallokalen. Att röstning ska vara det enda

syftet med tillträdet eller vistelsen innebär att annan vistelse på platsen i samband med röstning kan omfattas av ett vistelseförbud. Vid bedömningen av personens avsikt med besöket kan flera omständigheter vara av betydelse, som var i lokalen personen befinner sig och agerandet i övrigt.

3 § Ett vistelseförbud får meddelas om det med hänsyn till omständigheterna

1. finns en påtaglig risk för att det inom en grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet som avses i 4 § inom det område där förbudet avses gälla, och

2. det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om de grundläggande förutsättningarna för att ett vistelseförbud ska få beslutas. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

I paragrafen anges att ett vistelseförbud förutsätter en riskbedömning i två led: dels en bedömning av risken för att det inom en grupp utövas viss brottslig verksamhet inom ett visst område (punkt 1), dels en bedömning av risken för att en person som tillhör eller verkar för gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten (punkt 2).

Det första ledet i riskbedömningen (*punkt 1*) ska göras i förhållande till en grupp. Med uttrycket grupp avses detsamma som i 1 § andra stycket lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) och i straffskärpningsbestämmelsen i 29 kap. 2 a § brottsbalken (prop. 2022/23:53 s. 151). Det ska vidare finnas en risk för att det inom gruppen kommer att utövas brottslig verksamhet inom området. Genom att uttrycket brottslig verksamhet används markeras att den framåtsyftande bedömning som ska göras inte behöver hänföra sig till misstankar om konkreta brott. En annan sak är att misstankar eller vetskap om begångna eller förestående konkreta brott i ett område kan ligga till grund för antagandet att det finns risk för fortsatt brottslig verksamhet i området. Av 4 § framgår att endast brottslig verksamhet av visst slag får ligga till grund för ett vistelseförbud.

För att ett vistelseförbud ska få meddelas ska det finnas konkreta omständigheter som talar för att det finns en risk för den brottsliga verksamheten. I paragrafen uttrycks detta genom ett krav på att risken ska vara påtaglig. Även detta rekvisit finns i preventivlagen och är avsett att ha samma betydelse i denna lag. Att det ska vara fråga om en risk som är påtaglig förutsätter att det inte är fråga om en obetydlig, oklar eller avlägsen risk, utan en klar och konkret risk. Det ställs därmed ett krav på konkretion beträffande de omständigheter som åberopas för att det finns en risk för brottslighet av visst slag. Något krav på en beskrivning av en viss gärning som ännu inte har begåtts är det emellertid inte fråga om. I många fall kan en rad olika scenarier vara tänkbara som alla kan inrymmas i begreppet brottslig verksamhet. Att riskbedömningen ska vara framåtblickande innebär att det ska finnas en klart förutsebar utveckling utifrån de faktiska omständigheterna, det vill säga att ett brott av visst slag kan komma att begås. Att risken ska vara påtaglig innebär även ett krav på viss sannolikhet för att risken ska förverkligas (prop. 2013/14:237 s. 104–106 och 195). Det utredningskrav som uppställs för de omständigheter

som läggs till grund för riskbedömningarna motsvarar det som gäller enligt preventivlagen (se samma prop. s. 196 och NJA 2009 s. 917).

Den riskbedömning som ska göras i förhållande till gruppen ska alltså ta sikte på sannolikheten att det inom denna grupp finns personer som har vilja och förmåga att utöva brottslig verksamhet. Det finns i sig inte något krav på att dessa personer preciseras eller identifieras. Däremot kan uppgifter om aktörerna i grupperingen och konkretionsgraden i dessa ha betydelse för riskbedömningen. Omständigheter relevanta för riskbedömningen är bl.a. sådana som hänför sig till personer i gruppen och den miljö som de befinner sig i. Exempel på riskindikatorer är kopplingar till kriminell miljö, en historik av tidigare brottslighet i det geografiska området, pågående eller tidigare våldsamma konflikter, uttalade hot, eller säkerställande av tillgång till vapen, flyktfordon eller andra brotts hjälpmedel. Ofta kan flera sådana konkreta omständigheter tillsammans ligga till grund för slutsatsen att det finns en påtaglig risk för att det inom en grupp kommer att utövas brottslig verksamhet av visst slag under en viss tidsperiod. Eftersom risken ska avse brottslig verksamhet är det inte nödvändigt att konkretisera hur risken kan förverkligas genom att ange närmare tillvägagångssätt för en misstänkt gärning eller vem som är misstänkt framtida gärningsman eller brottsoffer. Bedömningen måste alltid göras i det enskilda fallet och ta hänsyn till samtliga faktiska omständigheter som framkommit. Risken för brottslig verksamhet ska kunna knytas till det område där förbudet ska gälla.

Det andra ledet i riskbedömningen ska göras i förhållande till den person som vistelseförbudet avses gälla mot, förbudspersonen (*punkt 2*). Ett vistelseförbud får meddelas om det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten som kan knytas till gruppen och området. Kravet på sannolikhet för att någon kommer att främja brottslig verksamhet är genom att rekvisitet "kan befaras" används lägre ställt än kravet på "påtaglig risk" i *punkt 1*.

Termen främjande är, likt vad som gäller enligt preventivlagen, avsett att ha samma betydelse som enligt brottsbalken (23 kap. 4 § brottsbalken, prop. 2013/14:237 s. 196). De krav som ställs där för att ett främjande i objektiv mening ska anses föreligga ska alltså tillämpas även i detta sammanhang. Tillämpningsområdet begränsas ytterst av vad som enligt brottsbalken skulle omfattas av medverkansansvaret för ett begånget brott. Uttrycket omfattar inte bara anstiftare och medhjälpare utan även gärningsmän. Avsikten är inte att de brottsbekämpande myndigheterna ska behöva konkretisera exakt vilken eller vilka åtgärder som den aktuella personen kan befaras vidta. Den bedömning som ska göras ska snarare ta sikte på att värdera de omständigheter som talar för en risk för främjande än att bedöma vad ett sådant främjande kan tänkas bestå i. Med uttrycket främjande av brottslig verksamhet avses all delaktighet som understödjer den brottsliga verksamheten, även sådan som i ett senare skede skulle kunna utgöra gärningsmannaskap eller annan medverkan till brottet. Ett exempel är att en person erbjuder sig att utföra ett brott som innefattas i den brottsliga verksamhet som gruppen avser att utöva.

Främjandet ska vara medvetet, vilket innebär att det inte är tillräckligt att det kan befaras att en person allmänt kommer att stödja en grupp om personen inte är medveten om att han eller hon därigenom främjar brottslig

verksamhet. Kravet innebär att det ska kunna befaras att den aktuella personen antingen kommer att agera i direkt syfte att främja den brottsliga verksamheten eller att denne inser att detta kommer att bli effekten av hans eller hennes handlande.

På motsvarande sätt som för den riskbedömning som ska göras enligt punkt 1 ställs det upp ett visst – om än lägre – krav på konkretion beträffande de omständigheter som kan läggas till grund för bedömningen av om ett främjande kan befaras. Det måste finnas vissa objektivt fastställbara tecken på att den person som är aktuell för ett vistelseförbud kommer att vidta någon åtgärd som innebär ett främjande. Det är dock inte nödvändigt att det finns konkreta uppgifter om vilka åtgärder personen kan befaras vidta, även om sådana uppgifter kan vägas in i riskbedömningen. Omständigheter som kan tala för att en främjandefara finns är t.ex. den ställning personen har i gruppen – som ledare, aktiv medlem etc. – och att denne tidigare dömts för samma typ av brottslighet som gruppen bedöms utöva. Det krävs inte att förbudspersonen tidigare är dömd för brott i området. Det förhållandet att en person öppet går runt med symboler som visar på gängtillhörighet eller bär föremål som ofta förekommer i sådan miljö, som skyddsväst, är en omständighet som kan beaktas vid bedömningen. Eftersom det är tillräckligt att personen verkar för gruppen krävs det dock inte att han eller hon tillhör ett kriminellt nätverk eller har en viss grupp-tillhörighet. Även andra omständigheter som att personen tidigare har iakttagits hålla vakt, anordnat transport eller andra hjälpmedel, deltagit vid påtryckningar mot näringsidkare eller boende eller förmedlat pengar för gruppens räkning kan tala för en främjandefara (samma prop. s. 108 och 109).

4 § Ett vistelseförbud får meddelas endast om den brottsliga verksamheten

1. har bakgrund i eller är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning, eller

2. på något annat sätt är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten inom området.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilken brottslig verksamhet som får ligga till grund för ett vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

En grundläggande förutsättning för att få meddela vistelseförbud är enligt 3 § att det finns en påtaglig risk för att det inom en grupp kommer att utövas brottslig verksamhet inom det område där förbudet avses gälla. Ett vistelseförbud får meddelas endast om gruppens brottsliga verksamhet är sådan som anges i någon av den nu aktuella paragrafens två punkter. Den brottsliga verksamhet som avses är sådan brottslig verksamhet som är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten och som ofta utövas av kriminella nätverk.

Enligt *punkt 1* får ett vistelseförbud meddelas avseende brottslighet som har bakgrund i eller är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning. Rekvisiten har i allt väsentligt samma innebörd som i straffskärpningsbestämmelsen i 29 kap. 2 a § brottsbalken (prop. 2022/23:53 s. 70–72 och 150–152). Begreppet grupp har samma innebörd som i 3 §. För att avgöra om punkten är

tillämplig kan bl.a. uppgifter om den grupp som bedöms kunna utöva brottslighet och dess anknytning till den kriminella miljön beaktas, liksom uppgifter om personer som kan befaras främja gruppens brottslighet. Andra uppgifter som kan vara av betydelse är t.ex. tilltänkta brottsoffer, tidigare brottslighet och tillgång till vapen och sprängämnen.

Enligt *punkt 2* får ett vistelseförbud meddelas avseende brottslig verksamhet som på annat sätt än den verksamhet som nämns i punkt 1 är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten. Att brottsligheten ska vara ägnad att skada allmänhetens trygghet innebär att det är tillräckligt att den brottsliga verksamheten typiskt sett är sådan att tryggheten skadas. Emellertid omfattas inte all brottslig verksamhet som kan anses ägnad att skada tryggheten hos allmänheten. Med det kvalificerande rekvisitet "allvarligt skada" markeras att brottsligheten typiskt sett ska leda till en viss nivå av påverkan på tryggheten i ett område. Detta får avgöras efter en nyanserad bedömning av brottsligheten i det enskilda fallet. Punkten tar främst sikte på sådana fall där allmänheten uppfattar brottslighet i det offentliga rummet. I första hand är det fråga om sådan brottslighet som bidrar till att kriminella nätverk kan etablera kontroll i ett område. Vid bedömningen ska bl.a. beaktas vilken grupp som utövar brottsligheten, vilken brottslighet som utövas och på vilket sätt samt hur omfattande den är. Våldsbrott och sexualbrott är exempel på brott som regelmässigt är ägnade att allvarligt skada allmänhetens trygghet. Om brottsligheten i sig är mindre allvarlig bör det krävas att den utövas mer kontinuerligt eller att den utövas på ett sätt som är särskilt ägnat att påverka tryggheten i området för att den ändå ska kunna leda till ett vistelseförbud. Det kan handla om att brottsligheten är direkt riktad mot allmänheten eller att den begås öppet på en plats, t.ex. narkotikaförsäljning som sker på ett torg under dagtid. Ett annat exempel är återkommande hot mot allmänheten eller utpressningsbrott mot näringsidkare i området. I slutändan ska en helhetsbedömning göras. Det kan bl.a. innebära att skadegörelser normalt sett inte kan anses vara ägnade att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten på en plats. Däremot kan motsatt bedömning göras t.ex. om gärningarna anspelar på våldskapitalet hos ett kriminellt nätverk.

5 § Ett vistelseförbud får inte avse ett större område än vad som är nödvändigt.

Ett vistelseförbud får meddelas endast om skälen för ett sådant förbud väger tyngre än den det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den enskilde.

Paragrafen innehåller bestämmelser om storleken på området för ett vistelseförbud och om bedömningen av ett förbuds proportionalitet. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

I *första stycket* anges att ett vistelseförbud inte får avse ett större område än vad som är nödvändigt. Det finns inte någon på förhand bestämd förbudsradie. Förbudsområdet måste alltså bestämmas i det enskilda fallet utifrån var risken för att den brottsliga verksamheten ska utövas finns någonstans. Det innebär att det måste finnas en påtaglig risk för viss typ av brottslighet i just det område där förbudet ska gälla (se 3 och 4 §§). I detta ligger i praktiken en väsentlig begränsning av den omfattning som förbudsområdet får ha. I bedömningen ligger bl.a. vilken typ av brottslig verksamhet det handlar om. Ibland kommer förbudsområdet inte att vara

särskilt omfattande, t.ex. för att risken för brottslighet är tydligt kopplad till ett torg, en park eller en idrottsplats. Så kan vara fallet när det handlar om att motverka bl.a. narkotikaförsäljning på en viss plats. Normalt kan det som övre gräns antas vara tillräckligt att beslutet gäller för en stadsdel eller del av tätort, t.ex. ett av polisen bedömt utsatt eller särskilt utsatt område. I vissa fall kan det emellertid – för att förbudet ska få avsedd effekt – vara nödvändigt att utsträcka förbudet till ett större område än så, t.ex. undantagsvis en hel kommun. Det kan handla om att det finns en påtaglig risk för nära förestående våldsbrottslighet på flera platser samtidigt. Ett alternativ till ett större kontinuerligt förbudsområde kan vara att meddela beslut som gäller parallellt i flera områden. I beslutet ska det geografiska område inom vilket förbudet gäller tydligt preciseras (jfr NJA 2022 s. 1130).

Enligt *andra stycket* får ett vistelseförbud meddelas endast om skälen för ett sådant förbud väger tyngre än det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den enskilde. En proportionalitetsbedömning ska alltså göras i varje enskilt fall. Skälen för ett förbud ska vägas mot de konsekvenser som det innebär för den enskilde. Det innebär att en avvägning måste göras mellan å ena sidan intresset av att förebygga och förhindra brottslighet och å andra sidan den grundlagsskyddade rätten att röra sig fritt och, i vissa fall, rätten att fritt utöva sitt privat- och familjeliv. Vid intresseavvägningen ska de värden som förbudet avser att skydda i det enskilda fallet beaktas. Det handlar om karaktären av den brottsliga verksamhet som ett vistelseförbud avser att förebygga eller förhindra. Ju allvarigare risken för kränkning av de värden som förbudet avser att skydda är, desto starkare är skälen för ett vistelseförbud. I allmänhet bör brottslighet som är ägnad att framkalla eller vidmakthålla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för skjutningar eller sprängningar tillmätas särskilt stor vikt. Därutöver bör hur delaktig förbudspersonen är i brottsligheten och på vilket sätt beaktas. Den som intar en central roll i ett kriminellt nätverk, t.ex. som ledargestalt, kan i allmänhet meddelas vistelseförbud i större utsträckning och av mer ingripande natur än den som intar en mer perifer roll.

Vid bedömningen av den enskildes intresse av att få röra sig fritt ska det beaktas inom vilket område förbudet ska gälla och på vilket sätt utformningen påverkar den enskildes dagliga livsföring. Det ska då beaktas om förbudet innebär att personen får svårt att ta del av viktiga samhällsfunktioner, exempelvis sjukvårdsinrättningar, och personens alternativa möjligheter att ta del av dessa. Även den enskildes möjligheter att utöva grundlagsskyddade fri- och rättigheter ska beaktas, liksom möjligheterna att bevaka sin rätt mot myndigheter och i domstolar. Det ska också beaktas om förbudet innebär begränsningar i den enskildes rätt till privat- och familjeliv. Ju större behov en individ har av att få vistas i området desto starkare är skälen mot ett förbud. Om förbudet skulle avse ett område dit den enskilde inte har någon anknytning väger å andra sidan intresset av att fritt få vistas där lättare. Ett förbud att vistas i det egna bostadsområdet eller som hindrar den enskilde från att exempelvis ta sig till sin skola eller arbetsplats bör anses vara klart mer ingripande än ett förbud att vistas i ett mer avlägset område. Om förbudspersonen är involverad i konflikter i området kan det vid intresseavvägningen vägas in att ett vistelseförbud kan fungera skyddande för honom eller henne.

Ett vistelseförbud är tänkt att kunna meddelas i förening med andra åtgärder och det ställs inte upp något krav på att alternativa åtgärder först ska ha prövats. Däremot kan det inom ramen för proportionalitetsbedömningen finnas skäl att överväga om det finns någon mindre ingripande åtgärd som kan väntas uppnå samma resultat (jfr 5 § förvaltningslagen [2017:900]). När skälen för ett vistelseförbud väger över det intrång eller men i övrigt som ett förbud innebär för den enskilde kan ett förbud meddelas. Vistelseförbud kan alltså komma att meddelas även vid mer ingripande intrång i den enskildes rörelsefrihet och även när förbudet är avsett att gälla i personens boende- och normala vistelsemiljö.

Även om intresseavvägningen faller ut på så sätt att det i och för sig finns skäl för ett förbud kan avvägningen påverka hur storleken av förbudsområdet bestäms, och hur länge förbudet ska gälla. Avvägningen kan också leda till att särskilda undantag och begränsningar i förbudet görs med stöd av 6 §.

Om förbudspersonen är under 18 år måste det säkerställas att de rättigheter som följer av barnkonventionen beaktas vid bedömningen, bl.a. principen om barnets bästa. Bland annat ska de negativa effekter åtgärden kan ha för det enskilda barnet beaktas. Det kan t.ex. röra hur förbudet påverkar möjligheten för barnet att delta i fritidsaktiviteter eller att upprätthålla positiva kamratrelationer. Om ett förbud innebär att barnet behöver tillbringa mer tid i hemmet ska vilken typ av hemmiljö som barnet har beaktas. Underlag för bedömningen kommer i många fall att finnas i det yttrande som socialnämnden enligt 14 § ska lämna till åklagaren. Om skälen för ett förbud inte väger tyngre än det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för barnet kan ett förbud inte meddelas. Bedömningen kan i annat fall t.ex. mynna ut i att särskilda undantag enligt 6 § görs för att barnet ska kunna bo kvar i sin bostad eller för att göra det möjligt för barnet att gå i skolan.

6 § Ett vistelseförbud ska förses med de begränsningar och undantag som är påkallade med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet.

Paragrafen innehåller en bestämmelse som gör det möjligt att förena ett vistelseförbud med begränsningar och undantag. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Ett vistelseförbud gäller i princip generellt inom det avgränsade område som förbudet avser, dvs. omfattar all vistelse i förbudsområdet på allmän plats, på skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem och i fordon på allmän plats (se 1 §). Det är därför viktigt att det i ett beslut om vistelseförbud anges de begränsningar och undantag som redan vid beslutstillfället kan förutses vara motiverade. Det kan handla om att tillåta individen att röra sig på vissa allmänna platser inom förbudsområdet för att kunna ta sig till och från sin bostad eller sitt arbete under vissa tider på dygnet. Det kan också handla om att göra det möjligt för personen att ta sig till en domstol eller myndighet som personen är kallad till. Ett annat exempel är att en ung förbudsperson som omfattas av skolplikt kan tillåtas att vistas inom ett skolområde under skoltid men att vistelseförbud gäller övrig tid. Även tillåtelse att delta i en fritidsaktivitet kan beslutas. Om det efter förbudet har meddelats uppstår sådana ändrade

förhållanden som motiverar ett undantag eller en begränsning kan ett ändringsbeslut fattas (19 §).

7 § Ett vistelseförbud som meddelas avseende brottslig verksamhet enligt 4 § första stycket 1 får förenas med villkor om elektronisk övervakning om det behövs för att kontrollera att förbudet följs.

När ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning har meddelats, är den som förbudet gäller mot skyldig att medverka till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd och kan fortgå.

Paragrafen innehåller bestämmelser om möjligheten att förena ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Av *första stycket* följer att ett beslut om vistelseförbud som meddelats avseende brottslighet som har bakgrund i eller är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning får förenas med villkor om elektronisk övervakning. Det krävs då att den elektroniska övervakningen behövs för att kontrollera att förbudet följs. Bestämmelsen är fakultativ och det är alltså inte tvingande att förena ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning. Med hänsyn till att villkor om elektronisk övervakning endast får beslutas för att förebygga och förhindra mycket allvarlig brottslighet och till de fördelar ur effektivitetssynvinkel som detta innebär bör det dock ofta anses finnas behov av sådana villkor. Genom att bestämmelsen är fakultativ ges samtidigt möjlighet att ta hänsyn till situationen i det enskilda fallet, t.ex. om förbudspersonen lämnar landet.

I *andra stycket* anges att den som meddelats ett vistelseförbud med elektronisk övervakning är skyldig att medverka till den elektroniska övervakningen genom att bära den utrustning som krävs för att övervakningen ska kunna genomföras. Förbudspersonen är också skyldig att göra det som krävs för att övervakningen ska kunna fortsätta, som att bära och sköta om utrustningen enligt de anvisningar som lämnas. Det kan t.ex. handla om att ladda batterier. Ett beslut om vistelseförbud ska ange förbudets innebörd och omfattning (16 § 2). Det innebär att ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska innehålla information om innebörden av den elektroniska övervakningen och omfattningen av det område som ska övervakas. Av beslutet ska också framgå när övervakningen ska inledas och hur det ska ske samt vad den som meddelats förbudet är skyldig att göra för att medverka till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd och kan fortgå (17 §). Om den som förbudet gäller mot inte medverkar till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå kan han eller hon dömas för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud (30 §).

Vistelseförbudets längd

8 § Ett vistelseförbud ska gälla för en viss tid, högst sex månader.

Vistelseförbudet gäller omedelbart, om inte annat beslutas.

Ett vistelseförbud får förlängas med högst sex månader i taget om förutsättningarna i 3–5 §§ är uppfyllda. Ett förbud med villkor om elektronisk övervakning får dock förlängas med högst tre månader i taget.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vistelseförbudets längd och om förlängning av vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.4 och 6.12.

Enligt *första stycket* ska vistelseförbud gälla för en viss tid, högst sex månader. Någon nedre gräns finns inte. Förbudstidens längd får bestämmas efter en prövning av omständigheterna i det enskilda fallet. I prövningen ska vägas in den tid som behövs för att avvärja den risk för brottslig verksamhet som förbudet är avsett att förebygga eller förhindra, eller den tid som behövs för att vidta åtgärder för att återupprätta tryggheten för allmänheten i ett visst område. Förbudstidens längd kan bero på t.ex. graden av konfliktnivå mellan kriminella nätverk eller styrkan i etableringen av en öppen narkotikaförsäljning i ett visst område. Även den inverkan förbudet kommer att få för den enskilde ska vägas in. För att åtgärden inte ska bli mer ingripande för den enskilde än nödvändigt ska förbudet inte avse en längre tid än vad som behövs, se 5 §.

I *andra stycket* anges att förbudet gäller omedelbart, om inte något annat beslutas. Det kan i vissa fall vara lämpligare att förbudet börjar gälla vid en senare tidpunkt, t.ex. när den som förbudet avser är frihetsberövad och kommer att frigges inom kort. Bestämmelsen innebär att förbudet gäller även om det begärs domstolsprövning av åklagarens beslut om förbud. Domstolen kan dock besluta om inhibition enligt 24 §. Vistelseförbud som beslutas av domstol börjar också att gälla omedelbart om inte domstolen beslutar något annat. Att ett vistelseförbud är förenat med villkor om elektronisk övervakning förändrar inte skyldigheten att följa förbudet innan övervakningen kommit till stånd. Vistelseförbudets längd och de tidsfrister som gäller för förlängning ska räknas från beslutet om vistelseförbud.

I *tredje stycket* behandlas frågan om förlängning av vistelseförbud. Vistelseförbud får som huvudregel förlängas med högst sex månader i taget. Den tid som ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning får förlängas uppgår till tre månader. Någon yttersta gräns för förlängningsmöjligheten finns inte. En förlängning får ske endast om de förutsättningar för vistelseförbud som anges i 3–5 §§ fortfarande är uppfyllda. Av det följer att ett förbud inte får förlängas enbart på den grunden att förbudet har överträtts. En sådan överträdelse ska dock beaktas vid den riskbedömning som ska ske vid prövningen av förutsättningarna för ett förbud. För ett ärende om förlängning av vistelseförbud gäller samma regler som vid handläggningen av det ursprungliga förbudsärendet. Förlängningstiden ska bestämmas med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet.

Delgivning och handläggningstid

9 § Ett beslut om vistelseförbud ska delges den som förbudet avser. Delgivning får inte ske enligt 34–38 eller 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932).

Paragrafen innehåller bestämmelser om delgivning av vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.5.

Av paragrafen framgår att delgivning ska ske i den ordning som föreskrivs i delgivningslagen. Delgivning enligt 34–38 §§ eller 47–51 §§ delgivningslagen får dock inte användas, dvs. surrogatdelgivning,

spikning i samband med stämmningsmannadelgivning, kungörelse-
delgivning och tillgänglighetsdelgivning.

10 § Frågor om vistelseförbud ska handläggas skyndsamt.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att frågor om vistelseförbud ska handläggas skyndsamt. Övervägandena finns i avsnitt 6.5.

Skyndsamhetskravet medför inte att det gäller några särskilda tidsfrister. Kravet gäller för både åklagarens och domstolens handläggning.

Förfarandet hos åklagaren

11 § Allmän åklagare prövar frågor om vistelseförbud.

En fråga om vistelseförbud tas upp på skriftlig anmälan av Polismyndigheten. Polismyndigheten är inte part i det ärende som anmälan gett upphov till.

Om anmälan avser någon som är under 21 år ska Polismyndigheten genast underrätta socialnämnden.

Paragrafen innehåller bestämmelser vem som initierar och prövar en fråga om vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.8.

Av *första stycket* framgår att det är allmän åklagare som är behörig att pröva frågor om vistelseförbud. Vilken åklagare som är behörig framgår av 13 §.

I *andra stycket* anges att en fråga om vistelseförbud tas upp på anmälan av Polismyndigheten. Polismyndigheten ska anmäla behovet av vistelseförbud och de omständigheter som motiverar anmälan samt lämna kontaktuppgifter om den person som förbudet ska avse. Anmälan ska vara skriftlig. Enligt *andra stycket* andra meningen är Polismyndigheten inte part i det ärende som anmälan gett upphov till. Det innebär bl.a. att myndigheten inte får överklaga ett beslut av åklagaren att t.ex. avslå ett vistelseförbud (21 §).

Enligt *tredje stycket* ska Polismyndigheten genast underrätta socialnämnden om anmälan avser någon som är under 21 år. Detta bör regelmässigt göras samtidigt som anmälan ges in till åklagaren.

12 § För den som ett vistelseförbud gäller eller avses gälla mot och som är under 18 år ska ett offentligt biträde förordnas, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Detsamma gäller för den som ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning gäller eller avses gälla mot.

Frågan om förordnande ska prövas så snart som möjligt.

Ett offentligt biträde har samma rättigheter som en offentlig försvarare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om offentligt biträde i ärenden om vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.10.

Av *första stycket* följer att ett offentligt biträde som huvudregel ska förordnas för den som förbudet gäller eller avses gälla om denne är under 18 år eller för andra som vistelseförbud förenat med villkor om elektronisk övervakning gäller eller avses gälla mot. Beslut om offentligt biträde fattas som huvudregel av den domstol eller myndighet som handlägger ärendet (2 § lagen [1996:1620] om offentligt biträde). Undantag gäller för det fall att det måste antas att behov av offentligt biträde saknas, t.ex. för att beslutet i ärendet inte kommer att gå den enskilde emot. Undantaget ska

tillämpas restriktivt. Ett annat exempel på situationer då ett förordnande kan underlåtas är när det redan finns ett biträde i någon form för den som står inför ett beslut i fråga om vistelseförbud. Det kan röra sig om en situation då den enskilde innan frågan om vistelseförbud aktualiseras står misstänkt för brott som är av betydelse för förbudsfrågan och en offentlig försvarare därför redan har förordnats. Den offentliga försvararen kan då, inom ramen för sitt försvararuppdrag, biträda den misstänkte även i fråga om vistelseförbudet. Ett förordnande som offentligt biträde kan dock aldrig ersätta ett förordnande som offentlig försvarare eller omfatta uppgifter som avser försvaret vid misstankar om brott. I de fall en person som fått ett offentligt biträde i fråga om vistelseförbud sedermera misstänks för brott kommer det offentliga biträdet endast att vara behörig att biträda personen i vistelseförbudsfrågan. Utses en offentlig försvarare i ett sådant fall och ska vistelseförbudsfrågan prövas i brottmålet enligt 28 §, finns inte längre behov av ett offentligt biträde och biträdet ska därmed entledigas (se 5 § lagen om offentligt biträde som hänvisar till 26 § rättsjälpslagen [1996:1619]).

Enligt *första stycket andra meningen* ska ett offentligt biträde även förordnas när frågan om vistelseförbud avser förbud förenat med villkor om elektronisk övervakning. Även i det fallet gäller ett undantag om det måste antas att behov av offentligt biträde saknas.

Enligt *andra stycket* ska frågan om förordnande av det offentliga biträdet prövas så snart som möjligt. Ett offentligt biträde ska förordnas efter ansökan eller när det annars finns anledning till det (3 § lagen om offentligt biträde).

Enligt *tredje stycket* har det offentliga biträdet samma rättigheter som en offentlig försvarare.

Den som förbudet gäller eller avses gälla har alltid möjlighet att själv anlita och bekosta ett ombud eller biträde i ärendet. I ett sådant fall gäller 14 och 15 §§ förvaltningslagen vid handläggningen hos åklagaren (se 18 §).

13 § Frågor om vistelseförbud prövas av åklagaren i den ort där förbudet helt eller huvudsakligen avses gälla eller där den som förbudet avses gälla mot har sin hemvist eller mera varaktigt uppehåller sig. Om personen är misstänkt för brott som har betydelse för frågan om vistelseförbud, får frågan prövas även av åklagare som är behörig att väcka åtal för brottet.

I fråga om åklagare tillämpas 7 kap. rättegångsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilken åklagare som är behörig att pröva ett vistelseförbud och om jäv för åklagare. Övervägandena finns i avsnitt 6.8.

I *första stycket* anges att åklagaren i den ort där förbudet helt eller huvudsakligen avses gälla är behörig att pröva frågor om vistelseförbud. I de fall förbudsområdets storlek medför att åklagare på flera orter är behöriga bör samordning ske, i första hand vid Polismyndigheten och i andra hand av åklagarkamrarna. Om det bedöms lämpligare kan frågan i stället prövas av åklagaren i den ort där den som förbudet avses gälla mot har sin hemvist eller mera varaktigt uppehåller sig. Om förbudspersonen samtidigt är misstänkt för brott som har betydelse för frågan om

vistelseförbud, får förbudsfrågan prövas även av den åklagare som är behörig att väcka åtal för brottet.

Andra stycket innehåller en hänvisning till bestämmelserna i 7 kap. rättegångsbalken om åklagare. Hänvisningen innebär bl.a. att bestämmelserna om jäv för åklagare är tillämpliga.

14 § Åklagaren får anlita hjälp av Polismyndigheten för utredning av frågor om vistelseförbud. Socialnämnden ska på begäran av åklagaren lämna yttrande om den som förbudet avses gälla mot. Yttrandet ska innehålla uppgifter om vilka åtgärder nämnden tidigare har vidtagit eller avser att vidta mot personen samt uppgifter om dennes personliga utveckling och levnadsomständigheter i övrigt.

I fråga om utredningen tillämpas följande bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken:

- 4 § om objektivitet,
- 6 § om rätt att hålla förhör,
- 7 § om hämtning till förhör,
- 9 § om skyldighet att stanna kvar för förhör,
- 10 § om vilka som får närvara vid förhör,
- 11 § om möjlighet att ställa frågor vid förhör, och
- 12 § om förbud mot otillbörliga åtgärder vid förhör.

Vid tillämpningen av 23 kap. 4 och 11 §§ rättegångsbalken ska bestämmelserna om den som är misstänkt i stället avse den som förbudet avses gälla mot.

Paragrafen innehåller bestämmelser om utredningen av ett vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.8.

Enligt *första stycket första meningen* får åklagaren anlita hjälp av Polismyndigheten för utredning av frågor om vistelseförbud. Utredningen leds dock alltid av åklagaren. Av *första stycket andra meningen* framgår att åklagaren under utredningen också har möjlighet att begära yttrande från socialnämnden i fråga om den som förbudet ska gälla mot. Bestämmelsen om uppgiftsskyldighet möjliggör inhämtande av uppgifter om den person under 18 år som förbudet avses gälla mot. Yttrandet ska innehålla uppgifter om vilka åtgärder nämnden tidigare har vidtagit eller avser att vidta mot personen samt uppgifter om dennes personliga utveckling och levnadsomständigheter i övrigt.

Av *andra stycket* framgår att vissa bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken tillämpas vid utredningen av frågor om vistelseförbud, bl.a. om förhör med den som vistelseförbudet avses gälla mot. Förhöret bör klargöra både förbudspersonens inställning till själva vistelseförbudet och hur det tänkta förbudsområdet skulle påverka honom eller henne.

I *tredje stycket* klargörs att det som sägs om den misstänkte i 23 kap. 4 och 11 §§ rättegångsbalken i stället ska avse den som förbudet ska gälla mot när bestämmelserna tillämpas i ett ärende om vistelseförbud. Av detta följer att de andra uppräknade bestämmelserna i andra stycket inte är tillämpliga i de delar de tar sikte på en misstänkt. Det innebär exempelvis att skyldigheten att stanna kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken gäller maximalt sex timmar. Om den som förbudet ska gälla samtidigt är misstänkt för brott som är under utredning, kan han eller hon dock på den grunden vara skyldig att stanna kvar ytterligare sex timmar.

15 § Innan en fråga om vistelseförbud avgörs, ska den som förbudet avses gälla mot underrättas om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom eller henne själv och få tillfälle att yttra sig över den. Frågan får dock avgöras utan att detta har gjorts, om åtgärden är uppenbart obehörlig eller om avgörandet inte kan skjutas upp.

Åklagaren bestämmer hur underrättelsen ska ske.

Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Paragrafen innehåller bestämmelser om kommunikation i ett ärende om vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.8.

Enligt *första stycket* ska den som förbudet avses gälla mot underrättas om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom eller henne själv och få tillfälle att yttra sig över den innan förbudsfrågan avgörs. Det handlar exempelvis om att förbudspersonen ska få del av uppgifter som Polismyndigheten har lämnat vid sidan av de uppgifter som framgår av det förhör som hållits. Från denna regel görs vissa undantag. Förbudsfrågan kan avgöras utan kommunikation om åtgärden är uppenbart obehörlig. Så kan vara fallet om den förbudet avses gälla redan har framfört synpunkter i frågan eller om uppgiften saknar betydelse. Det kan exempelvis vara uppenbart att vistelseförbud inte ska meddelas. Underrättelse behöver då inte ske till den enskilde. Dessutom kan frågan avgöras utan kommunikation om avgörandet brådskar och därför inte kan skjutas upp. Det kan röra sig om situationer då åklagaren utan framgång har sökt den enskilde inför ett beslut om vistelseförbud och det är särskilt angeläget att omedelbart kunna hindra denne från att vistas i ett visst område utan att han eller hon först fått del av hela beslutsunderlaget. Båda undantagen ska emellertid tillämpas restriktivt (jfr JO 2011/12 s. 156).

I *andra stycket* anges att det är åklagaren som bestämmer hur underrättelsen enligt första stycket ska ske.

Enligt *tredje stycket* gäller underrättelseskyldigheten med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen, det vill säga om det med hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att en sekretessbelagd uppgift inte röjs. Det kan exempelvis handla om uppgifter om var namngivna personer i ett rivaliserande nätverk bor eller vistas.

16 § Åklagarens beslut i fråga om vistelseförbud ska vara skriftligt och ange

1. den som förbudet avses gälla mot,
2. om vistelseförbud ska gälla och, i så fall, förbudets innebörd och omfattning samt när det upphör att gälla,
3. de skäl som har bestämt utgången,
4. de bestämmelser som åberopas,
5. vad som kan bli följden av att bryta mot förbudet, och
6. möjligheterna att begära omprövning enligt 19 § och domstolsprövning enligt 21 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur ett beslut i fråga om vistelseförbud ska utformas. Övervägandena finns i avsnitt 6.8.

Ett beslut ska vara skriftligt. Om förbud meddelas ska beslutet vara individuellt utformat och innehålla de uppgifter som anges i punkt 1–6. Beslutet ska ange den som förbudet avses gälla mot. Vidare ska förbudets

innebörd och omfattning framgå. Det innebär bl.a. att det avgränsade området inom vilket förbudet gäller ska anges. Det kan i många fall vara nödvändigt att beskrivningen av förbudsområdet förses med en karta över vilka platser förbudet omfattar. I beslutet bör det också anges om förbudet har några begränsningar eller undantag som innebär att personen har rätt att röra sig på bl.a. allmänna platser inom förbudsområdet under exempelvis vissa tider på dygnet eller vissa dagar (se 6 §). Det kan röra sig om att personen ska ha rätt att röra sig till och från sin bostad och skola. Även förbudets giltighetstid ska framgå. Dessutom ska skälen för beslutet och de bestämmelser som åberopas anges. Åklagaren får utelämnas en motivering bl.a. om ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse kräver att beslutet meddelas omedelbart. Det följer av hänvisningen i 18 § till förvaltningslagen, som innehåller bestämmelser om att motiveringen får utelämnas i vissa fall (32 § andra stycket förvaltningslagen). I ett sådant fall ska åklagaren om möjligt ge en motivering i efterhand, om någon enskild begär det och det behövs för att han eller hon ska kunna ta till vara sin rätt (32 § tredje stycket förvaltningslagen). Beslutet ska också innehålla en upplysning om att den som bryter mot ett vistelseförbud riskerar fängelse i högst ett år. Det ska vidare upplysas om möjligheten att begära omprövning enligt 19 § och domstolsprövning enligt 21 §.

17 § Ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska, utöver det som anges i 16 §, ange

1. när den elektroniska övervakningen ska inledas och hur det ska ske,
2. vad den som förbudet gäller mot är skyldig att göra för att medverka till att övervakningen kommer till stånd och kan fortgå, och
3. vilken påföljd som hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud enligt 30 § kan medföra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska utformas. Övervägandena finns i avsnitt 6.8.

Enligt *punkt 1* ska det i beslutet anges när den elektroniska övervakningen ska inledas och hur det ska ske. Det innebär att det ska framgå när den tekniska utrustningen i det enskilda fallet ska installeras så att den elektroniska övervakningen kan inledas. Det ska också anges på vilken plats som den elektroniska utrustningen ska monteras på den övervakade.

I *punkt 2* anges att beslutet även ska innehålla uppgift om vad förbudspersonen är skyldig att göra för att medverka till att övervakningen kommer till stånd och kan fortgå, det vill säga vad som krävs av den övervakade för att den tekniska utrustningen ska fungera (se 7 § andra stycket). Den övervakade måste medverka till att under hela övervakningstiden bära sändaren och regelbundet ladda dess batterier. Det kan också finnas andra anvisningar som gäller handhavandet av den tekniska utrustningen som den övervakade bör informeras om, exempelvis vad gäller vattentålighet. Sådan information kan behöva vara detaljerad men det hindrar inte att den är standardiserad. Informationen kan exempelvis finnas i en bilaga till beslutet.

Av *punkt 3* framgår slutligen att det i beslutet ska anges vilken påföljd som hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud enligt 30 §

kan medföra. Att ett beslut om vistelseförbud med elektronisk övervakning ska innehålla tydliga uppgifter om vilket område förbudet gäller inom följer av att beslutet enligt 16 § 2 bl.a. ska ange förbudets innebörd och omfattning.

18 § Vid åklagarens handläggning av ärenden om vistelseförbud tillämpas följande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900):

- 5 § om legalitet, objektivitet och proportionalitet,
- 6 § om service,
- 7 § om tillgänglighet,
- 8 § om samverkan,
- 9 § om utgångspunkter för handläggningen,
- 13 § om tolkning och översättning,
- 14 och 15 §§ om ombud och biträde,
- 23 § första stycket om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 27 § om dokumentation av uppgifter,
- 31 § om dokumentation av beslut,
- 32 § första stycket, andra stycket 2 och 3 och tredje stycket om motivering av beslut, och
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande.

I paragrafen anges att vissa bestämmelser i förvaltningslagen ska tillämpas vid åklagarens handläggning. Övervägandena finns i avsnitt 6.8.

I paragrafen räknas upp vilka bestämmelser i förvaltningslagen som är tillämpliga vid åklagarens handläggning av ett ärende om vistelseförbud. De bestämmelser i förvaltningslagen som inte räknas upp är inte tillämpliga.

19 § Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut om vistelseförbud som har fattats av åklagaren eller domstolen. Åklagaren får dock utvidga ett förbud endast efter anmälan av Polismyndigheten.

Åklagaren får inte häva eller ändra ett beslut om vistelseförbud om förbudet är föremål för domstolsprövning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när åklagaren får häva eller ändra ett beslut om vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.9.

Enligt *första stycket* får åklagaren häva eller ändra ett beslut om förbud, om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det. Exempelvis kan det ibland finnas anledning att häva ett vistelseförbud om den person som förbudet gäller frihetsberövas eller frikänns från ett brott som legat till grund för riskbedömningen enligt 3 §. Det kan också finnas skäl att häva eller ändra ett beslut om förbud på grund av att förbudspersonens förhållanden har förändrats. Denne kan exempelvis ha drabbats av en allvarlig sjukdom eller en svår skada som gör att risken för att denne främjar befarad brottslighet upphört. Personen kan också ha fått en anställning eller skaffat sig fritidsaktiviteter som innebär att vistelseförbudet bör förses med nya begränsningar och undantag (jfr 6 §). Ett exempel på när det kan vara motiverat att utvidga ett förbud är att förbudet varit begränsat till ett visst område men det på grund av ändrade förhållanden, exempelvis en konflikt mellan kriminella grupperingar, finns skäl att låta det omfatta ett större område.

Den enskilde kan begära omprövning (jfr 16 § 6), men åklagaren får även på eget initiativ ta upp en fråga om att häva eller ändra ett beslut om förbud. En utvidgning av ett förbud förutsätter dock att Polismyndigheten först anmält att förbudet behöver utvidgas (jfr 11 § andra stycket). Åklagaren kan häva eller ändra både egna beslut om förbud och beslut om förbud som har fattats av domstol. Vid prövningen tillämpas de handläggningsbestämmelser som annars gäller för åklagaren. Det nya beslutet ersätter det tidigare beslutet. Detta bör tydligt framgå av det nya beslutet.

Andra stycket innehåller ett undantag från åklagarens omprövningsmöjlighet. När ett förbud är föremål för domstolsprövning får åklagaren inte ompröva beslutet om förbud.

20 § När ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning har meddelats, är Polismyndigheten ansvarig för verkställigheten av den elektroniska övervakningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att Polismyndigheten är ansvarig för att verkställa ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Polismyndigheten ansvarar bl.a. för att den elektroniska övervakningen installeras och kommer i gång samt att förbudspersonen informeras om övervakningens innebörd och konsekvenser. Vidare ska Polismyndigheten övervaka utrustningens larm, hantera larmsituationer och avsluta övervakningen. Ett beslut om vistelseförbud gäller enligt 8 § andra stycket omedelbart. Det innebär att Polismyndigheten kan verkställa beslutet utan att det fått laga kraft. Delgivning av beslutet kan i ett sådant fall lämpligen ske i anslutning till att verkställigheten inleds.

Domstolsprövning

21 § Tingsrätten ska pröva åklagarens beslut i fråga om vistelseförbud på begäran av den som förbudet gäller mot, om beslutet har gått honom eller henne emot. En sådan begäran ska göras skriftligen hos åklagaren, som ska överlämna ärendet till tingsrätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om domstolsprövning av beslut om vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.

Enligt paragrafen ska tingsrätten pröva åklagarens beslut på begäran av den enskilde om beslutet gått denne emot. Den som har fått ett förbud kan begära att tingsrätten häver eller ändrar beslutet om förbud i en för honom eller henne förmånligare riktning. Det är därutöver möjligt att begära rättens prövning av enbart vissa villkor i vistelseförbudet, som t.ex. omfattningen av begränsningar eller undantag enligt 6 §. Polismyndigheten är inte part i ärendet hos åklagaren. Åklagarens beslut att inte meddela vistelseförbud kan därför inte bli föremål för domstolsprövning. En begäran om domstolens prövning ska göras skriftligen hos åklagaren. Åklagaren ska sedan överlämna ärendet, det vill säga handlingarna i ärendet inklusive begäran om domstolsprövning, till den domstol som är behörig enligt 22 §. Någon tidsgräns för att begära tingsrättens prövning uppställs inte. Av skyndsamhetskravet i 10 § följer att åklagaren bör överlämna ärendet till tingsrätten skyndsamt efter en begäran om domstolens prövning.

22 § Behörig domstol är den tingsrätt där den åklagare som har prövat frågan om vistelseförbud ska föra talan i brottmål i allmänhet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol i ärenden om vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.

Prövningen av en åklagares beslut om vistelseförbud ska göras av den tingsrätt där åklagaren ska föra talan i brottmål i allmänhet. Är flera domstolar behöriga, bör åklagaren i första hand överlämna ärendet till den tingsrätt som med hänsyn till omständigheterna ligger närmast till hands för att pröva frågan. Vid denna bedömning bör det beaktas var ett förbud gäller eller avses gälla eller var den som förbudet gäller har sin hemvist eller mera varaktigt uppehåller sig (jfr 13 § första stycket).

23 § Åklagaren är motpart till den enskilde sedan handlingarna i ärendet överlämnats till domstolen.

I paragrafen anges att åklagaren är motpart till den enskilde sedan i ett ärende om vistelseförbud när det handläggs av domstol. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.

24 § Domstolen får besluta att ett vistelseförbud tills vidare inte ska gälla.

I paragrafen anges att domstol får besluta att ett vistelseförbud tills vidare inte ska gälla (inhibition). Övervägandena finns i avsnitt 6.11.

Inhibition kan beslutas exempelvis om nya omständigheter inträffat sedan ärendet överlämnades till domstolen, eller om domstolen gör en annan bedömning än åklagaren.

25 § Domstolen ska hålla sammanträde, om en part begär det.

Paragrafen innehåller bestämmelser om sammanträde i ärenden om vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.

Enligt paragrafen ska domstolen hålla ett sammanträde om en part begär det. Det finns alltså inte utrymme från att avstå från att hålla ett sammanträde om en sådan begäran har gjorts. När ett sammanträde hålls bör domstolen normalt avgöra saken i anslutning till detta. Tingsrätten ska då enligt 26 § första stycket bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän.

26 § När tingsrätten avgör saken, ska den bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. Vid annan handläggning ska tingsrätten bestå av en lagfaren domare. Vid omröstning tillämpas bestämmelserna i 29 kap. rättegångsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tingsrättens sammansättning och om omröstning i ärenden om vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.

Enligt *första stycket* består tingsrätten av en lagfaren domare och tre nämndemän när den avgör saken. Eftersom nämndemän ska medverka vid avgörandet av saken, kommer tingsrätten normalt att ha samma sammansättning oavsett om frågan om förbud handläggs som ett ärende

enligt ärendelagen eller i ett mål om allmänt åtal. Vid annan handläggning, exempelvis olika förberedande åtgärder, består tingsrätten däremot av en lagfaren domare. Detsamma gäller exempelvis vid avskrivning av ärendet efter återkallelse.

Enligt *andra stycket* tillämpas bestämmelserna om omröstning i brottmål i 29 kap. rättegångsbalken. Vid meningsskiljaktighet kan dessa bestämmelser leda till att utgången blir den lindrigaste eller minst ingripande för den enskilde på samma sätt som för en tilltalad i brottmål.

27 § Vid domstolens handläggning av ärenden om vistelseförbud tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden. I fråga om begäran om prövning enligt 21 § tillämpas vad som anges i den lagen om ansökan.

Rättens beslut att meddela någon ett vistelseförbud ska innehålla de uppgifter som anges i 16 och 17 §§.

Paragrafen innehåller ytterligare bestämmelser om domstolens handläggning av vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.

Enligt *första stycket* tillämpas ärendelagen vid domstolens handläggning av ärenden om vistelseförbud, utöver de relevanta bestämmelserna i denna lag. Ärendelagen ska dock inte tillämpas om förbudsfrågan handläggs i mål om allmänt åtal för brott (se 28 §). Då ska i stället rättegångsbalkens regler om rättegången i brottmål tillämpas. Hänvisningen till ärendelagen innebär bl.a. att förfarandet i princip är skriftligt om inte sammanträde begärs av en part (se 25 § ärendelagen) och att domstolens avgörande sker genom beslut. Tingsrättens beslut kan överklagas till hovrätt och hovrättens beslut kan överklagas till Högsta domstolen. I båda fallen krävs prövningstillstånd.

Enligt *andra stycket* ska rättens beslut att meddela ett vistelseförbud innehållsmässigt utformas på motsvarande sätt som åklagarens beslut.

28 § När domstolen ska pröva ett beslut i fråga om vistelseförbud och den som förbudet gäller mot är misstänkt för brott som har betydelse för prövningen av förbudet, får beslutet prövas i mål om allmänt åtal för brottet. I ett sådant fall tillämpas bestämmelserna om rättegången i brottmål.

Paragrafen innehåller bestämmelser om gemensam handläggning (kumulation) av ett ärende om vistelseförbud och ett mål om allmänt åtal rörande brott. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.

Domstolen får pröva ett beslut i fråga om vistelseförbud i mål om allmänt åtal för brott, under förutsättning att den brottsmisstanke som prövas i målet har betydelse för prövningen av frågan om vistelseförbud. Detta bör anses vara fallet när åklagarens beslut i förbudsfrågan i huvudsak grundat sig på den brottsmisstanke som prövas i brottmålet. Om det kan finnas skäl för gemensam handläggning bör åklagaren ange det i samband med överlämnandet av förbudsärendet till tingsrätten. Bestämmelsen är fakultativ, vilket innebär att kumulation inte behöver ske om det inte uppkommer fördelar för handläggningen.

När förbudsfrågan prövas i ett brottmål tillämpas bestämmelserna om rättegången i brottmål vid handläggningen. Det innebär att särreglerna i denna lag om bl.a. tingsrättens sammansättning och sammanträde inte gäller.

Straffansvar

29 § Den som bryter mot ett vistelseförbud döms för *överträdelse av vistelseförbud* till fängelse i högst ett år. Om brottet är ringa, döms till böter.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar för den som bryter mot ett vistelseförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.13.

Av *första stycket första meningen* framgår att den som bryter mot ett vistelseförbud kan dömas till fängelse i högst ett år. För att ett vistelseförbud ska få verkan mot den som förbudet gäller krävs att förbudspersonen har delgetts beslutet om vistelseförbud, se 9 §. Delgivning är alltså en förutsättning för att straffansvar ska kunna utkrävas men även för att ingripanden från en polis eller en ordningsvakt ska kunna komma i fråga.

Straffskalan innebär att bestämmelsen i 24 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken blir tillämplig. Enligt den bestämmelsen får den som begått brott på vilket fängelse kan följa gripas av envar om han eller hon påträffas på bar gärning eller flyende fot. Att överträdelsen är straffbelagd innebär vidare att vanliga regler för ingripanden i samband med brott aktualiseras. Exempelvis får en polisman eller en ordningsvakt avvisa eller avlägsna en person från ett visst område eller utrymme, om det behövs för att en straffbelagd gärning ska kunna avvärjas. En person får också tillfälligt omhändertas, om ett avvisande eller avlägsnande är otillräckligt för att uppnå avsett resultat (13 och 29 §§ polislagen [1984:387]). Bestämmelsen i 23 kap. 8 § rättegångsbalken om medföljande eller medtagande till förhör är också tillämplig. Slutligen innebär straffskalan också att anhållande och häktning kan användas.

I fråga om påföljdsval bör det många gånger vara motiverat att, med hänsyn till brottslighetens art, bestämma påföljden till fängelse även om inte straffvärdet eller den tilltalades tidigare brottslighet skulle tala för det. Styrkan med vilken brottslighetens art talar för fängelse måste emellertid bestämmas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Enligt *första stycket andra meningen* ska det i ringa fall av överträdelser dömas till böter. Bestämmelsen tar sikte på gärningar som med hänsyn till omständigheterna är mindre allvarliga. Det kan exempelvis handla om att en överträdelse av ett förbud anses som rent bagatellartad. Ett sådant fall kan vara att en person träder in i förbudsområdet för att sedan omedelbart lämna det. Vid bedömningen av om en gärning utgör ringa brott ska samtliga relevanta omständigheter i det enskilda fallet beaktas.

30 § Den som har meddelats ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning och som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå döms för *hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud* till böter eller fängelse i högst ett år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar för hindrade av elektronisk övervakning. Övervägandena finns i avsnitt 6.13.

Straffansvaret omfattar den som har meddelats ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning. Det straffbara området omfattar gärningar som innebär att den elektroniska övervakningen hindras. Om den enskilde har försökt att förstöra utrustningen utan att handlingen lett till att den elektroniska övervakningen upphört föreligger inget hindrande.

För straffansvar krävs alltså att gärningsmannen omöjliggör den elektroniska övervakningen.

Med att förbudspersonen hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd avses att personen inte medverkar till att övervakningen kan inledas, t.ex. genom att vägra att sätta på sig sändaren. Vidare faller under kriminaliseringen att hindra att den elektroniska övervakningen kan fortgå. Med detta avses inte bara aktivt handlande som att störa eller förstöra utrustningen utan också underlåtenhet som att inte sköta utrustningen på det sätt som dess funktion kräver, t.ex. att underlåta att se till att batterierna i utrustningen är laddade. I subjektivt hänseende krävs uppsåt eller grov oaktsamhet. Straffansvar för grov oaktsamhet ska i första hand förbehållas sådana beteenden som utgör medveten oaktsamhet. Ett sådant exempel kan vara att den som beslutet gäller, utan uppsåt, underlåter att se till att batterierna är laddade. Straffskalan är böter eller fängelse i högst ett år.

Uppgifter om den övervakades position

31 § Uppgifter om den övervakades position vid elektronisk övervakning får registreras och tas fram endast när

1. den övervakade träder in i eller vistas inom det område som avses i 1 §, eller
2. en beslutad elektronisk övervakning hindras.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när uppgifter om den övervakades position vid elektronisk övervakning får registreras och tas fram. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Av paragrafen framgår att uppgifter om den övervakades position vid elektronisk övervakning endast får registreras och tas fram i två situationer. Den första situationen är när förbudspersonen träder in i eller vistas inom förbudsområdet. Uppgifter får alltså göras tillgängliga när den övervakade träder in i eller vistas inom det avgränsade geografiska området där vistelseförbudet gäller. Den andra situationen när uppgifter om den övervakades position får tas fram är när en pågående elektronisk övervakning hindras. Det kan exempelvis vara fråga om manipulation av den elektroniska utrustningen. Den elektroniska övervakningen kan också hindras genom att den övervakade tar av sig utrustningen eller låter bli att ladda batterierna. Bestämmelsen är tillämplig även när övervakningen hindras på annat sätt, t.ex. av rent tekniska orsaker, även om den övervakade inte kan lastas för detta. I övrigt får uppgifter om den övervakades position vid elektronisk övervakning inte tas fram.

32 § Uppgifter om den övervakades position, som tagits fram enligt 31 §, får bevaras i högst två månader.

När uppgifterna inte längre får bevaras ska de omedelbart förstöras.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur länge uppgifter om den övervakades position får bevaras. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Av *första stycket* framgår att det är sådana uppgifter om den övervakades position som tagits fram med stöd av 31 §, som får bevaras och då i högst två månader.

Enligt *andra stycket* ska uppgifterna omedelbart förstöras när de inte längre får bevaras.

9.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Innehåll

Domar eller beslut som har meddelats i Sverige

3 § Registret ska innehålla uppgifter om den som

1. genom dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har ålagts påföljd för brott,
2. har ålagts förvandlingsstraff för böter,
3. med tillämpning av 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd,
4. på grund av åklagares beslut enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken, 9 eller 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 46 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall inte har åtalats för brott, eller
5. har meddelats
 - a) kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,
 - b) tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, dock inte tillträdesförbud enligt 9 a § i den lagen,
 - c) förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder,
 - d) tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, *eller*
 - e) vistelseförbud enligt lagen (2024:000) om preventiva vistelseförbud.

Paragrafen anger vilka uppgifter som belastningsregistret ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 6.14.3.

I *punkt 5* görs ett tillägg, *e*). Tillägget innebär att belastningsregistret ska innehålla uppgifter om den som har meddelats vistelseförbud enligt lagen om preventiva vistelseförbud. Bestämmelserna i lagen om bl.a. rätt för enskilda och myndigheter att få ut uppgifter från registret blir även tillämpliga.

Gallring

16 § En uppgift i registret ska gallras

1. om en överrätt genom dom eller beslut frikämt den registrerade för den åtalade gärningen,
2. om en domstol efter resning har meddelat dom eller beslut som avses i 1,
3. om dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har undanröjts,
4. om överrätt har upphävt ett beslut om förvandlingsstraff för böter,
5. om åklagares beslut att meddela åtalsunderlåtelse eller straffvarning har återkallats,
6. om kontaktförbud *enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud*, förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, tillträdesförbud *enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, eller vistelseförbud enligt lagen (2024:000) om preventiva vistelseförbud* har upphävts, eller
7. när den registrerade har avlidit.

Paragrafen innehåller bestämmelser om gallring av uppgifter i registret. Övervägandena finns i avsnitt 6.14.3.

Genom tillägget i *punkt 6* ska en uppgift i registret gallras om vistelseförbud enligt lagen om preventiva vistelseförbud har upphävts. Övriga ändringar är redaktionella.

17 § Utöver vad som följer av 16 § ska uppgifter om

1. fängelse- eller förvandlingsstraff för böter gallras tio år efter frigivningen,
2. fängelsestraff som ska anses helt verkställt genom tidigare frihetsberövande eller från vilket någon genom beslut om nåd helt har befriats gallras tio år efter domen eller beslutet,
3. fängelsestraff som har fallit bort enligt 35 kap. 8 eller 9 § brottsbalken eller förvandlingsstraff för böter som har fallit bort enligt 18 eller 21 § bötesverkställighetslagen (1979:189) gallras fem år efter det att straffet föll bort,
4. skyddstillsyn eller villkorlig dom gallras
 - a) tio år efter domen eller beslutet, eller
 - b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
5. slutna ungdomsvård gallras tio år efter det att påföljden helt verkställts,
6. ungdomsvård, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning gallras
 - a) tio år efter domen eller beslutet, eller
 - b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
7. överlämnande till vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall gallras
 - a) tio år efter domen eller beslutet, eller
 - b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
8. överlämnande till rättspsykiatrisk vård gallras tio år efter utskrivningen,
9. böter gallras fem år efter domen, beslutet eller godkännandet av strafföreläggandet eller föreläggandet av ordningsbot,
10. att någon enligt 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd gallras
 - a) tio år efter domen eller beslutet, eller
 - b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
11. åklagares beslut att inte åtala för brott gallras
 - a) tio år efter beslutet, eller
 - b) tre år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet,
12. beslut om kontaktförbud *enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud och förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder* gallras tio år efter beslutet,
13. beslut om tillträdesförbud *enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek* gallras fem år efter beslutet, och
14. beslut om vistelseförbud *enligt lagen (2024:000) om preventiva vistelseförbud* gallras
 - a) tio år efter beslutet, eller
 - b) fem år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för beslutet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om gallring av uppgifter i registret utöver vad som följer av 16 §. Övervägandena finns i avsnitt 6.14.3.

Den nya *punkten 14* innebär att uppgifter om beslut om vistelseförbud enligt lagen om preventiva vistelseförbud ska gallras tio år efter beslutet, eller fem år efter beslutet om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för beslutet. I 18 § finns bestämmelser om det fallet

att det före utgången av den tid som anges i 17 § har gjorts en ny anteckning enligt bl.a. 3 § beträffande samma person.

Ändringarna i punkterna 12 och 13 är redaktionella.

9.3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

35 kap. Sekretess till skydd för enskild i verksamhet som syftar till att förebygga eller beivra brott, m.m.

Kontaktförbud m.m.

5 § Sekretess gäller för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende

1. enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,

2. om en skyddsåtgärd enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 606/2013 av den 12 juni 2013 om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga frågor, i den ursprungliga lydelsen,

3. enligt lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder,

4. enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, *eller*

5. enligt lagen (2024:000) om preventiva vistelseförbud.

Sekretessen gäller inte beslut i ärende.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att sekretess gäller i vissa ärenden för uppgift om en enskilds personliga förhållanden. Övervägandena finns i avsnitt 6.14.1.

Den nya *punkt 5* i första stycket innebär att sekretess gäller även i ärenden enligt lagen om preventiva vistelseförbud. Sekretessen följer ärendet och gäller oberoende av vilken myndighet som hanterar frågan. Paragrafen är alltså tillämplig hos åklagaren men också hos Polismyndigheten och domstol, om saken behandlas där. I den mån en fråga om vistelseförbud aktualiseras under en förundersökning gäller i regel även sekretess till förmån för enskild enligt 1 §.

9.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen

3 kap. Ett utländskt beslut om övervakningsåtgärder som ska erkännas och följas upp i Sverige

Anpassning av en övervakningsåtgärd

12 § En övervakningsåtgärd i ett utländskt beslut ska anpassas om åtgärden, helt eller delvis, är oförenlig med

1. sådana förbud, förelägganden eller villkor som kan meddelas enligt 25 kap. rättegångsbalken, eller

2. förbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek *eller lagen (2024:000) om preventiva vistelseförbud*.

En helt oförenlig övervakningsåtgärd ska anpassas genom att den ersätts med en åtgärd som motsvarar ett förbud, föreläggande eller villkor som anges i första stycket 1. I övriga fall ska övervakningsåtgärden anpassas till en åtgärd som motsvarar ett förbud, föreläggande eller villkor som anges i första stycket 1 eller 2.

En åtgärd som har anpassats ska så långt det är möjligt motsvara övervakningsåtgärden i det utländska beslutet och får inte vara strängare än denna.

Paragrafen innehåller bestämmelser om anpassning av beslut om vissa övervakningsåtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 6.14.4.

Första stycket punkt 2 kompletteras med en hänvisning till lagen om preventiva vistelseförbud. Tillägget innebär en möjlighet att till svenska förhållanden anpassa ett beslut av en annan medlemsstat om övervakningsåtgärder som avser vistelseförbud och som är delvis oförenligt med den svenska regleringen. Är beslutet från den andra medlemsstaten helt oförenligt med svenska förhållanden, exempelvis för att det avser en plats som svensk rätt inte ger en möjlighet att besluta om vistelseförbud till, ska anpassning liksom hittills gäller för kontaktförbud och tillträdesförbud ske genom att beslutet ersätts med en åtgärd som motsvarar första stycket första punkten.

Sammanfattning av departementspromemorian Vistelseförbud på allmänna platser och vissa andra platser (Ds 2023:17).

I denna promemoria lämnas förslag på en ny reglering om vistelseförbud. Förslaget syftar till att stärka bekämpningen av brott och brottslig verksamhet som utövas av kriminella nätverk i det offentliga rummet. Regleringen föreslås införas i en ny lag om vistelseförbud på allmän plats och vissa andra platser.

Lagstiftningen tar sikte dels på nätverkens våldsamma uppgörelser, dels på annan brottslighet som skapar otrygghet hos allmänheten. Personer som kan befaras medvetet främja nätverkens brottslighet inom ett visst område föreslås kunna få vistelseförbud där. Vistelseförbudet föreslås vara straffsanktionerat. Genom den föreslagna regleringen säkerställs ett effektivt och rättssäkert förfarande.

Förslaget förväntas leda till ökad trygghet för allmänheten. Tryggheten kan komma att öka även för den person som får vistelseförbud. Vistelseförbud bedöms bidra till att försvåra nyrekryteringen av unga till kriminella nätverk. Förutsättningarna för att bedriva näringsverksamhet i berörda områden förväntas också bli bättre.

Den nya lagen (och ändringar i befintlig lagstiftning) föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om vistelseförbud på allmän plats och vissa andra platser

Härigenom föreskrivs följande.

Förutsättningar för vistelseförbud

1 § Enligt denna lag får förbud meddelas för en person att inom ett geografiskt avgränsat område vistas på allmän plats, på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem, och i fordon på allmän plats (vistelseförbud).

Vistelseförbud får inte avse den som är under femton år.

2 § Vistelseförbud får meddelas om det med hänsyn till omständigheterna

1. finns en påtaglig risk för att en grupp personer kommer att begå brott eller utöva brottslig verksamhet på den plats enligt 1 § där förbudet avses gälla, och

2. kan befaras att den mot vilken förbudet avses gälla medvetet kommer att främja brottet eller den brottsliga verksamheten.

3 § Vistelseförbud får meddelas endast om brott eller brottslig verksamhet enligt 2 § 1

1. har bakgrund i eller är ägnat att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning, eller

2. utövas i organiserad form och är ägnat att skada tryggheten hos allmänheten på platsen.

Vistelseförbud som meddelas med stöd av första stycket 1 får förenas med villkor om elektronisk övervakning.

4 § Ett vistelseförbud får inte avse ett större geografiskt område än vad som är nödvändigt för att uppnå skyddsändamålen.

Vistelseförbud får meddelas endast om intresset av ett sådant förbud väger tyngre än den enskildes intresse av att få vistas inom området.

5 § Ett vistelseförbud ska förses med de begränsningar och undantag som är påkallade med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet.

6 § När ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning har meddelats, är den mot vilken förbudet gäller skyldig att medverka till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd och kan fortgå.

Vistelseförbudets längd

7 § Vistelseförbud ska gälla för en viss tid, högst ett år.

Vistelseförbudet gäller omedelbart, om inte annat beslutas.

Ett vistelseförbud får förlängas om förutsättningarna i 2–4 §§ är uppfyllda. Ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning får förlängas med högst tre månader i taget. I övrigt får ett vistelseförbud förlängas med högst ett år i taget.

Delgivning och handläggningstid

8 § Ett beslut om vistelseförbud ska delges den som förbudet avser. Delgivning får inte ske enligt 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932).

9 § Frågor om vistelseförbud ska handläggas skyndsamt.

Förfarandet hos åklagaren

10 § Allmän åklagare prövar frågor om vistelseförbud.

En fråga om vistelseförbud tas upp på skriftlig anmälan av Polismyndigheten. Polismyndigheten är inte part i det ärende som anmälan gett upphov till.

Om anmälan enligt andra stycket avser någon som inte har fyllt arton år ska Polismyndigheten genast underrätta socialnämnden.

11 § För den mot vilken vistelseförbud gäller eller avses gälla som inte har fyllt arton år ska ett offentligt biträde enligt lagen (1996:1620) om offentligt biträde förordnas, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Detsamma gäller för den mot vilken vistelseförbud med villkor enligt 3 § andra stycket gäller eller avses gälla.

Frågan om förordnande ska prövas så snart som möjligt.

Ett sådant biträde har samma rättigheter som en offentlig försvarare.

12 § Frågor om vistelseförbud prövas av åklagaren i den ort där förbudet helt eller huvudsakligen avses bli tillämpat eller där den mot vilken förbudet avses gälla har sin hemvist eller mera varaktigt uppehåller sig. Om den personen är misstänkt för brott som har betydelse för frågan om vistelseförbud, får frågan prövas även av åklagare som är behörig att väcka åtal för brottet.

I fråga om åklagare tillämpas 7 kap. rättegångsbalken.

13 § Åklagaren får anlita hjälp av Polismyndigheten för utredning av frågor om vistelseförbud. Socialnämnden ska på begäran av åklagaren eller Polismyndigheten lämna yttrande i fråga om den person mot vilken förbudet avses gälla. Yttrandet ska innehålla uppgifter om den person mot vilken förbudet avses gälla och som är av betydelse för utredningen av frågan om vistelseförbud.

I fråga om utredningen tillämpas följande bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken:

- 4 § om objektivitet,
- 6 § om rätt att hålla förhör,
- 7 § om hämtning till förhör,
- 9 § om skyldighet att stanna kvar för förhör,
- 10 § om vilka som får närvara vid förhör,
- 11 § om möjlighet att ställa frågor vid förhör, och
- 12 § om förbud mot otillbörliga åtgärder vid förhör.

Vid tillämpningen av 23 kap. 4 och 11 §§ rättegångsbalken ska bestämmelserna om den som är misstänkt i stället avse den mot vilken förbudet avses gälla.

14 § Innan en fråga om vistelseförbud avgörs, ska den mot vilken förbudet avses gälla underrättas om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom eller henne själv och få tillfälle att yttra sig över den. Frågan får dock avgöras utan att så har skett, om åtgärden är uppenbart obehövlig eller om avgörandet inte kan skjutas upp.

Åklagaren bestämmer hur underrättelsen ska ske.

Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

15 § Åklagarens beslut i fråga om vistelseförbud ska vara skriftligt och ange

1. den som förbudet avses gälla mot,
2. om vistelseförbud ska gälla och, i så fall, förbudets innebörd och omfattning samt när det upphör att gälla,
3. de skäl som har bestämt utgången,
4. de bestämmelser som åberopas,
5. vad som kan bli följden av att bryta mot förbudet, och
6. möjligheterna att begära omprövning enligt 18 § och domstolsprövning enligt 20 §.

16 § Ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska, utöver vad som anges i 15 §, ange

1. när den elektroniska övervakningen ska inledas och hur det ska ske,
2. vad den mot vilken förbudet gäller är skyldig att göra för att medverka till att övervakningen kommer till stånd och kan fortgå, och
3. vilken påföljd som hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud enligt 29 § kan medföra.

17 § Vid åklagarens handläggning av ärenden om vistelseförbud tillämpas följande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900)

- 5 § om legalitet, objektivitet och proportionalitet,
- 6 § om service,

Bilaga 2

- 7 § om tillgänglighet,
- 8 § om samverkan,
- 9 § om utgångspunkter för handläggningen,
- 13 § om tolkning och översättning,
- 14 och 15 §§ om ombud och biträde,
- 23 § första stycket om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 27 § om dokumentation av uppgifter,
- 31 § om dokumentation av beslut,
- 32 § första stycket, andra stycket 2 och 3 och tredje stycket om motivering av beslut, och
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande.

18 § Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut om vistelseförbud som har fattats av åklagaren eller domstolen. Åklagaren får dock utvidga ett förbud endast efter anmälan av Polismyndigheten.

Åklagaren får inte häva eller ändra ett beslut om vistelseförbud om förbudet är föremål för domstolsprövning.

19 § När ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning har meddelats, är Polismyndigheten ansvarig för verkställigheten av den elektroniska övervakningen.

Domstolsprövning

20 § Tingsrätten ska pröva åklagarens beslut i fråga om vistelseförbud på begäran av den enskilde, om beslutet har gått honom eller henne emot. En sådan begäran ska göras skriftligen hos åklagaren, som ska överlämna ärendet till tingsrätten.

21 § Behörig domstol är den tingsrätt där den åklagare som har prövat frågan om vistelseförbud ska föra talan i brottmål i allmänhet.

22 § Åklagaren är motpart till den enskilde sedan handlingarna i ärendet överlämnats till domstolen.

23 § Domstolen får besluta att ett vistelseförbud tills vidare inte ska gälla.

24 § Domstolen ska hålla sammanträde, om en part begär det.

25 § När tingsrätten avgör saken, består den av en lagfaren domare och tre nämndemän. Vid annan handläggning består tingsrätten av en lagfaren domare. Vid omröstning tillämpas bestämmelserna i 29 kap. rättegångsbalken.

26 § Vid domstolens handläggning av ärenden om vistelseförbud tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden. I fråga om begäran om prövning enligt 20 § tillämpas vad som sägs i den lagen om ansökan.

Ett beslut varigenom rätten ålägger någon vistelseförbud ska innehålla de uppgifter som anges i 15 och 16 §§.

27 § När domstolen ska pröva ett beslut i fråga om vistelseförbud och den mot vilken förbudet gäller är misstänkt för brott som har betydelse för prövningen av frågan om förbudet, får beslutet prövas i mål om allmänt åtal rörande brottet. I ett sådant fall tillämpas bestämmelserna om rättegången i brottmål.

Straffansvar

28 § Den som bryter mot ett vistelseförbud döms för överträdelse av vistelseförbud till fängelse i högst ett år.

I ringa fall döms till böter.

29 § Den som har meddelats ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning och som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå döms för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud till böter eller fängelse i högst ett år.

Uppgifter om den övervakades position

30 § Uppgifter om den övervakades position vid elektronisk övervakning får registreras och tas fram endast när

1. den övervakade träder in i eller vistas inom det område som avses i 1 §, eller
2. en beslutad elektronisk övervakning hindras.

31 § Uppgifter om den övervakades position, som får tas fram enligt 30 §, får bevaras i högst två månader.

När uppgifter om den övervakades position inte längre får bevaras ska de omedelbart förstöras.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 3, 16 och 17 §§ lagen (1998:620) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

- Registret ska innehålla uppgifter om den som
1. genom dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har ålagts påföljd för brott,
 2. har ålagts förvandlingsstraff till böter,
 3. med tillämpning av 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd,
 4. på grund av åklagares beslut enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken, 9 eller 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 46 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall inte har åtalats för brott, eller
 5. har meddelats
 - a) kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,
 - b) tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, dock inte tillträdesförbud enligt 9 a § i den lagen,
 - c) förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, eller
 - d) tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.
- c) förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder,*
- d) tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, eller*
- e) vistelseförbud enligt lagen (2024:xxx) om vistelseförbud på allmän plats och vissa andra platser.*

¹ Senaste lydelse 2022:407

16 §²

En uppgift i registret ska gallras

1. om en överrätt genom dom eller beslut frikânt den registrerade för den åtalade gärningen,
2. om en domstol efter resning har meddelat dom eller beslut som avses i 1,
3. om dom, beslut, strafföreläggande eller förläggande om ordningsbot har undanröjts,
4. om överrätt har upphävt ett beslut om förvandlingsstraff för böter,
5. om åklagares beslut att meddela åtalsunderlåtelse eller straffvarning har återkallats,
6. om kontaktförbud, förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder eller tillträdesförbud har upphävts, eller
6. om kontaktförbud *enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud*, förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, tillträdesförbud *enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, eller vistelseförbud enligt lagen (2024:xxx) om vistelseförbud på allmän plats och vissa andra platser* har upphävts, eller
7. när den registrerade har avlidit.

17 §³

Utöver vad som följer av 16 § ska uppgifter om

1. fängelse- eller förvandlingsstraff för böter gallras tio år efter frigivningen,
2. fängelsestraff som ska anses helt verkställt genom tidigare frihetsberövande eller från vilket någon genom beslut om nåd helt har befriats gallras tio år efter domen eller beslutet,
3. fängelsestraff som har fallit bort enligt 35 kap. 8 eller 9 § brottsbalken eller förvandlingsstraff för böter som har fallit bort enligt 18 eller 21 § bötesverkställighetslagen (1979:189) gallras fem år efter det att straffet föll bort,
4. skyddstillsyn eller villkorlig dom gallras
 - a) tio år efter domen eller beslutet, eller
 - b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
5. sluten ungdomsvård gallras tio år efter det att påföljden helt verkställts,
6. ungdomsvård, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning gallras
 - a) tio år efter domen eller beslutet, eller

² Senaste lydelse 2015:644.

³ Senaste lydelse 2020:619

Bilaga 2

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

7. överlämnande till vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

8. överlämnande till rättspsykiatrisk vård gallras tio år efter utskrivningen,
9. böter gallras fem år efter domen, beslutet eller godkännandet av strafföreläggandet eller föreläggandet av ordningsbot,

10. att någon enligt 30 kap. 6 § brottsbalken förklarats fri från påföljd gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

11. åklagares beslut att inte åtala för brott gallras

a) tio år efter beslutet, eller

b) tre år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet,

12. beslut om kontaktförbud och förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder gallras tio år efter beslutet, och

13. beslut om tillträdesförbud gallras fem år efter beslutet.

12. beslut om kontaktförbud *enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud*, förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder *och vistelseförbud enligt lagen (2024:xxx) om vistelseförbud på allmän plats och vissa andra platser* gallras tio år efter beslutet, och
13. beslut om tillträdesförbud *enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek* gallras fem år efter beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 35 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹

Sekretess gäller för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende

1. enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,
2. om en skyddsåtgärd enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 606/2013 av den 12 juni 2013 om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga frågor, i den ursprungliga lydelsen,
3. enligt lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, eller europeisk skyddsorder,
4. enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.
3. enligt lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder,
4. enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, eller
5. enligt lagen (2024:xxx) om vistelseförbud på allmän plats och vissa andra platser.

Sekretessen gäller inte beslut i ärende.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

¹ Senaste lydelse 2022:408

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian Vistelseförbud på allmän plats och vissa andra platser (Ds 2023:17) inkommit från Barnombudsmannen, Botkyrka kommun, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Civil Rights Defenders, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Eskilstuna kommun, Folkhälsomyndigheten, Företagarna, Göta hovrätt, Göteborgs kommun, Haninge kommun, Helsingborgs kommun, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Jönköpings kommun, Kalmar kommun, Kristianstads kommun, Landskrona kommun, Linköpings kommun, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Lycksele kommun, Malmö tingsrätt, Mora kommun, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, Polismyndigheten, Riksdagens ombudsmän, Socialstyrelsen, Sollentuna kommun, Statens institutionsstyrelse, Statens skolverk, Stockholms kommun, Svea hovrätt, Sveriges advokatsamfund, Sveriges kommuner och regioner, Säkerhetspolisen, Södertälje kommun, Södertörns tingsrätt, Växjö kommun, Åklagarmyndigheten och Örebro kommun.

Centrum för rättvisa, Gotlands kommun, Gävle kommun, Hudiksvalls kommun, Luleå kommun, Norrköpings kommun, Rädda barnen, Stockholms handelskammare, Sundsvalls kommun, Trollhättans kommun, Uppsala kommun, Västerås kommun, Örnköldsviks kommun och Östersunds kommun har inte inkommit med svar eller har avstått från att yttra sig.